



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiae Concilii Tridentini Liber Vigesimo Tertius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11718

HISTORIÆ
CONCILII
TRIDENTINI
LIBER VIGESIMVS TERTIVS.
ARGVMENTVM.



Aspera Gallici Regis mandata ob notitiam habitam de parata Principum emendatione, & ob alios nuntios; quorum falsitatem is postea docetur à Lotharingo. Acerbissima Ferrerij contestatio in generali confessu. Responsio Caroli Grassij Episcopi Montis Falisci, & alie illius facti conditiones. Lunensis ad contestandum paratus, quod non obtineret postulatam declarationem aduersus particulam, proponentibus Legatis. Contrarius aliorum Oratorum sensus; sed Gallus & Lusitanus ad illi adherendum in eo coacti, & Cesarei negantes ipsis assentiri absque mandato Ferdinandi, ad quem littere scribuntur. Patrum sententia de uno supra viginti articulis emendanda discipline, ac potissimum de Episcoporum electione, de actis in ipsorum assumptione, de Cardinalibus, de immunitate Collegiorum Ecclesiasticorum ab Episcopis, de impertiendis Sacerdotis curam animarum habentibus per concursum, & de primis iudiciis Ordinariorum iurisdictioni relinquendis. Sessio à Legatis proposita, in qua solum hæc viginti & unum capita statuerentur, ceteris, ac præsertim articulo Principum futurae Sessioni remissis; de quo plures consentiunt, tametsi multis contradicentibus. Errores & mendacia frequentia Suavis, sparsim confutata. Voluntas Cesaris & Romanorum Regis de Concilij absoluteione. Sensus & nota Ferdinandi

dinandi de postrema correctione paratorum Decretorum. Eiusdem
 responsa ad Lunensis postulata de particula, proponentibus Le-
 gatis, & consilium in eo susceptum. Professio Ferrerij. Que-
 rela Tridenti habita de quibusdam que Pontifex in Senatu
 egerat, & scripta ab ipso ea de re causa. Sententiarum discre-
 pantia de matrimonijs clandestinis, & de subiectione Episcopo-
 rum in varijs rebus Archiepiscoporum potestati. Capita consti-
 tuta inter Pontificem & Lotharingum de Concilio. Pontificis
 sententia in septem Gallia Episcopos, & vocatio in ius Na-
 varrensis Regina; sed sine progressu, & quare. Lotharingus
 Romam profectus. Eius transitus Venetijs, ibique ab eo acta cum
 Oratoribus Gallicis, qui illud secesserant. Adhibita ab his apud
 Regem studia, ut ipse Lotharingum à Concilio abalienaret.
 Responsum Philippi Regis ad Legatorum epistolam, & ad Pon-
 tificis querimoniam in ipsius ministros. Varia Tridenti per-
 pensa de primis iudicijs, de immunitate Collegiorum, & de
 priuilegijs Ecclesie Gallicane. Initum consilium de apponen-
 da in fine Concilij particula, salua semper auctoritate Sedis
 Apostolicæ. Sessio undecimo Nouembris celebrata. Cano-
 nes & Decreta de Matrimonio: aduersæ de clandestino senten-
 tiæ. Functionis prolixitas, & res ibi mutata aliter quàm
 parata fuerant ac proposita, ac præsertim de subiectione Epi-
 scoporum Archiepiscopis. Noua Sessio ad nonum Decembris
 denunciata.



Pars III.

Rrrr

CAPVT

Mandata à Rege Gallie suis Oratoribus & Lotharingo tradita. Epistola à Lotharingo illi rescripta. Ferrerius ad exequenda mandata contestatus. Responso Episcopi Montis Falsci. Varia Suavis errata.

Non multum effluxit temporis, cum in eo pelago, quamuis semper sua inter littora contento à diuina prouidentia, alia tempestas coorta est. Oratores Gallici ad Regem miserant paratas morum emendationes, & inter eas Decretum de laicorum potestate secundum priorem formam seueriorem, non item secundum posteriorem mitiorem. Et quoniam Consilium regium ingenia male affecta in iurisdictionem Ecclesiasticam continebat, interpretari ceperunt ea capita, quasi ad eam amplificandam, confecta in detrimentum Regiæ auctoritatis: quam existimationem fouerunt variaz narrationes falsæ eorum quæ Tridentum moliretur. Quapropter ad Oratores & Lotharingum Regis nomine scriptum est^a, quæuis alia præstolari Principes à Concilio, quàm quæ in legibus paratis cernebantur; ubi cum essent reformandi Ecclesiastici, unguis ipsis protendebantur, & præcidebantur Principibus. Relicti præterea, illic haberi consilium declarandi irritum coniugium Nauarræ Regis demortui cum Ioanna Regina, & Henricum eorum filium notum, minimeque successionis capacem, ex quo Regnum illud aliorum prædæ defereretur. Regem Galliæ tam enormia detrimenta numquam passurum: obsisterent cunctis rationum neruis, verborum robore, & contestationibus publicis, ipsius Oratores, & ubi contestatio in irritum caderet, tum ipsi tum Præsules Galliæ illinc fecederent, ne quid auctoritatis adijcerent, non quidem assensu, sed nedum præsentia, iniquis illis Decretis.

Hæ litteræ perueniunt cum Lotharingus profecturus iam erat. Quare pridie quàm discederet, ita respondit^b: Mirari se, à Rege fidem haberi nuntijs eiusmodi de Conuentu adeò sacrosancto, ubi aderant tot Regis famuli, ubi ipse, studiosissimus atque addictissimus Regis obsequio, consiliorum omnium erat particeps, & ne vnâ quidem horam præterijisset, quin Regem certiosem faceret de hisce noxijs consilijs; & ubi si deessent reliqua, Cæsaris, Philippi Regis, cunctorumque Principum ministri aduersaturi fuissent cuius indicio detrimenti aduersus regias successiones ac prærogatiuas.

^a Litteræ Regis è S. Siluano 28. Augusti 1563. in adducto libro Gallico.

^b Litteræ Lotharingi ad Regem 17. Septembris, in eodem libro Gallico, impresso iterum cum appendice anno 1654.

turas. Huiusmodi molitionem ne in mentem quidem illis optimis Patribus incidisse: solum haud licuisse Legatis denegare præferendis multorum Antistitum postulationibus, inter emendationes disciplinæ quædam capita poni contra detrimenta, quæ in quibusdam, non autem in Regis Gallici regnis, libertas Ecclesiæ, & Episcoporum dignitas patiebantur: idcirco se à Rege petere, ne unquam huiusmodi nugis crederet. Velle se Romam pergere, eâ temporis opportunitate usum, dum Patres de quibusdam rebus disceptarent, in Sessione, duos menses postremo dilata, fanciendis, quò postea liber ab eo in Pontificem obsequio, posset absolutâ Synodo ad Regem reuerti. Hæc Lotharingus.

Sed non ita studuerunt Oratores acceptis Regis mandatis rescribere, Aulamque ab errore deducere, quamquam scirent, numquam venisse Patribus in animum, irrogare notam filij non legitimi Henrico puero, & Decretum generale de Principibus fuisse admodum mitigatum, Præsides verò ad ipsum iterum mitigandum operam polliceri. Oratores igitur Legatos adire, & animi proposito ipsis celato, ne ab illis præpediretur, primò conati sunt culpam omnem ab Aula regia remouere de recenti discessu quorundam Galliæ Episcoporum; testati, id accidisse aduersus quam vellet Regina, quæ statim ac id cognosceret, eorum imperatura reditum credebatur. Postea retulerunt, valde lætatum Regem, quòd audiret, ibi optimam morum correctionem agitari: se iussos à Rege fuisse quædam ipsius nomine à Concilio postulare.

Illos percontati sunt Legati, quænam essent ea postulata; redditoque ab Oratoribus responso, generatim leuia quædam esse: ipsi, ne morositate suâ certamen succenderent de particula adeò agitata, *proponentibus Legatis*, illicò consensere. Verùm Ferrerio die vigesimâ secundâ ad dicendum admissio, longè alius ab expectatione ipsius sermo personuit. Vtebatur ille viuido dicendi genere, sententijsque exornato, sed aspero & aculeato atramento. Historiæ munus mihi esse videtur ea referre, quæ sincerorum hominum mentem edoceant, non quæ prauam maleuolorum affectionem vellitent.

Quinquagesimum, ait ille, supra centesimum annum esse, ex quo Gallia reparationem Ecclesiasticæ disciplinæ collapsæ postulat, quemadmodum testabantur in primis doctissimus Gerson, Parisiensis Cancellarius, in Synodo Constantiensi, & postea tot Orationes auditæ in Tridentina. Hac tantummodò de causâ missas fuisse à Rege Christianissimo legationes suas ad Concilia, Constantiense,

R r r r 2

c Litteræ Legatorum ad Borrom. 20. & 23. Septembris, 1563.

d Oratio extat in iam dicto libro Gallico, & in Actis Arcis Æliæ.

e Oratio typis vulgata sic loquitur. Monumenta eorum, qui eam audierunt, referunt 140. & in alijs pluribus affirmant, eam esse aliâ ab ea quæ recitata est.

1563. tiense, Basileense, Lateranense, ad primum & ad hoc secundum Tridentinum (Concilium sub Iulio III. non connumerabat, quippe cui restiterant Galli) & adhuc tamen fructum expectari. Huic negotio à Patribus haud satisfactum per antea actam dogmatum decisionem, cum debitori minimè fas sit vnum pro alio soluere, creditoribus etiam inuitis: à Gallis huiusmodi definitiones numquam fuisse postulas. Quod si alij postularant (indicabantur Hispani) oportere Patres reminisci, in iudicio, appellato *Familie herciscunde*, siue de patrimonij diuisione, primam partem deberi primogenito, qualis erat in Ecclesia Rex Christianissimus.

Sed posset fortasse responderi, iam eò deuentum esse, vt per longam emendationum syllabum negotio tandem consulereetur. Hac de re præcipuè locuturos adesse Oratores, syllabum illam, præter adnotationes à se confectas, fuisse cum Rege ab eisdem communicatam; qui auditis suorum Principum Consultorumque sententijs, nihil in eo compererat quod esset idoneum ad continendos in officio Catholicos, ad reconciliandos aduersarios, ad imbecillos confirmandos: parum esse quod congrueret, & multum quod aduersaretur antiquæ Patrum disciplinæ. Paucis: illud non esse emplastrum Isaia, quo Christianæ Reipublicæ vulnera sanarentur, sed potiùs emplastrum Ezechielis, compactum tantummodò ad obtegendum, per quod eadem, tamen restituta sanitati, recrudescerent. Id quod apponebatur de infligendo Principibus anathemate (ita habebatur in priori forma, non in posteriori, vt dictum est) nullo exemplo veteris Ecclesiæ niti, ac per ipsum seditiosam quasi fenestram rebellionibus aperiri: caput illud integrum de Principibus non aliò tendere, nisi ad deprimendam libertatem Ecclesiæ Gallicanæ, Regumque Christianissimorum maiestatem. Hi cum semper in fide Romanæ Ecclesiæ perstitissent, tamen veterum Imperatorum exemplo multa edicta sanxissent de rebus Ecclesiasticis, non modò à Romanis Pontificibus haud improbata, sed eorum quædam sua inter Decreta ab ipsis relata, connumerantibus etiam inter Sanctos, præcipuos illarum legum auctores, Carolum Magnum & Ludouicum Nonum. Ex præscriptis à Rege sanctionibus rectas fuisse Gallicanas Ecclesias ab Episcopis, non post *pragmaticam sanctionem*, sicuti nonnulli dicebant, aut post concordiam Leonis Decimi, sed quadringentis annis antequam prodiret in lucem Decretalium Pontificalium volumen. Has leges, ex parte collapsas temporis vitio, velle Carolum Regem, vbi ad maiorem ætatem peruenisset, ad pristinam obseruantiam reuocare, siquidem nihil

nihil in ipsius Ecclesiæ doctrinæ, veteribus Pontificum Conciliorum-
que Decretis, & Ecclesiasticæ disciplinæ perfectioni repugnabat.
Per eas haud vetari ne Præsules orarent, concionarentur, elargi-
rentur, siue, si verius esset loquendum, pauperibus sua redderent,
& ne Episcoporum sedibus admouerentur, ibique retinerentur
solum idonei.

7 Tum perrexit vituperare pensiones, reseruatæ ex alio titulo,
quàm si Episcopus, inutilis effectus, eas sibi ad alimenta retineat,
adiutore ad Episcopatum assumpto; sacerdotia multiplicia; eadem
pro certo capite resignata; communem vsûm regressuum; expecta-
tivas, annatas, præuentiones. Postea eò prolapsus est, vt negaret, de
rebus ad animi salutem spectantibus in possessionis iudicio, licere
litem agere ante alia tribunalia præterquam Regia; & in iudicio
proprietas, aut in causis criminosis, etiamsi litigator esset Epi-
scopus aut Cardinalis, ante alium iudicem præter Ordinarium,
aut à Pontifice delegatum, sed intra Galliam. Defendit consuetu-
dinem prouocandi ab abusu, vt Galli loquuntur, quo deluderentur,
non quidem mens summi Pontificis, cui debitum obsequium
Gallia semper exhibuerat, sed homines fraudulentæ, qui beneficia
ab ipso Pontifice per fraudem extrahebant. Nec minus propugna-
uit, inesse Regi potestatem, à Deo illi traditam, vtendi, ad releuan-
dam regni necessitatem, cunctis bonis Ecclesiasticis, tamquam do-
mino tum Gallorum tum regni vniuersi, & tamquam fundatori
ac domino omnium ferè Ecclesiarum. Mirari se, à Patribus, qui
ad reparandam disciplinam Ecclesiasticam eò conuenerant, tunc
eà omisâ operam nauari ad emendandos Principes, quibus, tam-
etsi discolis, iubet Apostolus obtemperari. Idcirco ab ipsis Re-
gem petere, ne quid aduersus ipsius auctoritatem, Ecclesiæque Gal-
licanæ libertatem tentarent; aliter iussos esse ab illo Oratores *inter-
cedere* (secundum formulam latinam) quemadmodum re ipsa *in-
tercedebant*. Si verò Regibus prætermisissis vellent operam impende-
re ad ea quorum causâ conuenerant, & quæ genus humanum ab
ipsis præstolabatur, iniunxisse Regem Oratoribus, vt omni studio
sacro sanctum opus adiuuarent.

8 Expositâ Regis legatione, tandem adiecit suo nomine, imitan-
dos esse Ambrosios, Augustinos, Chrysostomos, qui hæreticos de-
bellarant, non Principibus ad arma concitatis, ipsis verò parony-
chias tantum curantibus; sed exemplo, virtute, precibus & con-
cionibus. Hac industriâ ab illis sanctissimis Episcopis Ecclesiam
fuisse purgatâ, & informatos Theodosios, Honorios, Arcadios, Va-
lenti-

Rrrr ;

lenti-

1563. lentinianos & Gratianos : idem expeti, idem sperari ab illius Synodi Patribus actum iri.

Oratione absolutâ, primus Legatorum ab eo petijt, vt ad breue temporis spatium secederet, quò de responsione deliberaretur. Sed Orator: Se nihil de ea sibi reddenda laborare. Hinc Legatus arreptâ opportunitate libertatis integræ sibi seruandæ, ad Patres conuersus adiecit: Eapropter liberum ipsis esse, aut dum sententias dicerent, aut aliâ ratione responsum reddere. Cùm autem egrederetur e consessu, Ferrerio dixit, Ipsum imitatum fuisse veteres Tribunos plebis, qui aduersus Consulum leges intercedebant. Ad ea Gallus: Non nisi proba à se deposci. Legatus verò: Nec pariter nisi proba Synodum velle.

h Cuncta extant in litteris Cæsaria nonum ad Cæsarem 28 Septembris 1563. & in Actis Salmaticensis, præter Acta Paleotti, & Iadrensis 23. & 27. Septembris 1563. *i* Alia epistola Legatorum ad Borrom. 25. Septembris 1563.

k In Litteris dictis Cæsarianorum, & in litteris Legatorum ad Borrom. 27. & 29. Septembris 1563. *l* Grassij sententia summam refertur ab Actis, sed integra est penes Auctorem.

Incredibile est, quoniam odio excepta fuerit à Conuentu ea concio. Oratores Cæsarei ad Ferdinandum scripsere^h, ab illa cunctos graui animi dolore affectos fuisse, & quibusdam etiam ex Gallis vehementer eam displicuisse. Salmaticensis addit in suis Actis, cui pariter assonant litteræ Iadrensis Archiepiscopi, auctam ex eo suspicionem fuisse, prius de Ferrerio conceptam, insinceræ religionis. Noluerunt itaque retardare confutationem illius orationis, quam dissonam à religione obiurgationem, non regiam legationem existimabant. Postridie loquendi locus dabatur ex ordine Carolo Grassio Bononiensiⁱ, Antiliti Montis Falisci, qui Lotharingo processerat obuiam, sicuti narrauimus, Pontificis nomine, vir egregia virtute, postea verò, præter Apostolicæ Cameræ Clericatum, varias prouincias & ipsam Urbem moderatus est in subsecuto Pontificatu, ac dein inter Purpuratos adscriptus, summis in Christiana Republica muneribus perfunctus. Is igitur ne vnum quidem diem passus est communem illam contumeliam impunè abire. Et quamuis alij postea linguæ vim adhibuerint, Grassius tum celeritate, tum plausu primas tulit. Non tamen aduersarium confutationi suæ præsentem ille habuit: nam Galli prænoscentes, ijs qui dicturi erant se quasi signum futuros^k, consultò se à cœtibus abstinerunt. Grassius antequam rem ipsam aggrediretur, hoc exordio usus est^l.

Aliud omnino præcœmium à se fuisse paratum orationi suæ; sed Ferrerij concionem prius auditam, in causa esse vt illud mutaretur. Optari à se, produci ab Oratore mandata Regis diserta ad id peragendum. Etenim nec rei peractæ conditio illorum præsumptioni fauebat, nec in huiusmodi ministris satis erat vniuersalis quædam facultas, quò suaderetur tamquam credibile, id ex Regis voluntate committi. Dum ipse sibi redigebat in memoriam Pipinum, qui

qui Zachariæ Pontificis operâ Rex inunctus fuerat à Bonifacio Episcopo Moguntino; Carolum Magnum, è Pipino natum, qui ob eximias in infideles expeditiones à Leone III. primus occidentis Imperator constitutus est, & subsecutos Galliæ Reges, qui propter egregiam defensionem Ecclesiasticæ libertatis, promeruerant ab Apostolica Sede nomen *Christianissimorum*; quoniam pacto sibi posset in animum inducere, consentanea esse voluntati Principis, eorum in regno, in sanguine, in nomine successoris, ea legationis mandata, quæ tam audacter exposuerat Orator, & ab ipsis tam molestè fuerant audita? Cuiam ex eruditissimis illis Patribus in aures vniquam inciderat, nominari in Oecumenicis Concilijs intercessionem quasi Tribunitiam, quæ in seditionibus popularibus vsurpata est? in eo loco, vbi nonnumquam in habenda de moribus deliberatione, ipsis Cæsaribus denegatum fuerat interesse, vti Nicolaus primus ad Michaelem Imperatorem scripsit, velle Oratores non solum interesse, sed de moribus Ecclesiasticorum leges præscribere? vbi Diuinus Spiritus per ora sacerdotum loquitur, Oratorem laicum gloriari, se Spiritui sancto resistere, atque intercedere? vbi magnus Constantinus, tametsi rogatus à tot Patribus, iudicium proferre ausus non est, Oratorem ausum esse ore suo quasi cunctos Patres damnare? Nullâ ratione credi posse, id Christianissimi Regis consensu ac voluntate peractum. Quo tandem nomine se Gallos appellasse creditores, quibus non posset debitor vnum pro alio ipsis inuitis persolueret? num illos ex eo creditorum ius adeptos fuisse aduersus Patres, quòd hi calamitates illius regni, non modò sibi communes, sed proprias existimarant? num ex eo, quòd sola charitas subueniendi collapsò illi regno, ipsos ex quavis Christiani orbis parte traxerat ad impendendam substantiam, sudorem, & fortassis etiam vitam? Quid porò ad eam arguendi formam dicendum erat, quâ tuebatur Ferrerius suæ regionis leges, quòd Episcopis conciones, elemosynas, & eiusmodi pia opera non prohibebant? Diceretur illi venerabili Coronæ, Oratoris pace, & pro debita huiusmodi loco libertate, id esse sophisma, doctissimis eorum auribus indignum, perinde, quasi pijs hisce operibus non interdictis, par sit præterea, Regis arbitrato peragi reliqua ad Ecclesiasticam immunitatem iurisdictionemque spectantia, dissipari Ecclesiæ bona, dijudicari Episcopos & Clericos à laicis tribunalibus, aduersus Apostolicam traditionem, Decreta Conciliorum atque Pontificum, & omnium ferè Patrum documenta. Legeretur id quod ea de re decreuerat Nicolaus I. in litteris ad Episcopos, congregatos in oppido Conuincino,

cino,

1563.
 vs Ut refert
 Gratianus
 distinct. 10.
 Can. 1.

cino, & Symmachus in sua secunda Synodo Romana^m, & quæ idem Nicolaus scripsit ad Michaelē Imperatorem, & Gregorius Nazianzenus ad suorum temporum Cæsares. Legeretur Augustinus in dialogo contra Petilianum, ubi affirmat, posse leges Cæsareas fauere, sed non aduersari Ecclesiasticis. Legerentur Decreta Gregorij VII. & Innocentij III. in Concilio generali Lateranensi. Legerentur denique ea, quæ sanxerat super libertate & immunitate Ecclesiæ Synodus Constantiensis Sessione decimanonā. Quando tam ardentem Orator Patres reuocabat ad Ecclesiæ primæuæ nitorem, uellet ipse quoque, omiſſis recentioribus Regis priuilegijs, odio non habere candorem pristinamque libertatem Ecclesiæ; & in memoriam sibi redigeret id quod ore Danielis eidem Ecclesiæ dixit Deus: *Ea gens, & illud regnum, quod tibi non seruiet, peribit.* Quod autem Orator narrabat, Galliam per centum quadraginta annos à summis Pontificibus petiſſe quædam peculiaria, & per id temporis nouarum rerum consilia fuisse nutrita, nimis in comperto esse, quo pacto id in rem euaserit Galliarum Regibus in populorum illorum concordiam, in illius regni salutem. Concludebat, Legatos ac Patres rogans, ut cum ageretur de re grauissima, curarent sibi tradi Oratoris concionem, ac Regis mandata, & de illis deliberarent.

⁊ Litteræ
 Legatorum
 ad Borrom.
 27. Septem-
 bris 1563.
 • Hæ scri-
 pturæ iam
 distæ extant
 in libro Gal-
 lico citato,

Incerti auctoris apologia deinde prodijt, ficto Synodi nomine, in eandem orationem, & quædam huius summa, quam Ferrerius^a affirmabat mutatam fuisse, adeoque se grauatum; & facti culpam coniecit in Pelueum Archiepiscopum Senonensem, qui potissimè factum improbat. Quamobrem questus est apud primum Legatum, ostendens, hinc se compelli ad orationem suam, eiusque defensionem vulgandam^o. Mirari se, esse qui reuocaret in dubium Regis mandata, quasi minister tam acre consilium suscepturus esset sine peculiari sui Principis mandato. Accepta à se fuisse mandata disertissima, Lotharingo, vesperi pridie quàm ille discederet, clam ostensa, eademque uelle se ostendere Legato similiter sub arcana fide. Contestationem suam sub conditione fuisse denuntiatam, siquid detrimenti Regi & Ecclesiæ Gallicanæ inferretur: & quod sub conditione denuntiatum, conditione non positâ, suapte naturâ quasi non factum euanescere. Respondit Moronus: Ignorare se, quodnam esset scriptum illud, quod aiebat Ferrerius circumferri. Verè sibi visum esse audiri à se in ea denuntiatione res absurdas, adeoque se libenter eam visurum, pro eo ac Ferrerius se ostensurum affirmabat, quò melius de responso cum Patribus deliberaret. Hoc

13 Hoc Oratoris facinus Legatorum animum vehementius retraxit ab eo consilio, ad quod ille Pontificem adeo stimularat: etenim sibi visi sunt aperte cognoscere, Ferrerium cupidum esse noui conuentus in Gallia, vbi concordibus cum magno Cancellario votis Regem constitueret Ecclesiæ Gallicanæ caput, Angliam imitatus, & Ecclesiâs bonis, Sedemque Apostolicam obedientiâ spoliare: & cum animaduerneret, suum consilium promptè non suscipi, opportunitatem ab eo quæri, ad id quod ipse intendebat, quauis ratione perficiendum.

14 Edidit confestim Orationem Ferrerius, qualem nos attulimus, & postea etiam apologiam. Verùm Præsides in ea ad Borromæum missa plurima obleruarunt, quæ variabant, diuersa ab oratione ab Oratore recitata, ex communi iudicio Patrum, qui eam audierant. Iam verò antequam progrediar, oportet vt Suauem castigem ob multa quæ falsò commentus est in postremis hisce rebus, ab ipso & à me recensitis.

15 Dicit, mandatum contestandi peruenisse ad Gallos 11. Septembris, & ab ipsis fuisse vulgatum, quò Patres remouerent à Decreto de Principibus laicis: sed oppositum euenisse, id enim centum Patres permouit, vt scripto conuenirent, se de reliquis capitibus haud locuturos, nisi illud à Legatis reponeretur.

16 Ne guttula quidem veri. Oratores mandatum adeo celarunt, vt nec Legati, nec Cæsariani, nedum Episcopi tenuissimam illius lumen viderint; quemadmodum liquet ex tot litteris Legatorum ad Borromæum, & Cæsarianorum ad Ferdinandum, post vndecimam Septembris, & ante contestationem, in quibus ne vestigium quidem. Nec vestigium pariter extat in amplissimis mandatis, à Morono traditis Vicecomiti die 19. Quin in epistola diei 20. significantes Legati, à se petijse Oratores in Conuentu verba facere, ab omni suspitione huiusmodi se alienos ostenderunt. Præterea fragor & publica denuntiatio Patrum apud Legatos, nolle se de reliquis capitibus quidquam loqui, vbi caput de Principibus excluderetur, non modò ab huiusmodi causa non sunt profecta (sicut patet ex litteris Cæsarianorum ad Cæsarem, & ex omnibus iam productis monumentis) sed fieri non poterat vt inde nascerentur, cum fragor ille ad vesperam diei decimi excîtus fuerit, vt Legati Borromæo significarunt die postero, adeoque ante vndecimum, quo die (quod narrat Suauis ipse) mandatum regium ad Oratores peruenit. Sed quid plura, si Lotharingo ipsi apertum illud fuit arca-

1563.
p Litteræ Legatorum ad Borromæum 29. Septemb. 1563.

q Litteræ Legatorum ad Borromæum vlt. Septemb. & 7. Octob. 1563.

r Die 11. 13. 14. 15. 16. 19. & 20. Septembris. / Die 14. & 18. Septemb.

t Litteræ Legatorum ad Borromæum, die 11. Septemb. 1563.

1563. no factus est, & nos retulimus? Quod autem ne verbum quidem faciat Suauis de neruoso Grassij responso, nihil mirum, cum vnicuique odiosum sit, aduersarij rationes producere.

Scribit insuper, Pontificem, conuerso animo ad superandas Concilij difficultates, in suis colloquijs habendis cum Locharingo, iniunxisse Legatis, vbi Sessio præstituta tempore celebrari non posset, ad duos menses protraheretur. Mendacissima narratio: Pontifex enim numquam dubitauit id effici non posse antequam experiretur: idcirco Borromæus in litteris ad Legatos ante medium Septembrem dicebat, superuacaneum censeret, de eo quod spectaret ad futuram Sessionem, loqui, cum pro certo poneret Pontifex, tabellarium illum ipsam iam habitam reperiturum. Cum verò postea contrarium nuntium accepit, Legatis significauit, tum propter prorogationem ipsam, tum propter distantiam termini denuntiati, grauem illam ægrimoniam, quam affert infaustus euentus, ab re improuisa exasperatus.

^uLitteræ Borromæi ad Legatos 18. & 19. Septemb. & Legat. ad ipsum 21. Septemb. 1563.

Affirmat, sententias dictas fuisse de viginti articulis. Erratum in paruo, sed quod indicat magnam ignorantiam & omnium Actorum, & omnium narrationum. Nam litteræ Præsidentum & Cæsarianorum, & Acta tum Mendozæ tum Paleotti vnum supra viginti connumerant; ac de vno supra viginti leguntur sententiæ dictæ, & in hæc Acta relatæ, tamen diebus Sessioni proximis vnus auferretur, vti postea palàm fiet.

Refert, à Lunensi per eos dies fuisse vetitum Procuratorem Collegiorum Hispaniensium, quidquam postulare de reuocatione immunitatum ipsorum. Et propterea hic ostendit, ignorari à se rem adeò celebrem, & fusè dictam, atque iteratam in cunctis commemoratis commentarijs, cuiusmodi fuit subituseius discessus, ipsi velut in pœnam denuntiatus. Quin verius, sicut in Opere Suauiano post multa discernitur, cum rem ipse ignorare non posset, eam transferret in aliud tempus, & alij assignat causæ, ad tempus proximum Sessioni iam dilatae, cum Lunensis petijt, vt in referuandis Pontifici Episcoporum causis custodirentur iura Inquisitionum; perinde ac si nactus ipse Legatorum in eo duritiem, illam adscriberet Procuratori Collegiorum, adeoque ipsum cogeret ad professionem. Ac plane mirabile est, quo pacto Suauis non animaduerneret, imputari non posse Procuratori Collegiorum, sed Episcopis, illorum aduersarijs, obicem illius exceptionis, quæ non Episcopis, sed Collegijs detrimento fuisset.

Recenset disputationem publicam de matrimonijs clandestinis, &

& communicationem cum Patribus omnium articulorum, tamquam habitas post Sessionis prorogationem; cum tamen vtraque eam prorogationem præcesserit, ad eandem impediendam.

1563.

21 Audet comminisci, Cæsarem de articulo Principum scripsisse ad Moronum, *Cuncta mala præterita orta fuisse ex oppressionibus, quas Ecclesiastici tentarunt in populos & in Principes.* Immanis calumnia! Etenim nec ad Legatum, nec ad suos Oratores misit religiosissimus ille Cæsar litteras tam falsâ & offensionis plenâ sententiâ, sicut ostendunt litteræ à me productæ: satis ipse gnarus è contrario, quemadmodum Imperium Germanicum Ecclesiæ operâ fundatum est, ita Ecclesiasticorum operâ magna ex parte semper fuisse conseruatum.

22 Describit, Oratores Gallos prouocatos ad paratam contestationem denuntiandam à quodam Episcopo, qui in eodem cœtu, die vigesimosecundo, acriter differuerat de reponendo Principum articulo prætermisso. Falsitas adeò manifesta, vt non solum Cæsariani in minuta facti narratione ad Cæsarem x numquam mentionem huius rei fecerint; sed Oratores Galli biduo antè, sicuti vidimus, petierint, & obtinuerint à Legatis facultatem publicè loquendi Regis nomine, sed obtecto argumento.

x In productis litteris
28 Septemb.

23 Quò reliqua eius errata præteream, ipse, Ferrerij personam agens, suadere nititur, eam denuntiationem consentaneam fuisse sensibus Lotharingi, sibi, antequam is discederet, patefactis. Sed ex aduerso, non Romæ, sed Parisijs impressa typis est epistola opposita, à nobis allata, quam Lotharingus ad Regem scripsit, cum eius mandata Tridentum peruenere; nec certè ab illa epistola discordantia loqui poterat cum Oratoribus. Verum est, in volumine, vulgato adhuc viuente Suauis, Gallicorum Scriptorum, quasi mercium, in odium Synodi, Romanæque Aulæ selectarum, non contineri memoratam epistolam; quæ, vt noua editio emptores magis alliceret, illi volumini recens addita est y, cum aliqua modica appendice. Quod si quid in eo veri silentium excusaret, id profecto affirmationem falsi non excusaret. Legit forsitan Suauis in Ciceronis Officijs, dubitari à nonnemine, an fas esset mentiri pro amicis, qui apud ipsum Ecclesiæ Catholicæ inimici erant; & affirmantium opinioni largiter adhærens, animum solum adiecit ad boni amici, non ad boni scriptoris officium. Nos ipsius vice id agamus, & ad rerum gestarum seriem redeamus; illi quidem obnoxij, quòd suæ vituperationis pretio sinceritatem nostram commendat, nihil simulantem aut dissimulantem ex affectu partium, quæ per seipsam potius esset fuga vituperationis, quàm meritum laudis.

y Anno 1654
Parisijs apud
Cramoyliu.

*Coorta contentio cum Oratore Hispano de particula, proponenti-
bus Legatis. Mandata ad ipsum à Philippo Rege super eo missa.
De hoc Patrum & aliorum, ac præsertim Casarianorum sen-
sus. Inducia de hac ipsa re usque ad Cæsaris responsum.*

Facultas à Legatis concessa Oratoribus proponendi pro ipso-
rum arbitratu in Conuentibus, haud satis fuit, ne Lunensis
denuò Regis nomine sollicitaret, vt particula, *proponentibus*
Legatis, aut tolleretur, aut explicaretur^a, prout ipsi sponderant,
vbi Rex neutri ex propositis consilijs acquiesceret. Aiebat Lunen-
sis^b, Regem considerasse, cum ipse tam ingentem partem orbis
Christiani possideret, se obstringi ne permitteret dici posse, indu-
ctum ætate suâ fuisse id quod tam graue detrimentum inferret
Concilijs in posterum. Et re ipsa Rex significarat Lunensi, cum sibi
ostensa fuisset Legatorum syngrapha (quoniam à Lunensi nondum
nuntios de eo acceperat, & celeritatis studio rem præuertere per
mandata curabat) neutro ex consilijs sibi satisfieri. Non quidem
promissâ declaratione in fine Concilij: nam fieri poterat, vt per-
sonarum mutatio, vel aliud quidpiam accideret, vnde in exitu
Synodi promissa explicatio omitteretur, & ea particula permane-
ret, ad perpetuam memoriam exemplumque posteritatis. Non
item alio consilio, quod ibi dicebatur à Morono fuisse cum Cæ-
sare initum; quod licet non explicaretur in syngrapha, tamen,
quantum deprehendi poterat à Rege ex quadam summa rerum
Oeniponti agitarum, erat, vt Oratoribus, petita prius facul-
tate proponendi à Legatis, etiamsi hi recusarent, liceret nemine
interposito id peragere; hac enim ratione Patrum libertas haud
seruaretur illæsa, cui pariter consulendum erat: præterquam quod
ea circuitio, præscripta Oratoribus, quærendæ prius facultatis à
Præsidibus, inieciisset moram ac sæpè obicem ipsi propositioni, aut
saltem euentui. Quamobrem sollicitè curaret Lunensis particulae
declarationem, secundum postulatam ab ipso iam traditum, ac
relatum in eadem Legatorum syngrapham. Nec remedium suffi-
ciens adhuc à Rege cognosci in promisso illic ab ipsis exhibitum, vbi
ab eo vtrumque commemoratum consilium reijceretur, nimirum,
vt illi habendam curarent à Synodo explicationem secundum epi-
stolam Pontificis; tum quia huiusmodi respectus ad prædictam
epistolam valdè ambiguus ac dubius erat, cum fieri posset, vt epi-
stola

^a In Syngra-
pha 21. Iunij,
à nobis suo
loco recitata:
& vide l. 21.
cap. 5.
^b Cuncta ex
tant in lite-
ris Legat. ad
Borom. 27.
29. & 30. Se-
ptembris, &
3. Octob. &
fusus in lite-
ris Oratorum
ad Cæsarem,
3. Oct. 1563.
& Lunensis
ad eundem
5. Octobris,
vbi habetur
articulus ad
Lunenem
scriptus à
Rege, 17. Au-
gusti.

stola petitioni Regis non consonaret, tum quia satis non erat quæcumque simplex declaratio, sed solemniter petebatur, & quæ referretur in Acta Concilij, ad perpetuam memoriam, publicamque notitiam. Id si Lunensi negaretur, ad imperatam contestationem progredieretur, cum offensione ac strepitu quàm fieri posset minori, sed absque cunctatione, siue cum ipso reliqui Oratores concordarent, siue non concordarent.

Hæc mandata, decimoquarto Septembris ad Lunensem delata, ipsum magnoperè inflammaverunt, ac sollicitarunt; & fortassis illum ad festinandum stimulabat id quod sub arcana fide cum Cæsareis communicavit, nisi hoc ipsum egerit ex arte, ad eos escam ipsorum appetentiæ congruenti pertrahendos. Velle se tam citò eam declarationem, quia cum instaret finis differendi de viginti & uno articulis, adeoque initium loquendi de reliquis, in quibus articulus de Principibus continebatur, habebat in animo, varia illi directè opposita petere, adeoque rei euentum obturbare; ac propterea optari à se, ut cunctis lingua solueretur, eius retinaculis non amplius in Legatorum manu remanentibus. Illi nequaquam se difficiles ostenderunt declarationi, quæ moderatos inter limites esset: sed huiusmodi non videbatur ipsis id quod intendebatur à Lunensi, & cuius sententia fuerat illis significata, cum is moderatiores formulas, à Cæsareis oblatas, ex regio mandato rejiceret. Et discordia, quantum comperio, ad hoc redigebatur, quòd Legati contentiebant huiusmodi Decreto, ne per ea verba libertas vlli auferretur in Synodo exponendi quidquid liberet; sed Lunensis volebat, ut exprimeretur verbum *proponendi*, vel certè diceretur, ea verba, quod spectabat ad ius vlli addendum, auferendumve, perinde se habere, ac si *non scripta nec dicta fuissent*: quorum prius videbatur Legatis incommodum, posterius indecorum. Nec ipsis tantummodò permolestum id erat, sed etiam Patrum compluribus; quippe qui sibi à Pontifice relictum experiebantur quantum cuperent libertatis, & ex altera parte illius violatores Principum ministros existimabant, tum in præscribendis rebus, de quibus deliberandum esset, tum in expellendis Tridento publicis Procuratoribus, tum in prohibendis peculiaribus cœtibus, qui hac illauratione haberentur, tum etiam in ipsis per publicas declamationes obiurgandis. Quapropter censebant, illius aggeris apertionem sibi non laxitati, sed oppressioni futuram. Idcirco cœperunt ipsi dolere, & conqueri cum Legatis, quòd esset animus vulnerandi Decreti, ab vniuerso Concilio summâ conspiratione confecti. Legatis

1563.

^c In litteris Lunensis ad Cæsarem.
^d In epistola Oratorum ad Cæsarem.
3. Octobris.

^e Litteræ Moroni ad Borrom. 7. Oct. 1563. & variorum formulæ illius declarationis mutuo proposito, in Moroni monumentis contentæ.

1563.

obstaculum haud displicebat; obstringebantur tamen promissione, Lunensi exhibitâ ex mandato Pontificis. Sed quemadmodum inter angustias augetur mentis attentio atque animaduersio, relegerunt epistolam Pontificiam, ad se Maio præterito scriptam, ex qua fidem suam Lunensi obstrinxerant, & in ea nacti sunt id, de quo Rex prudenter dubitarat in producto à nobis responso ad Lunensem; Pontificem non iubere vnum potius quàm alterum Decretum confici aut curari, sed ita loqui: *Quoniam hi Principes adeò postulant Synodi libertatem, eisq; videtur per ea verba, proponentibus Legatis, quæ nobis inscjs fuerunt apposita, libertas adimi, placeat vobis aut in Conuentu generali aut in Sessione proponere Patribus, numquam nostra mentis fuisse, per ea adimere Synodo libertatem, sed potius confusionem. Eapropter velle nos, vt cunctis enuntietis & declaretis, Concilium esse liberum: quod si videatur Synodo explicanda, aut omnino tollenda esse verba illa, vos acquiescatis: & insuper vobis compertum sit, quidquid conficietur à Patribus, nobis gratum fore, planèq; satisfacturum, quò Principes omnes populiq; cognoscant, nos, quantum in nobis erit, effecturos, vt fructuosi Concilij finem assequamur.* Quod animaduersum à Patribus nouitati repugnantibus; ansam illis præbuit ad variandam vocem, exclamantibus, Epistolam Pontificis prudentem ac sanctam esse, & adamussim adimplendam, remisâ deliberatione Concilio, Legatis tamquam auctoribus nihil certi proponentibus.

In hanc igitur sententiam Lunensi responderunt Præsides. Sed ille conditionem non accepit, animaduerso euentus periculo, nisi Legati ad Conuentum retulissent nouum Decretum, tamquam ab ipsis formatum, & nisi auctoritate suâ viam sternerent. Considerabat, ob absentiam Lotharingi, & quorundam Hispanorum, qui aliò diuerterant, per eam Sessionis moram, & ob memoratam complurium Gallorum profectionem, vnam in Italicorum potestate sitam, quorum sensus à Transmontanorum sensu longè dissidebat; & audierat, supra centum conuenisse in re proposita resellenda: quam si pateretur Conuentus repulsam, intelligebat ille, contestationem postea odiosam futuram, quippe directam non tam ad reparandam Synodi libertatem, quàm ad impugnandam Synodi voluntatem. Ex altera parte se tuebantur Legati, quòd sibi non liceret progredi ultra mandata Pontificis, ab ipsis Hispanis impetrata, sibiq; exemplum in eo exhiberi à Lunensi, adeò regijs mandatis defixo: nihil aliud velle se, nisi Concilij libertatem, pro eo quod effecta monstrabant. Sed Lunensis iterum: Acquieturum fuisse conuilio tunc oblato ante viginti dies: at postea, cum inter ipsos conuen-

uenerit de reficiendo Decreto, eius modulis digestis, ac mutuo communicatis, videri sibi præposterè id agi, adeoque suo in animo sensus turbidos excitari.

4 Quò æquior causa Legatorum apparebat, eò validiora à Lunensi obiecta videbantur. Illi tamen se defendere nitebantur, respondentes: Si Lunensis antea congruenti declarationi consensisset, eam ab ipsis obtenturum illum fuisse, dum per cautionem minorem, minusque subtilem intuitum procedebant: sed cum idem declarationis formam postularer, adeò ipsorum muneri indecoram, eos impulerat ad habendum de re consilium in cœtu peculiari apud Simonettam, coram multis Patribus, ibique lustratis iterum Pontificijs mandatis, acutiori obtutu obseruatum ab ipsis fuisse id quod antea non animaduertent; idcirco mirum videntum non esse quod illud recusarent, cui antea præstò erant, cum sibi fas esse arbitrabantur: quòd autem ea facultatis vacuitas, à se prius producta, adspersus excusationi color non esset, sed sincera veritas, palam fieri ex ipsis verbis epistolæ Pontificiæ, ab Hispanis impetratæ.

5 Petijt ab illis Lunensis, vt facultatem, quâ carebant, à Pontifice quærerent. Ipsi negarunt, suum munus, aut gradum, aut bonum commune sibi suadere, vt in huiusmodi causa Procuratorum partes susciperent: duos Regis Oratores Romæ degere, quibus licebat rationes precesque sui Principis exponere Pontifici, ac eius primis nutibus se obtemperaturos. Sed Lunensis animaduertebat, Romæ difficulter quidquam ampliùs impetratum iri, cum posset honestà specie Pontifex obijcere postulatis Hispanorum eandem libertatem Concilij, ab illis adeò imploratam. Quare eò quoque deuenit, vt Præsides percontaretur, an vbi simplex forma propositionis in Synodo reponeretur, ipsi crederent comprobata iri. Si enim affirmarent, rebatur, hoc pacto iam illos obstrictos ad dandam operam, quâ se veraces augures ostenderent. Sed illi prudenter cauti responderunt, Nullum præfagium difficilius contingere, quàm de rebus à complurium arbitratu pendentibus; posse tamen credi, cum ea propositio Patrum potestati faueret, illam ex priuata propensione minimè reiectam iri. Lunensis, nullâ sibi accessione commodi per eam responsionem animaduersâ, noluit repulsæ indecoræ periculo Regem, se, causamque subijcere. Quare nullam non mouere machinam destitit. Sæpiùs ille cum Legatis sermonem habuit: curauit, vt Hispani Præsules, quâ Lunensis nomine, quâ proprio ipsorum, & per speciem ferendi consilij, acerbasque tragœdias

1563.

1563. dias prænuntiandi, si Lunensi, quin & Regi in re tam expetita non fatisset: & quod supra reliqua vim habebat, fœdus iniit cum alijs Oratoribus, Gallo (vnus enim aderat, Fabro Venetias profecto) Lusitano, Cæsareis. Sed omnes dum Regis postulatam persuadere studebant, videbantur in colloquijs cedere contrarijs rationibus, & suam operam ad permouendum ijsdem Lunensis animum pollicebantur: quod si non eueniret, sicuti reipsa non euenit, excusabant seipsos, quòd illum deserere sibi non liceret ob diserta suorum Principum mandata. Inter eos tamen Cæsariani negarunt, se ad paratas contestationes, secum à Lunensi communicatas, concursuros, non acceptis antea nouis disertisque ad hæc Ferdinandi mandatis, ac multò magis abhorrebant ab illius postulati societate Oratores Polonus & Veneti, cum reliquis Italicis.

Cunctas admouit vires Lunensis ad peruincendos Cæsarianorum animos, quorum adeptionem & faciliorem & validiorem ille censebat. Redigebat ipsis in memoriam generalia amplissimaque mandata, à Cæsare illis præscripta, vt cum Lunenti coniuncti vno simul gressu procederent: quam Oratorum coniunctionem postulari ab arctissima coniunctione & sanguinis & animorum & vtilitatem, quâ ipsorum Principes connectebantur. E diuerso Moronus clypeum obtendebat, qui Gorgonem imitari videbatur, aduersus formidabiles Cæsarianorum impetus, ipsis denuntians, vbi ex parte Cæsaris, in cuius tutela Synodus extabat, ad contestationes deueniretur, adeò vt is ex patrono se aduersarium profiteretur, Legatos illicò inde abituros, Conuentu dimisso. Quàm necessitate, quàm vtilitate postulari, vt dum tam feruidæ morum emendationi, adeò expetita, opera impendebatur, perturbandum esset opus propositione importuna, ac discordiæ plenâ? Credibile non esse, Ferdinandum velle vt nunc Oratores sui oppugnant illud ipsum, cui in negotijs Oeniponti transactis idem consenserat, cum cernebat effecta promissis plenè respondentia, per integram libertatem Synodo concessam: quod si quid amplius optaret Lunensis, id à Patribus ille postulareret, pro æquissimis mandatis, ipso suisque Hispanis petentibus, à Pontifice missis, & Legatos non cogeret ad proferendum Conuentui Decretum, quod ab ipsis rationi dissentaneum putabatur. Huic ratiocinationi cessere Cæsariani, ac præcipuè tribus de causis. Vna erant minæ præcidendæ Synodi, quod nouerant quàm molestum Cæsari contigisset: alia, recens eiusdem prohibitio, ne contestarentur ob articulum, qui adhuc multò magis illi cordi erat, hoc est, ob articulum de Principibus:

1563.

bus : postrema, consilium concorditer in initum cum Morono Oeniponti, cui huiusmodi contestatio ipsis videbatur officere. Quare deliberationem per expeditum tabellarium Ferdinando commiserunt.

7 Lunensis sapius denuntiavit Legatis se contestaturum ; ita tamen, ut ne latum quidem unguem excederent suæ contestationes id quod causæ necesse erat, seque intra fines reuerentiæ modestiæ continerent. Cui Moronus per iocosos simul ac penetrabiles sales: Sperare se, tam pium virum haud commissurum, ut inter Protestantem numeraretur, præsertim cum inter suum Regem ac Pontificem tanta benevolentia coniunctio intercedebat. Sed validius quam huiusmodi respectus, hominem fortasse retinuit ea consideratio, quod paratæ contestationi nimium deesset, dum Cæsarei nominis robur deerat. Idcirco tantisper supersedere decreuit, dum Ferdinandi responsum præstolaretur, quem de negotio plenè certiore fecit, misso simul exemplo mandatorum quæ acceperat à Philippo Rege: Secum conuenire in eo, tamquam in communi causa, Oratores Gallia ac Lusitania: confidere se, Cæsarem quoque consensurum, ad quem supra ceteros spectabat, ob gradus celsitudinem, illæsam Conciliorum libertatem seruare. Contrarijs significationibus haud fidem haberet; affectatas excusationes eas esse, & artificiosas moras: se libenter cunctari, donec responsa Cæsaris acciperet, tum ob debitum illi obsequium, tum ob dignitatem grauissimæ illius rei. Verùm ubi fortasse negaret ipse suis Oratoribus in societatem illius negotij venire, non propterea sibi fas esse desistere ab re perficienda cum reliquis Oratoribus, secundum alteram ex formulis contestationis, quas ad ipsum mittebat. Eiusdem notas prudentissimas in articulis disciplinæ à se perlectas fuisse, easque sibi omnino probari; præcipuè verò velle se coniunctim agere cum ipsius Oratoribus in articulo laicorum Principum, & in oppugnandis de-

Eius sententia extat inter Monumenta Moroni Cardinal.

8 Suavis de hoc negotio omne visibile vidit, si verum est, sensum visus ultra corporis faciem non progredi; nihil tamen de antecedenti syngrapha, à Legatis Lunensi tradita, nihil de nouis Hispani Regis mandatis, nihil de rerum tractationibus cum Cæsare. Sed opus illi non erat emendicare ex aliorum narrationibus rem gestam, qui adeò ferax erat suarum in commentitijs inuentionum. Affirmat, Patres impulsos ad refragandum fuisse ab occulta Legatorum opera; perinde quasi supra centum capita (is enim refragantium erat numerus, & Lunensis & Cæsaris testimonio) pertrahi possent

Pars III.

T t t t

1563. possent occultis machinis ante lynceos oculos tot Oratorū; ad quod ministerium terreni Ioues opus non habent fabuloso Mercurio, Argi interfectore, sed illius operā, qui non minor Mercurio Argus sit.

C A P V T III.

Dicta in cœtu Generali sententiæ super viginti uno capitibus de morum correctionibus.

Quam iniquè accusata fuerit Synodus, quòd ipsa leges disciplinæ declinaret, comprobatur eodem ipso tempore feruentibus continuisque confessionibus, in quibus illæ cudebantur. Earum sententias hîc non affero, quæ tunc expensæ sunt: cum enim leges illæ varias in sententias sæpè mutatae fuerint, existimo, lectoribus haud gratum fore tot embryones adspicere: ex ipsis sententijs quoque, vt de more Historiæ legibus feruiam, & alios ab ea molestia liberem, quæ ab ordinarij prolixitate generatur, solùm eligam vtiliora, & iucundiora scitu.

^a Cænones, de quibus dictæ sunt hæ sententiæ, fuerant reformati, & propositi Patribus 5. Septembris; vt in Actis archiepiscopi Æliæ, & Paleotti: & in litteris Iadrensis sunt relatæ sententiæ secundum tenorem in Historia nostra descriptum.

Lotharingus, vt prior in dicenda sententiâ, ita pariter longior fuit, cum de cunctis articulis accuratè disseruerit. Sic exorsus est: Se non erubescere confiteri, numquam in eo loco locutum se fuisse animo turbatiore quàm tunc, dum intelligebat, iudicium à se prolatum iri de morum reparatione, quæ ad Episcopos potissime spectabat. Objici memoriæ suæ, multò magis se in Aula quàm in Ecclesia fuisse versatum, magis que inter Principes ac Dynastas, sui Regis iussu, quàm inter Theologos; tamen ea se dicturum, quæ sibi conscientia suggestisset, propensiore sanè animo ad accipiendam ab aliorum sententiâ normam, quàm ad eam aliorum operibus præscribendam: ac in primis quidem non posse à se maximo-perè non commendari prudentiam & alacritatem Pontificis ac Legatorum, qui tam egregiè in eo negotio se gerebant.

In primo capite, vbi sermo erat de Episcoporum electione, petijt, vt vbi dicebatur, *dignos* esse eligendos, poneretur, *digniores*, quod postea maior pars comprobauit. Suasit, vt variè adderentur diligentia ad exactam noticiam habendam, antequam quispiam ad illum gradum eueheretur, quandoquidem tam multæ statuebantur ad Ostiarij munus conferendum. Quoniam autem habebatur, cuncta *gratis* faciendâ; postea verò in syngrapha illius, qui à secretis erat, lectum est, particulam illam ^b fuisse deletam petente Lunensi, ne, sicut arbitror, detrimentum inferretur iuri Cardinalium,

^b Litteræ Iadrensis, 13. Septembris.

lium, Regnis patrocinantium, qui Ecclesiarum collationes proponunt in Senatu; dixit, Auferenda non esse emolumenta Cardinali proponenti, & vnius anni prouentum Pontifici; sed deliberandum esse de alijs lucris eorum qui nihil laboris impendebant. Interim verò eradi posse, sicut actum erat, vocem illam, *gratis*, donec Pontifex rei prospiceret. In quo ex transitu obseruauerim, Suauem, qui alioqui nullam præ se fert notitiam rerum, quæ tunc dictæ sunt, affirmare, Gallis placuisse, vt ex capite decimoquarto auferrentur *Annate*, quamquam postea res aliter euenerit: quod planè ridiculum est, cum Lotharingus, alijsque complures, apertis verbis eas reseruarint, & numquam certè propositum in Conuentu fuerit, vt illæ tollerentur.

4 Præterea de primo capite censuit, de Cardinalibus caput seorsim conficiendum; cum par non esset, vt maior adhiberetur solertia ad Romanæ Rotæ Duodecemuirum, quam ad Cardinalem eligendum.

5 In quarto dehortatus est à tribuenda Episcopis facultate prohibendi omnino concionem cuius Regularium; satis esse, ipsis haud licere suis in templis concionari, nisi prius ab Episcopis examinarentur: & retulit, à quibusdam Episcopis hæreticis in Gallia vetitos fuisse Catholicos conciones habere.

6 In sexto capite, quod à Clericorum Collegijs immunitatem aufererebat, affirmavit, nullam pestem à se magis noxiam putari, quam huiusmodi immunitatem; cum plura membra sine capite monstrum euadant. Vnicam immunitatem æquam ac sanctam esse, illam nimirum, quæ quispiam eximitur à potestate Episcopi suspecti, vitâ perdurante. Immunitatis perpetuæ tres causas extitisse: Vnam peculiarem in Gallia fuisse auaritiâ cuiusdam Antipapæ, hoc est, illius Clementis septimi, schismatis tempore creati, qui inter veros Pontifices non connumeratur: vnde Lotharingus ita de illo loqui non verebatur, ab eo & ipsius successore huiusmodi beneficia fuisse diuendita. Aliam causam esse complurium Episcoporum socordiam, aut appetitionem pecuniæ, illis traditæ à Canonicis ad assensum præstitum compensandum. Tertiam, quod omnes Canonici præcis temporibus in Gallia monachi fuerant, quibus præerat proprius ipsorum Præsul, quo immunes Canonici haud regulares carent. Etenim Romanus Pontifex, vtpote nimis remotus, nequit eorum curam gerere per se ipsum. Eapropter friuolam adducit rationem, quod immunitas ab ipsa fundatione originem traheret: nam fundationis tempore Canonici erant monachi, suisque sum-

1563. mis moderatoribus subdebantur : magis adhuc friuolam esse possessionem omni memoriâ antiquiorem ; cum abusus inferre detrimentum non debeat bono vsui vetustissimo , qui præcellerat. Et sanè aut cunctis immunitatem esse concedendam , aut cunctis auferendam , aut ab omnibus ius commune seruandum. Nec adduci posse , ab immunitate Canonorum auctoritatem Pontificiam custodiri ; hæc enim ex eo non seruabatur , quòd delictis daretur immunitas. Placere sibi , ne quid agere liceret Episcopis sine Clericorum Collegijs , vbi Canonici eligerentur prout ius postulabat : sed id temporis sibi non probari , propterea quòd sæpè viles ac inepti assumebantur.

In nono , quod spectabat ad pœnitentias , auctor erat , vt à Pontifice constituerentur singuli in singulis prouincijs Pœnitentiarij , ad publicas pœnitentias imponendas secundum Prouincialium Synodorum decreta.

In decimonono , in quo agebatur de conferendis sacerdotijs , animarum curam habentibus , minimè comprobauit , ea per concursum impertienda , ne induceretur in Ecclesiasticos quoddam petitionis genus , quâ declararetur qui peteret esse dignissimus ; sed edictum vulgandum , quo monerentur omnes , vt si quis idoneum quempiam agnosceret , illum nominaret , postea verò eos qui descripti & oblati essent , examinandos , & eorum optimum eligendum : tamen hæc necessitas eligendi optimi inter eos qui subierint examen , aduersaretur commodo temporario Ecclesiæ Gallicæ , ac præsertim suo , cum ipse duo fortasse sacerdotiorum milia distribueret.

De hisce sacerdotijs animarum curæ addictis , dicit Suauis plurimum extitisse difficultatis , dum Episcopi studebant potestatem ea distribuendi sibi recuperare , cum graui Aulæ Romanæ detrimento : idcirco conatum esse Simonettam temperamentum reperire , quo illis fieret satis , & nihil Pontifici detraheretur , decernendo , vt sub specie concursus Episcopi ea Sacerdotia distribuerent pro suo arbitratu , & Roma lucrum ex diplomatibus sibi retineret. Hæc est Suauiana narratio. Sed in primis sciendum est , in tribus Synodi conuocationibus , ab Episcopis , & præsertim Hispanis , duo inter cetera fuisse proposita ad suam iurisdictionem reparandam : Vt Clericorum Collegia immunita sub Episcoporum auctoritate reponerentur ; & Vt sacerdotia curam animarum gerentia , ab Ordinario cunctis mensibus distribuerentur. Vtrumque Sedi Apostolicæ noxium agnoscebatur. Ex priore minuebatur admodum numerus eorum,

1563.

eorum, qui proximè illi subiecti erant; & experimento liquet, cui-
cumque superiori tutissimos & obsequentissimos eos esse, qui sunt
illis proximè subiecti, non magnæ notæ. Posterius auferebat ab
Aula Romana distributionem quamplurium sacerdotiorum in va-
rijs orbis Christiani partibus; & tamen alter cardinum, in quibus
veneratio Principum innititur, est ipsa facultas beneficia cõferendi.
Nec tantum Aula Romanæ detrimentum ex his duabus nouis fan-
ctionibus compensari videbatur ab euidenti Ecclesiæ utilitate: quin
in comperto erat, ab immunitate Collegiorum quodammodo træn-
num injci Episcopis, ne aut in fide aut in regimine præuaricaren-
tur: & expendebatur, quamuis distributio beneficiorum, salutem
animarum curantium, fieret ab Ordinarijs per certioremerito-
rum notitiam; hanc tamen notitiam comparari etiam posse varijs
modis à Pontifice, præcipuè verò cum eos eligebat, qui Romæ
degerent: & è conuerso, in Ordinarijs maiorem vim habituros
respectus timoris, spei, aliarumque affectionum, quàm in Pon-
tificæ, quâ ex ipsius amplitudine, quâ ex eiusdem longinquitate.

10 Equidem comperio de priori capite minorem duritiem in Ro-
manis Pontificibus. Quare, sicuti permiserunt Concilio, vt pluri-
mas alias immunitates aboleret; ita de ea Paulus III. monuerat
simpliciter Legatos suos, ne quid nouum huiusmodi moueretur
sine maturo consilio, & sine æqua trutina, qua Collegiorum ratio-
nes expendere post tam diurnam fundatamque ipsorum
possessionem; ac postea Synodus decerneret quod sibi luberet.
Nec etiam Iulius longè abstuit vt id permitteret, quemadmodum
constat ex ipsius epistola^d ad Crescentium Legatum, quæ simul
cum alijs pluribus mihi ostensa fuit à Francisco Palumbara, non
minùs animo quàm maioribus nobili, ad quem auiæ causâ deuen-
re cum hæreditate memorati Cardinalis commentarij; qui que eo
libentius hanc mecum comitatem exercuit, quòd vir ipsius foro-
ris, Stephanus Pignattellus, inter selectos ac domesticos amicos
meos, virtute, assiduitate, beneuolentiâ præcellentes, meritò con-
numeratur. Sed postea maiori effectuum euidentiâ Pius IV. liberam
functionem iudicio Conuentus reliquit.

^e Vide lib. 9.
cap. 20. n. 6.

^d 26. Ianua-
rij 1562.

11 E contrario, de altero capite non nisi leuis sermo ætate Pauli ha-
bitus est^e, cum tantummodò ageretur, ne huiusmodi sacerdotia
cum animarum procuracione, darentur minùs dignis, nec nimis
potentibus, nec degentibus in Aula, nec aliâ curâ deuinctis. In
Iulij conuocatione^f, cum ea de re sermo increbresceret, scripsit ipse
ad Crescentium Legatum, Audiri à se nonnullos prænuntiantes,

^e Vide lib. 7.
cap. 2. num. 3
& 10.

^f Epistola
producta.

Tttt 3

cam

1563. eam Synodum, quippe magna ex parte Hispanis conflata, Tole-
tanam Synodum futuram, ad Hispaniæ commoda omnino conuer-
sam: se proculdubio numquam esse passurum, cum Regi potestas
inesset in cunctas Ecclesias Episcoporum & in cuncta cœnobio
Consistorialia, Episcopos eam adipisci in cunctas Ecclesias Pa-
rochorum, relicta solum Apostolicæ Sedi ex alijs sacerdotijs distri-
butione, cum Ordinarijs diuisâ secundum menses. Oratorem
Hispanum numquam secum de huiusmodi consilio collocutum:
quod si semel de eo colloqueretur, ita se responsurum, ut iterum
de eodem collocuturus non esset. Hi sensus in Julio fuere. Verum
Protestantium arma, quibus tunc Synodus interrupta est, rem ma-
turefcere haud permiserunt. De his actum est iterum in Synodo,
à Pio coacta. Pontifex verò variis ea de re consilijs propositis, quæ
suprà narrauimus, significauit in commune Legatis, & peculia-
riter Simonettæ, ut ab ipsis Concilio satisfaceret, nec ob eam cau-
sam cursus emendationis tardaretur; idemque antea scripserat
Borromæus ad Vicecomitem.^h

g Litteræ
Borrom. ad
Legatos 17.
August. &
ad Simonet-
tam 21. Au-
gusti 1563.
h Syngrapha
Borrom ad
Vicecomi-
tem 13. Au-
gusti, cui re-
spondet Vi-
cecomes per
aliam sy-
grapham
23. Augusti
1563.

Hæc de re suprà gesta. Vnde liquet, quàm procliuus ad id esset
Pontifex in publicæ quietis & gratificationis gratiam. Iam verò ex-
pendamus Suauis ratiocinationem de ijs, quæ, postquam huiusmo-
di facultas ab Aula Romana delata est, Patribus statuenda visa
sunt. Ac prin.ò quidem falsum est, Paræciarum collationem penes
Episcopos esse: hi enim obligantur, ut sententijs examinantium
inhæreant in reiiciendis ijs qui ab illis repudiantur; & etiam, ut
digniores inter comprobatos anteferant. Quare videmus interdum
eos qui posthabiti sunt, prouocantes ab iniquo Ordinarij iudicio,
& in lite victores. Præterea non satis callebat Suauis utilitatem aut
damnum Principum, si solo pecuniæ lucro aut iacturâ ea ponde-
rabat. Hac ratione idem esset Pontifici Bononiæ possessio, quod
reditus annuus sex millium scutorum ex alijs fundis, illius loco.
Hæc, igitur regula mercatores metitur, non Principes, qui à
dominio Dominantes dicuntur. Quamobrem qui lumen rectæ ra-
tiationis obtinet, probè intelligit, quàm graui iacturæ consen-
serit Pontifex ut Ecclesiæ bono consuleretur, cum abdicauit à se
facultatem, pro suo arbitratu conferendi sacerdotia, curandis anti-
mis addicta, quæ per octo anni menses vacant in tot Prouincijs
Christianæ Reipublicæ; & cum Aulam Romanam priuauit eâ fre-
quentiâ, quam secum ferebat concursus tot hospitum Ecclesiasti-
corum, quibus opus erat, ut illic sui specimen darent ad ea sacerdo-
tia suis in regionibus obtinenda.

Sed

13 Sed vt ad sententiam Lotharingi regrediamur, ferè omnibus placuit quod in ea habebatur, sanctionem peculiarem ac seiunctam de Cardinalibus edendam esse; sicut è contratio perpauci opportunum existimarunt, vt eorum numerus restringeretur¹, pro eo ac Cæsari probabatur.

14 Helius Hierosolymitanus Patriarcha, qui secundo loco sententiam dicebat, in secundo capite suavit, ne omnes Collegiorum Ecclesiasticorum immunitates tollerentur. De aliis immunitatibus id sibi probari, sed non de ijs quæ illas possidebant aut ex fundatione, aut ex concordia, quam partes iureiurando firmarant, & Sedes Apostolica comprobat. Id agendum non esse inauditis aliorum rationibus, ne se ostenderent Episcopi iudices sibi addictos; cum earum pleræque concessæ fuerint à Gregorio VII. & Innocentio III. viris sapientissimis.

15 Archiepiscopus Hydruntinus in primis cohortatus est, vt cum fas non esset vlli potestati potestatem Pontificiam coarctare, apponeretur vniuersalis clausula, *saluâ in omnibus Apostolica Sedis auctoritate*. In decimo octauo reiecit prohibitionem plura sacerdotia obtinendi, affirmans, id repugnare capiti, *De multa*, & Concilij Lugdunensi & Lateranensi: idem æquaturum sacerdotiorum possessores numero, non æstimatione sacerdotiorum, & multos nobiles dehortaturum ab Ecclesiastica vita ineunda.

16 Granatensis in nono Lotharingi sententiam laudauit de constituendo *Penitentiario* in singulis Episcoporum Ecclesiis.

17 Verallus in quinto, vbi præcipuè lex ferebatur de causis criminosis aduersus Episcopos, petiit, vt earum commissiones extra Urbem manu Pontificis signarentur; monuitque, earumdem cognitionem spectare ad Synodos Prouinciales, prout imperabat Canon, *Quorumdam*, distinct. 24. & Can. *Quamuis*. 6. q. 2. tametsi postea sententiæ pronuntiatio ad Pontificem nõ spectaret. In decimonono improbauit, habendam esse ab Episcopis, & à Pontifice electionem ad Paræcias ex iudicio examinantium; cum fidendum non esset aliorum conscientie in animarum cura demandanda. In vigesimo primo, vbi cuncta prima iudicia concedebantur Ordinariis, optauit, vt causæ magni momenti exciperentur.

18 Mutius Callinus Archiepiscopus Iadrësis, in primo capite opinatus est, Episcoporum examen esse instituendum (quod post multos annos Clemens VIII. fieri iussit) & decernendum, ne quispiam à Pontifice ad Episcopatum promoueretur, nisi prius ad id comprobatus ab Episcopo suæ dioceseos, aut ab Legato Apostolico illius Prouinciæ.

Archie-

¹ Litteræ
Cæsarianorū
ad Cæsarem
8 Septemb.
& Legatorū
ad Pontificem
30. Septembris,
1563.

1563.

Archiepiscopus Bracarenfis in sexto diffenfit ab Helio in excipiendis immunitatibus ex fundatione, dicens, hoc ipsum idem esse, ac nihil curare monstrum enatum cum pede adnexo ipsius capiti, aut non corrigere institutionem nosocomij, quod eâ ratione conditum esset, vt à medico numquam inuiseretur.

Contrà verò Gaspar à Fosso Rhegiensis Archiepiscopus obstitit, ne vniuersè delerentur immunitates Collegiorum; ob oculos positis clericorum Collegiis in Germania, vbi multi Episcoporum defecerant, sed nullum ex Collegiis.

In hac disputatione de immunitate, aliqui ex Patribus Lunensis operam perstrinxerunt de Procuratore Collegiorum Hispaniensium, alij verò eandem propugnarunt.

Antonius Augustinus Leridensis Episcopus questus est, auditam à se fuisse quorundam vocem, perinde ac si planè in angulis Germaniæ degerent, Synodo potestatem non inesse ad leges sanciendas, quibus Principes obligarentur; quasi huiusce rei vsus Sedi Apostolicæ & antea actis Conciliis perpetuus non fuisset, & luculento Historiarum testimonio minimè confirmatus. In primo articulo censuit, neminem inter Purpuratos Patres esse cooptandum, qui aut frater, aut ex fratre nepos, aut sobrinus esset alterius Cardinalis, aut ipsius Pontificis, nec plures quàm duos ex eadem provincia. Et præterea, ne munera ob collationem Purpuræ vacarent, hortatus est, vt suauiter cum Principibus ageretur: sicut enim dictum est, *Nolite ad iracundiam promouere filios vestros*; ita cum Synodus indigeat Principibus, qui eius Decreta exequantur, opus erat vt ipsos sibi beneuolentes haberet.

Facchinettus Neocastrensis Episcopus, ex primo desumpsit oportunitatem monstrandi, ea incommoda, de quibus Orator Gallicus conquestus erat, orta esse in Gallia præcipuè à Rege, & à facultate, quam ille obtinebat, concedendi prout sibi libebat sacerdotia.

* Exstat in
eiusdem A-
ctis.

Salmanticensis sermone suo plurimum temporis occupauit. Præmisit, à se Deo grates agi, quòd tempus aduenisset Ecclesiam spectantibus hæreticis reconcinnandi, eorumque in Concilium calumnias conuincendi; cum præsertim in ordine Ecclesiastico moram emendatio inchoaretur exemplo Synodi octauæ Toleranz: quisquis enim seipsum corrigit, & auctoritatem & facilitatem consequitur ad alios corrigendos. In propositis Decretis sibi generatim displicere prolixitatem aduersantem & consuetudini veterum Synodorum, etiam in grauissimis argumentis, & præsentis decoro, & etiam

etiam subiectorum quieti : siquidem quot verba , tot litigiorum semina multiplicabantur. In primo capite , ne utiquam sibi probari vocem illam *gratis* , de actis quæ conficiuntur vt quispiam ad Episcopatum assumeretur : etenim quamquam Sacramenta sine pretio sint administranda , tamen antegressi labores ministrorum pretium postulant. Et quod spectabat ad emolumenta Cardinalium , qui Ecclesias in Senatu proponebant , quando ipsis tunc adimebantur cuncta sacerdotia salutem animarum curantia , exceptis Episcopatibus , æquum non esse , consuetis emolumentis illos priuari. In tertio , se consensurum negavit articulo valdè controuerso , sicut postea narrabimus ; nimirum , à Metropolitibus inuisendas esse dioceses suffraganeorum : esse id inauditum in Hispania , & plura prævideri detrimenta tum ex diuturna absentia Metropolitanarum à suis Sedibus , tum ex multiplicatione onerum minoribus sacerdotiorum possessoribus , quibus conferenda esset pecunia in sumptus tum Archidiaconorum , tum Episcoporum , tum Archiepiscoporum , ipsos inuisentium : posse huiusce rei vice cunctis satisfieri per Synodos Prouinciales , quæ tertio quoque anno imperabantur in primo capite. De quinto , commendauit , vt renouaretur Canon tertius Synodi Sardicenis , propositus ibi ab Ofio Episcopo Cordubensi , & per ingentem plausum exceptus , ac postea relatus in Can. *Ofius* 6. q. 4. & confirmatò à Sixto III. hoc est , causas Episcoporum ad Romanum Pontificem deferendas esse. In sexto , acriter inuectus est in Collegiorum Ecclesiasticorum immunitatem , ostendens , eam discordiæ & corruptelarum fontem esse. Censuit tamen excipiendum Complutense , in quo cum eo consensere complures Hispani Præsules : non quidem , aiebat Mendoza , illam exceptionem à se proferri quòd ipse illius Academiae alumnus esset , neque quòd eius fundator Ximenez Cardinalis , Tolletanus Archiepiscopus , instituerat Mendozas perpetuos illius dominos ; sed in primis , quòd illa tot illustrium virorum esset patrens , quorum multi ea in Synodo numerabantur. Deinde , quòd cum Canonis illius Collegij non poterant alij conferri sanctionum dignitate ; quippe quòd necesse erat eos esse Theologos , Doctores & Magistros in liberalibus disciplinis : ijdem consueuerant dare operam quouis tempore concionibus , prælectionibus , confessionibus , ac disputationibus ; numquam otiosam , semper tamen quietam vitam agentes , eximiaque virtutis specimen exhibentes. Quapropter cum clarissimus ille Cardinalis eorum fundator voluisset illos immunes , tametsi ceteroqui eius Episcopatu subiecti fuissent ;

1563.

fuiſſent; cumque ſingulos annos inuiſerentur à Rectore illius Academiae, cui plurimum ſplendoris vigorisque deuiſſet hac prerogatiua deperditâ, Patres hortabatur, ne Academiae adeo de Eccleſia benemeritæ damnum inferrent. In decimo nono, pluribus comprobauit, curas animarum per examen demandandas; teſtatus, experimento conſpici in Hiſpania, præſtantes Parochos eſſe qui hoc pacto ſeliguntur: ſibi tamen diſplicere concurſum, utpote ſtimulum ad æmulationes, ad ambitioſos conatus, ad odia. Idcirco videri ſibi, ad maiorem Cleri pacem & Episcoporum dignitatem conferre, ſi ad hos pariter extenderetur id quod præſcribitur Dominis Paræciarum; hoc eſt, ut eum eligerent, qui poſtea examinantium iudicio idoneus eſſet declarandus, aliter electio in irritum caderet: & quod amoueretur omnis ſuſpicandi ratio, probatum iri ab examinantibus non idoneos, in gratiam Ordinariorum; cauere iſdem examinautes, ne præter iuriſiurandi vinculum illius familiares eſſent.

Melchior Auoſmedianus Episcopus Guadicenſis, exulceratus, ut in Actis ſuis refert Salmanticensis, ob illatam ſibi offeſam ab ijs quos illi Romanos appellabant, opportunitatem arripuit diſſerendi, prout argumentum ferebat, de Ordine; ratuſque ſe nunc muniri quaſi vallo, Oratoris Hiſpani præſentiâ, ſtudit ſe vindicare: captoque argumento ab ea voce *gratis*, de collatione Episcopatus, de qua voce Lotharingus alijsque variè diſputarant, ſermonem habuit, quo ardentè inuectus eſt in Magiſtratus Romanos, productâ notâ pecuniæ, quam neceſſe ipſi fuerat ſingulis perſolui ad obtinenda Pontificis diplomata. Quod quemadmodum vitium eſt ab animi perturbatione, non à religionis ſtudio profectum, ita non parum moleſtum accidit reliquis Hiſpanis, & ipſi etiam Lunenſi, cum animaduertent, inde non niſi inuidiam ſuæ nationi conſari.

Sed Paulus Iouius Episcopus Nuceriens, qui proximè verba fecit, dixit, Guadicenſem locutum fuiſſe ſecundum conſcientiam, non ſecundum ſcientiam; cum fas non ſit ſubtrahi emolumenta, & ea quibus opus habet, ad congruentem ſibi vitam ducendam, vniuerſalis omnium Eccleſiarum Paſtor. Quemadmodum reus maiſtatis accuſaretur iſ, qui affirmaret, auferenda eſſe Principibus laicis ipſorum tributa; ita reum multò grauioris iniuſtitie illum eſſe, qui Eccleſiæ Principi & Chriſti Vicario vult auferre fructus ipſi debitos à ſingulis Eccleſijs ex iure, ex æquitate, & ex conſuetudine.

Ioan.

27 Ioannes Baptista Sighicellus Bononiensis, Episcopus Faentinus, vehementer institit, ne Collegiorum immunitates abolerentur, aitque: Si tantum detrimenti attulissent in Hispania, quantum Hispani Præsules amplificabant, neque Calistus, natus in Hispania, neque Adrianus, Episcopus olim in Hispania, eas tolerassent: profecto Germaniæ Galliæque illas prodesse, ne vnus Episcopi præuaricatio in Fide satis esset ad Ecclesiam suam euertendam.

28 Vanzius Vrbeuetanus Antistes, dum refelleret Guadicensem, monuit, munera Romæ venalia, esse veterrima, & ante Pontificatum; vt constabat ex vltimis libris Codicis, *lege primâ §. Nec castrense. de collatione bonorum, & leg. fin. Cod. de pignoribus, & leg. fin. Cod. de silentiar. & leg. Omni modo §. Impetrare. Cod. de inoffic. testam.* Ea postmodum à Constantino Sedi Apostolicæ fuisse tradita, secundum Canonem, *Constantinus 96. distinct. & Canonem, Futurum 16. q. 3.* Præterea, fuisse præscriptum ab Innocentio III. vt Apostolicis litteris postrema manus admoueretur à quibusdam Magistratibus, vtilis à fraude cautum esset, *Cap. Dudum. & Cap. Licet. de crimine falsi* His Magistratibus mercedem laboris esse soluendam: alijs ministris honorarijs dandam esse portionem quamdam ex annuis prouentibus, Pontifici Romano debitis etiam ex iure Ciuili, *Authent. de sanctissimis Episcopis. §. Iubemus.* cui propterea licet pro suo arbitratu ea donare. De vigesimo primo, quod ad prima iudicia exercenda spectabat, cupiebat, vt exciperentur causæ miserabilium capitum, quibus permittitur instituere primum iudicium in maxima Curia, secundum celebrem legem vnicam; & clarissimorum capitum, secundum legem primam, *cod. Vbi Senat. vel clar. & omnium Curialium, ex lege prima, Cod. de Curial. Urb. Rom. & causæ beneficiales, leuioribus exceptis, Cap. per venerabilem. §. Igitur qui filij sint legit.*

29 Vincentius Iustinianus Generalis Magister Prædicatorum plurima differuit de quarto capite, quo Regularibus libertas concionandi auferebatur. Eam ipsis fuisse traditam ab Oecumenica Synodo Viennensi, ex Clementina, *Dudum de sepult.* nullum inde detrimentum inferri Episcopis, quibus licebat eos amouere ac punire, si quando errores prædicarent; nec esse obstruendum os homini, qui per illud Dei verbum disseminat. In nono, repugnauit Pœnitentiario, à quibusdam proposito; obiecitque, neminem ausurum fuisse ad huiusmodi Sacerdotem accedere, ne se grauiorum noxarum reum puderet, quæ ipsius foro referuantur.

30 Vltimo loco Lainius verba fecit die secundo Octobris. Monuit,

1563.

ne vlllo pacto omitteretur particula, cuius auctor fuerat Hydruntinus, *saluâ Sedis Apostolicæ auctoritate*. Hanc sacrosancam Sedem duplici ratione considerari, secundum spiritum, & secundum carnem; nimirum, tamquam domicilium charitatis & religionis, & tamquam fontem temporalium bonorum. Vtramque prærogatiuam esse in ea detinendam, quò in pretio habeatur etiam apud minus perfectos: posterior enim ad priorem exercendam opem ferebat, ac viam parabat. Duo à se studia erga sanctam Sedem animaduerti: alterum, cuiusmodi erat in sancto Bernardo; alterum, cuiusmodi in hæreticis: ab illo ad suum caput reduci, & cum eo coniungi quæ aberrauerant; ab hoc seiungi res ab vnitatem, ac longe repelli. Tria generatim expeti à se in propositis Decretis, maiorem breuitatem, minorem correctionem antiquorum Canonum, & sanctiones facilioris executionis. Quod spectabat ad postremum, in hoc differre legem à Deo, & legem ab hominibus latam. In prima tantâ moderatione opus non est, propterea quòd legislator ipse vires suppeditat ad eam custodiendam: ac verò secunda normam capere debet à viribus quæ adsunt, cum eas augere non possit in subditis auctor legis. Obseruauit, Ecclesiasticos non accusari ab aduersarijs ob defectum, sed ob violationem bonorum Canonum. Videri sibi, reliquorum omnium humeros premi, Episcoporum humeris ne tactis quidem. Contineri in illis disciplinæ legibus multa aduersus Pontificem, Cardinales, Archidiaconos, Canonicos, Parochos regulares; aduersus Episcopos nihil. His vniuersè propositis, ad peculiaria descendit, & in quinto capite, vbi de Synodis Prouincialibus agebatur, considerauit, eas difficulter costatum iri; subsecuturas tamen proprias Nationum Synodos cum graui Ecclesiæ periculo. Sibi non probari certum tempus Oecumenicis Concilijs præscriptum; hinc enim speciem obtenturos contumaces ad prouocandum à sententijs Romani Pontificis ad futurum Concilium, sublatâ obedientiâ & vnitatem Christianæ Reipublicæ. De sexto, ad immunitates pertinente, censuit, non cum omnibus Cleri Collegijs eodem pacto agendum: Hispanica Episcopis subdi posse, vtpote integritate vitæ præstantibus, idque Philippo Rege cupiente. Aliam rationem ineundam esse, vbi Episcopi essent hæretici aut infames, & Principes laici dehortarentur. Institit, vt per leges consuleretur Episcoporum supellectili, modo quo hi cum consanguineis se gerebant, & quo pacto his sacerdotia essent elargituri; ne admitterentur translationes Ecclesiarum, quæ ad declinandam mansionem laboremque haberentur. De pensionibus de-

cretum

1563.

cretum ederetur, quo in ita fierent iniustæ; nec in posterum illæ, nisi rationi consentaneæ, concederentur. Vnicum vni sacerdotium conferretur, vbi esset sufficiens; nec sufficientis rationem petendam esse ex nobilitate personæ, sed ministerij, cui sacerdotium destinatur: nam Ecclesia non dirigitur ad ministrorum vtilitatem, sed ministri diriguntur in Ecclesiæ vtilitatem. Licere alicui plura sacerdotia possidere cum Ecclesiæ emolumento; exempli gratiâ, cum defant plures Pastores idonei, aut cum propter sanctitatis litterarumque præstantiam magis vnus prodesse potest quàm plures.

31 Absolutâ disputatione de viginti & vno articulis, supererant reliqui exagitandi, ac præcipuè articulus de Principibus: sed postrema Cæsaris responsa nondum peruenerant. Compertum iam erat Patribus, quantâ acerbitate hic articulus à Gallis impugnabatur: nec latebat repugnantia, nihilo remissior, tametsi modestior, magisque obiecta, Lunensis, qui per eos dies acerrimè vrgebat agitatum declarationem particulæ, *proponentibus Legatis*. Accessit die quarto Octobris Oratorum Venetorum postulatio, exponentium Legatis. Cum ipsorum Respublica semper libertatem & immunitatem Ecclesiæ sacris tectis seruauerit, profectò nullam à se materiam exhibitam fuisse Decreto, quod de Principibus parabatur; proinde reuerenter à se peti quorundam dierum dilationem, quò ipsi docerentur à Senatu, quid à se proponendum esset, ad sua priuilegia, consuetudines, ac generatim ad suam auctoritatem conseruanda; ne vniquam dici posset, Principi obsequenti, ac singulariter benemerito de Sede Apostolica, illatum fuisse detrimentum, eodem non prius audito.

1 Litteræ Legat. ad Borrom. 4. Oct. 1563. & postulatio extat inter monumenta Gualt. 7 Octob.

32 Hanc Venetorum petitionem vt res protraheretur, subsecuta est altera similis petitio Cæsarianorum, qui dixerunt, Velle se super eo negotio solemniter rogare Concilium, & ab eo, qui Oratori Hispano à Secretis erat, postulatum communi nomine expositum iri: Gallum quoque sese ad id obtulisse; sed ipsos, postquam eius contestationes audierant, noluisse in ea re cum illo locutatem.

33 Coniuncta tot Oratorum eodem tempore postulata, tandem impulerunt animos Præsidentum, adhuc suspensos; cum apud se reuoluerent, si in huiusmodi conditionibus ipsi indulgerent, non imbecillitati tribuendum, sed potius pertinaciæ ac temeritati si repugnarent. Idcirco omisâ publicâ recitatione earum petitionum die octauo Octobris, primus Legatorum ita disseruit: Si quod appeti potest, idem simul esset ac quod fieri potest, opus

m Litteræ Legat. ad Borrom. 4. & 7. Octob. 1563

n Non 7. vt dicit Saauis.

Vvvv 3 haud

1563. haud futurum fuisse inter ipsos consilio °: sed infelicem tempo-
 rum conditionem postulare, vt vice maximi boni minimum ma-
 lum eligeretur. Destinasse prius Legatos, vt expensis viginti & vno
 articulis, ad reliquos gradus fieret, ac præsertim ad trigelimum
 quintum de Principibus. Verùm, pro eo quod Patribus in com-
 perto erat, iam à cunctis Oratoribus, quâ deprecationibus, quâ
 denuntiationibus, ad alia consilia se compelli. Eisdem Oratores
 profiteri, se nihil velle quod immunitati ac libertati Ecclesiæ ad-
 uersaretur; sed solum petere temporis spatium in articulo adeo
 graui, ad suas consuetudines purgandas, & ad sua iura ac priuile-
 gia palàm proferenda. Videri, secundùm rectam æquitatem, negari
 non posse Principibus Catholicis id quod vel ipsis hæreticis in-
 dulgeretur: & ex altera parte conspici, tempus illis conceden-
 dum tam breue esse non posse, vt interim otium Synodi sine gra-
 uissimo detrimento contingeret. Legatos igitur existimare, posse
 interim celebrari Sessionem de argumentis Matrimonij iam per-
 pensis, & de vigintivno articulis legum discussis. Quod si fortè
 fieri posset, vt præueniretur præstitutus Sessioni dies, reparato
 aliqua ex parte dedecore superiorum prorogationum, sine dubio
 patefactum iri falsitatem vulgatæ calumniæ; ex odio videlicet
 emendationis caput illud de Principibus prætermisum fuisse, quò
 ipsi, abhorrentes ab emendatione sua, desisterent ad emendationem
 Ecclesiasticorum Patres extimulare: hoc pacto tot rerum capitibus
 absolutis, in alia Sessione ad Synodi finem tam optatum & tam op-
 tabilem deueniri posse. Quod si quis obex aliorum culpâ injiceretur,
 liceret Patribus intrepidâ fronte ab opere manum amouere,
 cum officio suo fecissent satis in plurimis, promptumque animum
 in reliquis præ se tulissent. Denique bonum, quâ parte nostra est
 in manu, numquam esse retardandum; opportunitates enim illius
 perficiendi breues raræque contingunt. Ponderarent has rationes
 Patres: sicut munus erat Præsidium eas proponere, ita partes esse
 Concilij, iudicium ferre. Accommodata certè ratio, quâ ij qui
 præsumunt, propositiones claudant molestas Conuentibus, qui liber-
 tatis suæ maximè solliciti, tunc se magis liberos ostentare cupiunt,
 cum magis se cogi sentiunt.

Varia fuerunt opinamenta, & complures ardentè obstiterunt, &
 sed maior pars voluntatem potentæ accommodantes aut disertè
 consenserunt, aut certè dixerunt, Legatorum conscientia se re-
 mittere. Hinc progressi sunt ad delectum eorum, quibus nego-
 tium datum est emendandi Canones ac Decreta secundùm sen-
 tentias,

tentias, quas audierant in confesso: illæ verò tam iteratæ vociferationes, vt haberetur delectus per æqualem singularum nationum numerum, obmutuerunt; adeoque absque vilo certamine Legatis electio concordie voce commissa est. Siue quòd Lunensis, qui vnice, si non desiderio, certè animi ardore postulatam illud promouerat, opportunius dignitati suæ putaret, incertæ pugnæ se non committere; siue quòd intelligeret, in eum, qui multas eodem tempore lites intentat, communem præsumptionem in omnibus contra se militare; & summorum etiam Principum morem esse, plura simul bella non inferre, ne in singulis victos sui postea pœniteat.

CAPVT IV.

Ratio inita ad celeriter componenda Decreta, quibus maiori parti satisfaceret. Voluntas Cesaris ac Romanorum Regis de conclusione Concilij, etiam si repugnarent Hispani. Consilia super eo à Delfino data Morono, & ab hoc Pontifici. Cesaris notæ de Decretis postremò reconcinatis. Eiusdem sensus de Principibus reformandis. Discessus Ferrerij. Querele Tridenti, de collationibus à Pontifice quibusdam factis, operâ Lotharingi.

A Deò variant^a, ac de tam multis rebus verbisque, eorum sententiæ, qui mutationem in exemplo Decretorum postulabant, vt ne inueniri quidem posse videretur non modò quod cunctis satisfaceret, sed etiam quod maior pars vellet. Itaque selecti ad id Patres in tres cœtus diuisi sunt, qui coram tribus Cardinalibus, Osio, Simonetta & Nauagero, habebantur; in quorum singulis expenderetur vtraque pars sententiarum, quæ scripto tradebantur à singulis Patribus; ne quid inesset ambigui, aut præmitteretur: in quæ vitia facilè prolabantur festinata compendia eorum qui à Secretis sunt. Ibi in quolibet ex vigintivno Decretis multa loca communia considerabantur, in quibus versabatur sententiarum varietas; quæ loca trigessimum planè numerum in quibusdam pertingebant, & super eorum singulis deprehendebantur singulorum Præfulum iudicia: ita vt quilibet ex tribus cœtibus simul colligeret summam sententiarum, quæ ipsis committebantur. Postea duo Patres in singulis cœtibus selecti sunt, qui peculiare indices inter se conferrent, & vnicum conflarent vniuersalem de singulis locis communibus; atque ita reperirent quodnam fuisset

^a Acta Pa-
leotri, & lit-
teræ Iadrenf.
14. Octob.
1563.

1563.

¶ Duæ litteræ
Legatorū ad
Borrom. 22.
& 25. Obob.
1563.

set in eo loco iudicium maioris partis, & secundum illud in no-
uam formam Decreta redigerent.

De hoc opere Lunensis apud Legatos conquestus est ^b, quod
à multis ipsorum sententiæ calamo fuissent mutatae, relictis antea
voce prolatis; præcipuè de immunitate Collegiorum, & de primis
causarum delationibus, adiectis ipsorum scripto multis grauibus
limitationibus, pro iudicio ab alijs prolato: permotos ad id fuisse
quorundam artibus, qui aut precibus, aut promissis, aut minis
sententias sibi compararant, idque nominatim Archiepiscopus
Hydruntinus, Verallus, Sanfelicius, & Sfortia. Idcirco reme-
dium esse admouendum: illud tantummodò quod in cœtibus di-
cebatur, à Spiritu sancto dictari, & publicâ auctoritate pollere,
reliqua priuatim dicta, ab humanis sensibus esse profecta, eisque
priuatam dumtaxat auctoritatem tribuendam. Velle se & Pontifi-
cem id monere, eius responsa præstolaturum, & interim indice-
re ijs Episcopis, qui à Rege suas Ecclesias acceperant, vt se à con-
uentibus abstinerent, ne ipsorum causâ libertas Concilij detrimen-
tum pateretur.

Grauitè à Legatis responsum: Variationem semper esse lici-
tam, donec Decreta in Sessione firmarentur. Quòd autem à qui-
busdam ad id opera nauaretur, sicuti pro certo ponebat Lunen-
sis, sibi compertum non esse, ac videri quidem vt valde rationi
dissentaneum, ita parum credibile, cum verisimilius esset, actum
de his per modum differendi; inde verò siue per errorem, siue per
calumniam, ansam arreptam fuisse ad ea comminiscenda. Si Lu-
nensis, quinam & quibuscum id egissent, & peculiare conditio-
nes palàm faceret, se quidem inquisituros; aut si magis probare-
tur, reprehensuros generatim in conuentu huiusmodi agendi ra-
tionem, monentes, vt ab ea se quisque abstineret, secus verò me-
ritam pœnam soluturum. Ceterum ex variatione sententiarum ne
argueret Lunensis tam facillè veritatem illius susurri. Sæpè ex audita
alterius ratiocinatione proprium iudicium mutari: præterquam
quòd tempus ipsum cuncta variat in homine, ac præcipuè opinio-
nem; idque in Lotharingo liquere, qui sententiam suam scripto ex-
hibuerat longè aliam ac voce protulerat, & tamen id pollicita-
tionibus minisve adscribi non posse. Prohibitionem, ne Episco-
pi Regi subiecti conuentibus interessent, nec ex pietate, nec ex
prudentiâ Lunensis sperari: hoc enim pacto non seruatum, sed po-
tius violatam iri Concilij libertatem.

Inter molestias, quas accipiebant Legati ab Hispano Oratore, ⁴
non

non parum releuati sunt à litteris Cæsaris, omnino diuersis; quæ ad ipsos delatæ biduo post susceptum in conuentu diei octaui consilium, penè in ipsis effecerunt, vt eos quodammodò pœniteret dilationis argumentorum. Scribebat Delfinus Nuntius ad Moronum, se cum Cæsare & cum Rege Romanorum, qui illic aderat, collocutum eâ rationum efficacitate, sibi à Deo immisâ, vt ipsos ad Concilij absolutionem amplectendam induxerit, etiam (nisi aliter fieri posset) inuitis Hispanis: id tamen sibi polliceri Nuntium positâ conditione, quòd Synodo finis imponeretur per Sessionem vñdecimo Nouembris futuram: si enim diutius protraheretur, fieri poterat, vt variæ rerum animorumque mutationes occurrerent. Hispanos non eâ apud Cæsarem auctoritate pollere quam putabant, & sibi in animum inducere Nuntium, huiusmodi propositum illos à Cæsare celatum iri. In Legatorum esse potestate, etiam reluctans Hispanis Synodum terminare cum Italis, alijsque; in quo euentu si Hispani vellent obfirmatis animis illam continuare, aliud domicilium illis quærendum esset. Sed vbi Legati coniunctioni & auctoritati Pontificis cum Cæsare non fiderent, fidemque somnijs, aliorumque fabellis haberent, Cæsarem ita exasperatum iri, vt forsitan consilium mutaret.

5. Causa, quâ Ferdinandus & Maximilianus impellebantur ad Concilij exitum festinandum, à nobis paulò post narrabitur. Addebat Delfinus, etiam de libertate atque immunitate Ecclesiastica Decretum aliquod à Cæsare permissum iri, quando iam Synodus illud argumentum assumpserat: tamen non ita super articulo de reformandis Principibus eum consensurum; & certos reddebat Præsides, neque Cæsarem, neque Regem Romanorum, ob quantumcumque aliorum repugnantiam, vñquam à Pontifice secessuros.

6. Vñ cum hisce Nuntij litteris epistolam Ferdinandi excepit Moronus, quâ Cæsar alteri, per Nuntium illi redditæ, respondebat. In ea magno studio illi grates agebat ob eius amica officia, adhibita Pontifici in Regis filij sui vtilitatem, quibus acceptum referebat emollitum erga Regis rationes animum, quem experiebat in Pontifice. Grates pariter persoluebat, quòd certus ab eo fuisset redditus, nullam in Concilio de laicorum potestate statuendam esse sanctionem, quam antiqui Canones, quin & ipsæ leges Cæsareæ non continerent; nec irritas reddendas nisi Constitutiones illas laicorum Principum, quibus mansio Episcopis impediabatur. Subdebat, ex eo negotio minimam partem ad se spectare, maximam, ac

Pars III.

X x x x

ferè

1563.
Litteræ Legatorum ad Borrom. 10. Octobris 1563.
Litteræ Delfini ad Moronum 4. & 5. & fufius confirmatur in litteris 11. Octobris 1563. inter Moroni monumenta.

5163. ferè totum, ad sacrum Imperium aliosque Principes pertinere: ne momentum quidem temporis à se prætermitti in iis rebus exquirendis, quæ Concilio essent exponendæ, ne suspicaretur Legatus, eam esse artem ad moram injiciendam; omni enim conatu suo ac labore felicem celeremque Synodi cursum à se promotum iri. Nec in animo sibi esse, emendationem recusare, prauumque aliis Regibus exemplum præbere, aut Episcoporum mansionem impedire, & ea, quæ iam decreta erant, in dubium reuocare: sed à rebus tam grauibus, tamque vniuersalibus ad eam maturitatem se compelli. Perpenderent Legati, deceretne aut prodesset, polliceri se id, quod sibi certum non erat à se posse præstari: vbi Decreta ad suas hæreditarias ditiones tantummodò pertinerent, haud se commissurum, vt à Synodo, à Pontifice, ab vniuerso Ecclesiasticorum ordine quidquam iustè de prompta animi sui obseruantia desideraretur.

§ 3. Orobis Possouia.

Idem tabellarius litteras Ferdinandi detulit ad Oratores^e, in quibus exactissimum iudicium ponebat de tertia forma, ab illis missa, reformatarum sanctionum, comparatè cum secunda: & tam accuratè reuocabat ad trutinam obseruatas à se declarationes, mutationes, ea quæ prætermissa, quæ adiecta, quæ variata fuerant, vt à Legatorum solertissimo tam operosa diligentia speranda non fuisset. Ego verò propè fui, vt hîc ea plenè recenserem, quò palàm fieret, quo pacto pius ille Cæsar in negotio Religionis nihil omnino putaret aut nimis minutum, aut inferius animi sui suæque conditionis celsitudine. Sed id, quantum satis sit, pluribus in locis à nobis patefactum est: nec ignoro, res paruulas etiam magnorum Principum humanæ curiositati charas esse, vbi paucae sunt; neglectas, vbi multæ.

§ Ex litteris Cæsaris ad Oratores Possouia 9. Orobis 1563.

Innotuit postea Ferdinando Oratoris Gallici denuntiatio^e & quamquam in se bonam haud censuerit, sibi tamen bonam censuit, quippe quâ satis probaretur, nec à se perperam prædictam fuisse difficultatem Principum in digesta à Patribus eorum emendatione, simulque commendarentur obsequentes ipsius petitiones, collatz cum inobsequentibus aliorum contestationibus.

§ Littere Legatorum ad Borrom. 27. Septembris 1563.

Grata supra modum accidit Legatis hæc Cæsaris propensio absoluedi Concilij. Etenim sperabant Sessionem se celebraturos tam propinquam alteri subsecuturæ, vt nulla mutationis causa interponeretur: & aliunde augebatur in ipsis festinandi sollicitudo, cum intelligerent, Ferdinandum^e valetudine multum defecisse, & febriculis frequenter laborare, quæ tamquam tenues, sed crebrae guttule,

guttula, si non perfringunt, atterunt: quamobrem fieri poterat, ut
 improviso deficeret, deficiente cum eo fiducia ab ipso præstita in ea
 regione, in qua Concilium quiescebat; adeoque si infortunium
 illud accideret, graui diuexabantur anxietate, quidnam ipsis consi-
 lij esset extemplo capiendum. Verum significauit Moronus Pontifi-
 ci, haud sibi tutum videri Nuntij consilium de Concilio finiendo,
 Hispanis minimè consentientibus. Duplici modo posse id effici.
 Primum, illis non præmonitis: sed vix possibile videri, ut aliquis illius
 negotij odor ad eos nõ irreperet siue in Aula Cæsarea, siue Tridenti;
 vbi tandem necesse erat rem, antequam ea fieret, cum pluribus com-
 municari. Iam verò rei notitiã ad ipsos aliunde perlatã, colorem
 optimum habituros ad eohonestandam repugnantiam, tamquam
 nullo habitos in pretio; & fortasse satis etiam virium ad rem præ-
 pediendam. Alterum modum esse, si susceptum consilium ipsis
 aperiretur; & hoc peractò se duram incertamque pugnam habitu-
 ros: nam quantum ex Lunensi cognouerat, procliuiorem ad sus-
 pensionem quàm ad conclusionem ipsum viderat, ne consentire-
 tur à Rege Synodi terminationi, nondum compluribus dogmatis
 definitis, & compluribus corruptelis nondum correctis. Quare præ-
 uideri à se, illum neruis omnibus obstiturum. Vbi aduersarij hac
 illaue ratione vicissent, Pontifici graui dedecori futurum & quòd
 temerè decertasset, & quòd victus fuisset. Sed detur, etiam Hispa-
 nos, aut improviso deprehensos, aut obrutos aliorum numero, vi-
 ctum iri, quisnam fructus ex ea victoria decerperetur? Magnam
 orbis catholici partem possideri ab Hispano, cui grauis causa sup-
 peteret, ne suis in ditionibus exciperet Decreta Synodi, se inuito
 despectoque absolutæ. Quapropter ad nihilum, peiusque etiam
 nihilo deciderent tot annorum labores, quando non alius ferè pro-
 uentus inde colligeretur, quàm operis repulsa, discordia, & Eccle-
 siæ communis offensio. Rationes hæc libraret Pontifex: expo-
 meret quid ipse vellet: mitteret facultates necessarias siue ad con-
 cludendam Synodum, siue ad suspendendam: significaret Legatis
 quid ipse in colloquijs cum Lotharingo decreuisset, eumque ala-
 crem, & virtutis documentis imbutum remitteret.

10 Sed interim Pontifex nondum conscius harum rerum, Præsides
 ad terminandam Synodum sollicitabat, vetitos ne de suspensione
 murirent, eosque monuit, ut humaniter agerent cum Ferrerio, tam-
 etsi malè se gessisset, cum cuncta opera regenda sint à fine, cun-
 ctique gressus à meta. Antequam contestationis fragor perstre-
 peret, subtilissimus susurrus peruenerat ad Pontificem, iussos fuisse
 Gallos

h Littere Le-
 gatorum ad
 Borrom. 10.
 Octobris
 1563.

X x x x 2

Gallos

1563.

Gallos Venetias secedere, idque tunc effectum iri, si Sessio constituto die celebranda esset: cuius propositi ratio cum ipsum lateret, ex coniectura putabat id fieri, ne ipsi Decreta comprobarent, adeoque Rex obstringeretur ad eorum executionem ab hæreticis armorum vi extorquendam. Audierat præterea, Ferrerium, quippe sagacem virum, moliri tam importunam secessionem cum Regis dignitate, & reiectâ in alteram partem illius causâ. Quare Moronum secretò hac de re monuit, ut quò magis præuidebatur, quæsitum iri à Gallo iustæ indignationis speciem, eò magis caueret, ne vel tenuis color illi præberetur. Sed hæc epistola eodem die scripta est, quo habita contestatio. Huius postea certior factus Pontifex, quamuis eam supra modum rationi dissentaneam appellasset, eoque magis, quòd Lotharingus pro certo affirmabat, Regem Orationi non imperasse (ita scribit) *ut tantum carnis ad ignem admovent*, tamen Legatis iniunxit, ut nullus idcirco fieret motus, ne ubi Galli animo secessionem agitent, ipsis occasio præberetur, quâ illam faciliorem redderent, ac fucarent. Atque idcirco edoctus subinde vehementiora primi Legati verba ad Ferrerium, responsionemque à Grassio redditam, nullum propterea sensum voluptatis præ se tulit. Solum iussit grates agi Grassio propter beneuolum animum: & ad Legatos scripsit, quando eò usque processum erat, non ultra progredierentur, cum Ferrerius is esset, qui & commodum & damnum inferre posset & illic & in Gallia, & cuius operâ adhuc spes erat aliquod beneficium acceptum iri. Quòd si pro huiusmodi Pontificis sensibus, ita moderatis, antea Præsidēs se gessissent, melior fortasse fructus è Concilio prouenisset in Gallia. Atqui per quemdam veluti strepitum indignationis sine ictu, nouæ offensiones excitæ sunt, non veteres sedatæ. Verùm ministri, tametsi prudentissimi, timent interdum ne timidi videantur, & ne prudentia in ipsis, ab alijs credatur, aut per calumniam accusetur tamquam innata animi formido, ab alijs tamquam sollicita utilitatis cura. Hæc igitur monita peruenerunt ad Legatos, cum iam Ferrerius collegam secutus Venetias petierat, animumque malè affectum gerebat, animaduertens, priuatas spes exaruisse, vniuersamque Synodum auersam ab ipso, eum detestari tamquam non modo iniuriosum, sed irreligiosum. Quare Legati prælagierunt, numquam amplius illum adfuturum.

Ipsi verò ne bonum, quod euenire poterat, amitterent per obstinatam appetitionem alterius boni, quod fieri non poterat, statuerunt Decretum de Principibus ita componere, ut eius causâ Synodus

Litteræ ad Legatos, & arcana notæ ad Moronum 2. Octobris 1563. & alijs sequentibus.

modus non offenderet ; & spem conceperant, desiderium Synodi
absolueudæ inflexurum Patres ad reseruandam exactam illam
Christianæ virtutis reparationem ad tempora feliciora, quæ
misericors sed incomprehensa Dei prouidentia Ecclesiæ desti-
naret.

11. Suum hoc consilium ^h ad Pontificem scripserunt: sed simul eum-
dem non celarunt, excitum Tridenti murmur obloquentium in
quædam ab eo collata beneficia, vnde videbantur Romana opera
Tridentinis Decretis aduersari; eoquæ maiori tristitiâ Patres^l affe-
ctos fuisse, quod operam suam ad id impenderat Lotharingus,
qui se prius ad eod. Synodi studiosum ostenderat: eo siquidem pro-
ponente in Senatu, ad motus fuerat Ecclesiæ Ferrariensis Alfonso
Rossetus, antea Conaculi Antistes, cunctis prouentibus (præter
mille scuta) & collationibus sacerdotiorum, reseruatis Aloysio
Cardinali Estensi, qui tunc eius administratione se abdicabat; ipsi
verò vigesimumquintum ætatis annum attingenti tradita fuerat
eodem die Ecclesiæ Auscensis, cuius administrationi renuntiauerat
Hypolytus Cardinalis Ferrariensis, Aloysij patruus, eodem planè
iure sibi retento, quod in Ferrariensi fratris filius retinuerat, &
facto ad Narboneasem Archiepiscopatum gradu; quamquam re-
uerà cum optione necessaria, vt vel hunc, vel Lugdunensem, quem
ille administrabat, intra spatium quatuor mensium relinqueret.
Hæc itaque operis abdicatio in grege pascendo, emuncto tamen
ipsius lacte, quin onus vnius dumtaxat cum lacte duorum, seuerò
illorum Patrum animo repugnabant; nec minùs Insulæ collatæ
iuueni, sacerdotis ætatem vix ingresso, displicebant. Si hæc (expo-
stulabant) tu ne peragebantur ante oculos Concilij viuentis, &
auctoritate eiusdem Pontificis, qui Concilij auctor erat, & mini-
sterio viri tam præcipui in eodem Concilio; quænam præflagitio
concupienda erat in posterum, cum clausis oculis Concilij rem
publicam illi gererent, qui nec peculiari animorum affectione eius
Decreta cernerent, neque quidquam de suo in illis agnoscerent?
Non tamen prætermisit Pontifex quantum poterat, rem à se gestam
purgare^m; responditque, Estensem Cardinalem ætate spectatâ iam
idoneum haberi ad regendam Ecclesiam, cuiusmodi erat Ferraria,
duos antea annos à se possessi, adeoque in hac parte opus illi non
fuisse nouâ legis relaxatione: quod autem spectabat ad fructuum
retentionem dum Ecclesiam renuntiabat, nondum super eo Decre-
tum vllum in Synodo editum; & retulisse Lotharingum, id libe-
rum Pontificis prudentiæ remissum iri: nullam pariter Ferrariensi
nouam

1563.

h Litteræ Le-
gatorum ad
Borrom. 16,
O. tobris
1563.
l Acta Pa-
leotti.

m Litteræ
Borrom. ad
Legatos 23,
O. tobris
1563.

Xxxx 3

nouam

1563. nouam legis relaxationem impertitam; solùm enim ille Au scensẽm Ecclesiam in Narbonensẽm commutarat, hoc insuper obstrictus vinculo, vt hanc aut alteram Lugdunensẽm relinqueret intra tempus constitutum à Synodo, quæ sex menses concedebat à die initæ possessionis; & hanc ipse nondum obtinuerat, neque compertum erat quandonam obtenturus esset, hugonottorum causâ. Quamuis adhuc Synodus à Pontifice confirmata non erat, appositum disertè fuisse in illis concessionibus, vt nihil per eas derogatum intelligeretur vlli eius sanctioni; Lotharingum verò in se recepisse, quiddam actum erat, quocumque in loco à se purgatũ iri. Ita Pontifex rescribi iussit. Sed præterea in memoriam non reuocabant religiosi illi Patres, opus esse, vt hæc potestas Ecclesiastica, cui non alia militante arma nisi subditorum pietas, valde dispari seueritate procedat, vbi dispar non solùm promeritorum, sed etiam potentia ratio est; præsertim cum eiusmodi Principes, cuiusmodi sunt Gallia Rex, & Ferraria dux, deprecatores accedunt pro collatione Ecclesiarum, quæ in ipsorum ditionibus sitæ sunt, quæque melius administratæ cernuntur etiam in Ecclesiastica disciplina, cum Episcopi manus Principis brachio sustinetur. Etenim quemadmodum animus leges suas obseruat exactius, cum ipsi corpus non obluatur, ita perfectius custodiuntur leges potestatis gerentis curam spiritus, cum potestas, quæ corpori dominatur, ipsi non resistit.

C A P V T V.

Cæsaris responsa ad Lunensis postulata de particula, proponentibus Legatis: & intimi eiusdem sensus de Concilio. Questio difficilis concordia de matrimonijs clandestinis; & petitio complurium Episcoporum, scripto exhibita, ad minuendam Archiepiscopis in ipsos potestatem.

Litteræ Cæsaris ad Lunensem, ac suos Oratores Polsoniã 12. Octobris.

Die septimo, post datas ad Pontificem litteras à Legatorum Principe de consilio Delfini, nouæ Ferdinandi litteræ Tridentum peruenerunt: quæ tamen non repente, breuè tamen difficultates cum Lunensi dispulerunt, simulque sustulerunt omnem obicem Decreto de Principibus iniectum. Et quoniam Suauis narrat, Cæsarem indulsisse Synodi terminationi, impulsam ad id à Rege Romanorum, qui dicebat, oportere illam finire, propterea quod nihil boni fructus ferebat, neque quidquam spei supererat, illum productum iri; quod aliquo acceptum sensu verum est, sed altero, quo Suauis accipit,

accipit, falsum. Proferam integrâ candidâque formâ sententiam illius epistolæ, à Ferdinando scriptæ, vbi quid ille intimè sentiat de hoc negotio, deprehenditur: sed quædam antea monuero, quæ sparsim in mea narratione obseruari potuerunt, & alia nondum dicta simul addam.

2 Primum est, quandoquidem vnusquisque plurima facillè concipit de suo iure, plurimaque genti suæ adscribit; Ferdinando, & tamquam Cæsari & tamquam Germano, facile à suis persuasum est, in ea Synodo nimium anteferri tum auctoritatem Pontificiam Cæsareæ, tum Ecclesiasticos laicis, tum etiam Italos Transmontanis.

3 Alterum est; à Cæsare, perinde ac etiam à Gallis, optatam fuisse Synodum non præcipuè ad disciplinam reparandam, sed ad reconciliandos hæreticos, & intestina dissidia componenda. Quod ille consecuturum se sperabat vniuersali Calicis vsu, sacerdotum matrimonio, alijs legum Ecclesiasticarum laxamentis, & inuisis Romanorum prærogatiuis imminutis, quæ postea cognouerat experimento, ex Concilij voluntate sperari non posse: & huiusce rei culpa regerebatur in nimiam illic potentiam Ecclesiasticorum & Italicorum, quibus cordi non esset ad concordiam reuocare discordes prouincias, sicuti cordi erat Principibus laicis, & vniuersè Transmontanis. Sed intelligebat Imperator, generatim hominum multitudinem (ex Historici illius dicto^b) esse veluti legem, hoc est ^b Liuius. surdam & inexorabilem. Idcirco Viennæ habito solemnè maturoque consilio, decreuerat ad ipsum Pontificem mittere harum relaxationum postulata. Iam verò idem animo volutabat, Pium ægrè inclinatum iri ad concedendum in oculis Concilij spectantis id, cui repugnare Patrum animos compertum erat, cum periculo vituperationis, quâ ab eo venerabili cœtu lacefferetur. Quare arbitrabatur Ferdinandus, rationem vnicam flectendi Pontificis haberi posse, si magnus ille Censor è medio tolleretur; atque ita patuit, clauso Concilio confestim à Cæsare os ad destinatas petitiones apertum fuisse.

4 Tertium est, eundem experientiâ comperisse, Concilium non modò machinam esse parum aptam ad hæreticos recuperandos, sed periculosum fomitem ad incendendam in ipsis seditionem. Etenim vsque ab anno præterito in Comitij, habitis Francofurti, Protestantes^c rabie percitos se ostendisse propter Conuentum illum, ad eos damnandos coactum, & Episcopis Imperij minitatos fuisse vltiones hostilis ferociæ, si consensissent. Quamobrem id fuerat præcipuum

^c Epistola de hoc proluxa Delpho ad Borrom. 11. Decembris 1562. Francofurti.

1563.

cipuum retinaculum, ne quisquam illorum per se adesset, quin neque, paucis exceptis, per procuratorem: & ipsi Cæsari minaces contestationes denuntiarant; adeò vt dubitatum fuerit, ne, quò se defenderent à Catholicis, formidabile fœdus inirent non solum cuncti hæretici Germani cuiuscumque sectæ, sed etiam in societatem adsciscerent Condæum Principem, & hugonottos Gallia.

Quartum est; per nouum Decretum in medio positum de laico rum potestate, non leuem timorem Cæsari incussum esse grauis perturbationis in suis ditionibus, tum Cæsareis tum hæreditarijs, qui cum videret Patres adeò inflammatos, nesciebat quonam pacto illos ab incepto reuocaret, nisi receptui canendo. Aliter prouidebat, sibi necesse fore aut asperrimam illam correctionem iurisdictionis suæ perpeti, simulque efficere vt eadem ab Imperio reciperetur, cum discrimine noui motus, aut abalienari à Pontifice vniuersoque ordine Ecclesiastico, quod perniciosissimum existimabat.

Quintum; per leges iam paratas Ecclesiasticæ disciplinæ, sine diuturnioris Concilij opera abundè satisfieri ferè ijs omnibus, quæ in eo genere Cæsar postularat, & habebat in animo postulare. Quod statim confirmabitur.

Porrò his præmissis, ad rem intelligendam opportunis, adducam fideliter sententiam epistolæ, quam ad Lunensem scripserat Ferdinandus.

In exordio aptissimis formulis exprimebatur amor Cæsaris erga Philippum, fratris filium, & cum eodem animorum coniunctio. Tum significabatur, in ijs quæ Orator postularat, varias sibi difficultates obijci. Auerfatum semper se fuisse huiusmodi contestationes, ex quibus animaduenterat plurimum offensionis, nihil utilitatis redundare; vt proinde ratio, per quam complures illis hætenus vsi, aut potius abusi fuerant, ipsarum etiam nomen odiosum effecerit; adeoque à se iniunctum fuisse suis Oratoribus, vt in articulo Principum per circumscriptionem aliarum vocum, quæ minus molestè sonarent, sua iura illæsa tuerentur. Philippum Regem in suis ad Lunensem litteris non petere à Cæsare, Cæsareisque Oratoribus, vt contestarentur; neque in illis affirmare, se satis edoctum esse de ijs, quæ Cæsari cum Morono Oeniponti conuenerant. Addebat, etiamsi fingeretur, nihil inter eos conuenisse, & rem adhuc integram esse, à se non intelligi, cur idem consilium recusandum esset, etiamsi tunc, & non antea fuisset propositum: nihil per huiusmodi consilium, sicuti Rex opponebat, detrahi Præsulum libertati, cui nocere non poterat vllius Principis conuentio. Præterquam quod

quod ubi quispiam Patrum vellet auditu digna proponere, & à Legatis præpediretur, liceret Oratoribus illius Principis, ad cuius ditiones ille pertineret, eadem in medium proferre; & hoc pacto liberum esse cuicumque proponere, siue propriâ, siue alterius voce. Neque magis officere aliud vinculum à Rege obseruatum, vt, antequam illi rem proponerent, Legatis aperirent: id enim non nisi ad audiendum Legatorum consilium eos cogebat, quod ab alijs longè minoris notæ quàm Præsides, opportunum erat audiri. Id à se non dici quò Lunensem ad idem pertraheret, gnaro illud Regi non placuisse; sed quò palàm faceret, quàm sibi graue contingeret, se ab eo recedere, in quò rebus diu perpensis de se solo conuenerat, saluo reliquorum Principum iure. Præterea, si Oratores sui concurrerent ad improuisam illam denuntiationem, ingens periculum imminere, ne Legati repentè discederent; quod perpenderet pro sua prudentia Comes, quàm infelici & horribili funere Synodum sepeliret, & quem triumphum ornaret Catholici nominis hostibus, spectantibus tantâ discordiâ dissidentes hinc Romanum Pontificem, hinc Cæsarem, Regesque Hispaniæ, Galliæ, ac Lusitaniæ.

8 Insuper significari ab eodem Lunensi, si res huiusmodi proponeretur Conuentui, valdè metuendum esse, ne maior pars illam rejiceret: adeoque argui posse, idem contestationi euenturum; cum haberet in animo Lunensis, non in priuato colloquio ad Legatos, sed in publico confesso ad Patres illam habere. Quis enim tunc ipsis obstitisset, quò minùs dicerentur suffragia, & Decretum in Acta referretur? Iam verò ea repulsâ quàm graue detrimentum attulisset, præsertim non ignorante Lunensi, Patres opinari, in deliberationibus Concilij omnem Iudicum auctoritatem sitam in ipsis esse, & nullam in Principibus? Videri Cæsari, in postremis regij mandati verbis non modicam discerni curam huiusmodi periculi, adeoque cautionem plurimam in agendi modo.

9 Pergebat dicere: Tametsi hæc omnes rationes essent nullæ, deliberationem super ea particula, in primo Synodi Decreto posita, opus habere maturitate ac diurnitate; ac proinde id non consonare mandatis à se postremò scriptis ad Oratores, vt finem Concilij promouerent. Id à se statutum fuisse non tam vt gratificaretur Pontifici, cui sanè in cunctis rebus honestis gratificari cupiebat, quàm ob alias causas, quas sine necessitate, paginæ hæud plenè concedendas putabat; sed præcipuum esse, quòd hæc opinio infederat animo suo, etiam si centum adhuc annos Concilium extaret, eâ ratione,

1563.

ne, quâ progredi cœperat, aut nullum aut modicum fructum inde sperari posse; contra verò, grauiores offensiones quàm antea timeri posse.

Quæ cum ita essent, & cum Pontifex cupientissimum conclusionis animum gereret, cumque ij ferè omnes, qui Synodo intererant, lassitudine laborarent, & eorum multi, quos adesse oportebat, non accessissent, à se non conspici, quo pacto Lunensis eiusque Rex possent obsistere reliquorum omnium voluntati, & integrum illud onus suis humeris sustinere. Cum igitur Concilij finis prope ianuam esset, quænam ab ipsis sollicitudo illius particulæ capienda erat, præsertim, cum (vt verum ipse fateretur, quod ad se spectabat) ferè in omnibus quæ proposuerat potueratve proponere, sibi omnino satisfactum fuisset? Quod autem ad indemnitate futurarum Synodorum attinebat, arbitrari se, longissimo temporis spatio nequam eâ ratione Synodum celebrandam fore. Quod si aliter accidisset; vbi subsequens Concilium debitam sibi libertatem dignitatemque possideret, haud obstrictas habiturum manus, quibus hæc aliaque componeret.

His addebat: Cum ipse ab eruditis Doctoribus certior fieret, in antiquis Synodis non à Patribus & ab Oratoribus solum, sed à cunctis viris auctoritate conspicuis proponendi facultatem vsurpata fuisse, quin etiam Consiliarij partes exercitas; haud existimare, per eas voces, *proponentibus Legatis*, ex incidente positas, probationem conficiendam, pro eo ac loquuntur Legis periti, à *contrario sensu*, vnde intelligeretur detrimentum illatum tot capitum iuri; præsertim quia, sicut idem Lunensis fatebatur, re ipsa in eo Concilio & Oratores Galli, & Veneti, & complures ex Patribus proposuerant: quæ consuetudo satis secum ferebat expetitam declarationem, non atramenti sed operum characteribus. Si eam Lunensis postulabat, quò de Principum articulo aliqua proponeret, Cæsarem à suis audire id illi adhuc permissum iri.

Regi, cum ea mandata dederat, compertum non fuisse præsentem Concilij statum, nec illum diuinare licuisse. Formulas verò regalium litterarum non videri Cæsari tam vrgentes, vt executio Oratoris prudentiæ minimè relinqueretur. Hos à se sensus depromptos fuisse, non quò Lunensem adduceret ad id, quod ille suo Principi molestum putaret, sed quò seipsum purgaret: quamquam sibi amoris paterni gratiâ, quo fratris sui filium prosequeretur, non parum tristitiæ allatum iri, si quid dissidij oriretur inter Philippum Regem, & sanctissimum ipsorum Dominum: etenim tam periculo-

14

Historia
Concilij
Pars III
Sive
Magna Synodus

loso Reipublicæ Christianæ tempore nihil magis opus erat, quam inter omnes Catholicos Principes coniunctio. Quapropter Comitem à se rogari, ut quantum ipsi liceret, ad illum scopum pietate ac prudentiâ suâ cuncta consilia operationesque dirigeret. Itaque videri sibi, si quid reperiri potuisset in ea controuersia, quo Lunensi Legatisque satisfaceret, spernendum non esse. Quare ab amore, quo Cæsar non solum erga personas, sed simul erga causam afficiebatur, varios modos suggeri.

13) Primum, si haberetur declaratio per amplissimas formas, quod ea verba, *proponentibus Legatis*, non importarent abrogationem iurium, institutionum, & consuetudinum, siue præteritorum, siue futurorum Conciliorum. Vbi hoc non impetraretur, omne studium adhiberi posse ut Legati consentirent, aut caput illud de laicorum correctione omnino prætermittendum, aut certè quasi per simplicem narrationem omnia onera enumeranda, quæ se perpeti rebantur, commonitis vniuersè pro sanctiore imperio Principibus, ut in hoc genere imperarent sibi ipsis, & in suis ditionibus illæsam relinquerent libertatem & immunitatem Ecclesiasticam. Validas suppetere rationes, quibus ad id adduci possent Legati. Palàm esse, non solum ab ipso Cæsare, sed ab Hispanis & Gallis ponderosissimum illum articulum oppugnari, quorum omnium magna ratio habenda erat; neque committendum, ut ij qui summam in Ecclesia Catholica potestatem obtinebant, ab ipsa aut alienarentur, aut saltem exulcerarentur; ac potissimè Hispaniæ Rex, qui hæctenus tanta cum laude in illius obedientia principatus suos conseruauit. Præterquam quod cum Synodi exitus instaret, magnoperè intererat, ut singulis conuiujs deferretur postremum ferculum, cuius sapor in ipsorum ore mansurus erat, ex dulcibus intritis, non ex herbis amaris conflatum: præcipuè verò, quoniam ea laicorum repugnantia, æquitatis ac iustitiæ speciem præ se ferebat. Siquidem cum Patres sibi tantummodò tribuerent decidendi potestatem, par non esse videbatur, ut Iudicum munus exercebant, alteri parti fauentes, alterâ ne auditâ quidem, & causâ maturè non cognitâ. Postremò ubi ne his quidem acquiesceret Orator, ipsi proponebat, ut priuatim potius coram Legatis, quàm publicè in confesso contestaretur, quò facti asperitatem modi lenitate temperaret; atque ad hæc omnia transigenda suorum Oratorum interpositionem offerebat.

Ita Ferdinandus rescripsit. Et Rex Romanorum, ad quem pariter Lunensis scripserat, Parentis responso se remisit^d.

14) Quicumque attentè legerit quidquid his litteris continetur, id- que

Yyyy 2

^d Lit. teræ
Regis Romanorum
ad Lunensem
14 Octobris
1563. Post
sioutâ.

1563. que cum superioribus notitiis coniunxerit, facile deprehender, quoniam sensu Cæsar dicebat, nullum aut modicum fructum à se sperari ex Concilio huiusmodi conditione perdurante; hoc est, quod spectabat ad conuersionem aberrantium, & ad reconciliationem dissidentium, non item ad emendationem Ecclesiasticæ disciplinæ; quandoquidem fatebatur simul, quod ad eam atinebat, se quidquid proposuerat, aut proponere poterat, cum conferre consecutum fuisse. Nec minùs illic palàm fit, quantum conferre Ferdinandus putauerit ad bonum Christianæ Reipublicæ, coniunctionem omnium Catholicorum Principum cum Ecclesiæ Capite.

Exemplar huiusmodi mutuarum litterarum, inter se ac Lunensem, Cæsar ad Oratores suos misit; eorumque circumspectione collaudatâ, quòd se à contestatione abstinuerint, ipsis iniunxit, ut Legatis ostenderent sua responsa Lunensi reddita in ea parte, quæ nihil offenderet, eâ tamen occultatâ, ubi non probabatur ratio quâ res Concilij peragebantur. Simul eisdem mandauit, ut concordiam promouerent, & ubi etiam Lunensis eam respueret, ne desisterent ea curare, quæ ipse in litteris ad Lunensem secundo loco proponebat; nimirum, efficere ut omitteretur aut mitigaretur caput illud de Principum emendatione, quòd facilius & Hispanis & Gallis fieret satis.

^e Constat ex litteris Legatorum ad Borrom.

Acceperant Legati à Pontifice mandata, ne discederent ab eo quòd ipsis imperatum fuerat per litteras, ab illo scriptas proximè superiore Maio super ea declaratione; id autem erat, ut illam Synodi libertati ac voluntati simpliciter remitterent: eapropter confirmato ad id animo erant, quamuis Nuntius ipsis aperuisset quæ Lunensis Ferdinando significarat, velle nimirum se contestari, etiamsi Cæsar se consensurum negaret: postea verò cum ab Oratoribus Cæsareis cognouissent, quàm multis rationibus nitetur Ferdinandus Lunensem ab ea pugna remouere, ipsum destitutum putarunt: atque interim summa cum voluptate accepere confirmationem eorum, quæ scripserat Nuntius de animo Cæsaris ad conclusionem prono. Quare studium potissimum impendebatur interiori concordie, cui multum difficultatis obiebat articulus de matrimonijs clandestinis.

^g Datum Patribus 13. Octobris, ut in Actis Archiepiscopi Alia.

Super eo nouum exemplum confectum erat, ubi, sicuti nunc habetur, ad efficaciam matrimonij necesse erat ut adessent duo saltem testes, & Parochus, aut alius sacerdos qui assisteret, acceptâ siue ab illo siue ab Ordinario ad id facultate: sublatumque fuerat, ut irrita declararentur coniugia filiorum sine parentum consensu. Pontif.

Pontifex scripserat^a, se tamquam vnum ex priuatis hominibus censere, inesse in Ecclesia potestatem illam de qua disceptabatur Tridenti, idque similiter existimare viros sapientes, Romæ à se interrogatos. Non tamen quiescebant qui oppositum opinabantur, & præcipue Madruccius Cardinalis, dicens, Optare se rationem edoceri, quâ conscientia suâ fieret satis, quod effectum non erat ab ijs quæ illic hæcenus disputata fuerant, sed cum sententiæ ter pronuntiatæ fuissent, plurimis rationum momentis expensæ, adeoque argumentum illud esset accurratè agitatum, Legati confugientes ad eam iussione, quæ vnica falx erat ad amputandam redundantiam ac prolixitatem, ex quibus ambiguitas & discordia nascebantur, præscribere singulis, vt suffragium strictè ferrent verbo, *Placet*, aut *Non placet*. Ad id ventum est die 26. Octobris, ac die postero idem continuatum^b: sed nec ordo plenè seruatus, nec quidquam id ad concordiam satisfactionemque conduxit, sed solum aliquâ ex parte ad breuitatem.

¹⁸ Madruccius dixit, Decretum illud ita mutatum, sibi multò minus probari quàm antea.

Helius Patriarcha affirmauit, sibi valdè nouum accidere, in re tam graui oportere per legem respondere verbo vnico, *Placet*. Præsidium conscientia à se relinqui, an Decretum, quod aduersus dogma catholicum proponebatur, esset vnica voce conficiendum: sed quoniam nolebat prolixitate suâ Sessioni moram creare, exponendum liberè in ea seruabat id quod sentiebat, vbi nec ab vlla ratione auctoritatis, aut spei, aut cuiusuis affectus fuisset cohibitus, sed ab omnipotenti Deo, qui terribilis est supra filios hominum, viâ rectâ deductus.

Similiter dissenserunt Triuifanus Venetiarum Patriarcha, Verrallus, Castanea, alijsque Iuris Pontificij periti. Et Horatius Græcius Episcopus Lesinentis, sibi non temperauit quin diceret, non solum se non consensurum illi Decreto, sed nolle interesse Sessioni, suaque manus coram Patribus à se lauari, quemadmodum Pilatus egerat.

¹⁹ E conuerso non minùs ardentè illud confirmauit Archiepiscopus Granatensis, asseuerans, Decretum esse catholicum, ac necessarium, & obiecta mera sophismata. Quin idem negauit, Matrimonium clandestinum verum firmumque fuisse ad id vsque temporis, & idcirco recusauit Canonem ibi reponendum esse qui antea confectus erat, & postea deletus, quo id pronuntiabatur.

Gaspar à Fosso Archiepiscopus Rhegiensis, Zambeccarus Episcopus

1563.
b Apparet ex
litteris Lega-
torum ad
Borrom. 21.
Octobris, &
ex Actis Pa-
leotti.

i Litteræ 27.
Octobris, &
Acta Arcis
Æliæ & Pa-
leotti 26. &
27. Octobris

riol.

1563. scopus Sulmonensis, Fuscararius Mutinensis, rei summam comprobant: sed alia alij temperamenta posuere pro illis prouincijs, ubi Parochus non adest.

Sed ad id responsum est à Francisco Blanco Episcopo Auriensi, Decretum eo pacto fuisse conceptum, vt non nisi post habitam in Paræcia vulgationem obligasset; adeoque ab ipso obstrictum non iri eos populos, inter quos Parochi non essent.

Antonijs de S. Michaelè Minorum obseruantium, Episcopus montis Marani, publicè recitauit epistolam Clementis Cardinalis Doleræ, ex suo Ordine, nominati ex titulo *Ara celi*, de quo diximus in creationibus Cardinalium, habitis à Paulo IV. tamquam de viro doctrinâ conspicuo. Hic scribebat, expensam fuisse Romæ quæstionem, & tandem conclusum: Fas esse Ecclesiæ, & expedire, ea matrimonia de medio tollere. Cùm autem breuiter dicerentur sententiæ, sicuti narrauimus, die vigesimâ sextâ Octobris, S. Euaristo Pontifici Maximo sacrâ, vtriusque sententiæ propugnatores professi sunt, honorem à se deferri suis sententijs huic sancto Pontifici ^k, cuius verba in hoc argumento variis interpretationibus subiacent, aut quòd simpliciter sint prohibita, aut etiam facta irrita, sicuti supra significatum est in aliorum disputationibus referendis.

^k Acta Episcopi Salmaticensis, & Paleotti.

Sententiarum numerus modicissimè variauit ab antea actis examinationibus. Plures duabus tertijs partibus Decretum approbarunt, haud multo pauciores quàm sexaginta obstiterunt. Aliqui, sed pauci, ad contentiones auferendas suaserunt, vt res in Pontifice reponeretur. Is interim cùm animaduerneret, consilium sopiendæ controuersiæ non successisse, huiusce argumenti breuem tractationem, à suis Theologis scriptam, Tridentum misit, quæ per manus Patrum circumferretur^l.

^l Litteræ Legatorum ad Borrom. 4. Nouembris 1563. ^m Ex iisdem Legatorum litteris 21. Octobris.

Præter hoc certamen, alia quoque feruebant in articulis reformandæ disciplinæ, ac præsertim quædam, in quibus complures Patrum vtrimque litigabant; cuiusmodi erat ^m articulus de prærogatiuis Archiepiscoporum supra Episcopos. Quo obrem quadraginta planè Episcopi postulatam Legatis tradiderunt, ab ipsis subscriptum, in quo petebatur, vt iniustus vsus auferretur obligandi suffraganeos ad eundem siue per se siue per procuratores ad Ecclesias Metropolitanarum singulis annis, secundo Paschatis festo, sicuti solebant, cùm haud ita benè ab Archiepiscopis, eorumque Vicarijs haberentur: sed tunc tantummodò ad id adstringerentur, cùm prouinciali Synodus esset celebranda. Quin etiam, quò etiam in

suos

suos inferiores æquitatem præ se ferrent, petierunt, vt eodem nexti pariter soluerentur Archipresbyteri & Curiones respectu Episcoporum, excepto dumtaxat ad Diocesanam Synodum celebrandam, aut cum opportunum Episcopo videretur: affirmabantque, huiusmodi consuetudines originem à Synodis traxisse, sed ijs omittis, illas permansisse. Quare Legati, quò tranquillius res procederet, distinarunt duos Episcopos, duosque Archiepiscopos, qui agerent inter se, & opportunum remedium excogitarent; gnari, quanto sit detrimento Senatus concordia, cum Senatores sese inuicem tamquam aduersarios intuentur.

1563.

C A P V T VI.

Res constituta inter Pontificem & Lotharingum Cardinalem de Concilio. Diploma Pontificis, quo componeretur controuersia de particula, proponentibus Legatis, & quo pacto composita. Alia Lunensis dissensiones super articulo de primis instantijs. Pontificis sententia in complures Gallia Episcopos lata; & voluntas procedendi aduersus Reginam Nauarra; sed oppositum Legatorum consilium. Mandata ab ipso tradita ad Concilium terminandum. Lotharingus Romam profectus. Eius Venetijs transitus. Res ab ipso transacta cum Gallis Oratoribus, qui eò secesserant. Eorum industria ad contestationem sustinendam, efficiendumque, ne Rex amplius ipsos aliosve Oratores ad Synodum legaret. Lotharingus Tridentum regressus. Duo Philippi Regis responsa, alterum ad Legatorum litteras, alterum ad querelam, nomine Pontificis habitam à Nuntio, aduersus ministros regios.

PEndebant animis Legati * in acceleranda Sessione, vbi ex vna parte id fieri posset, & ex altera ignorarent, perbreuè Lotharingum ibi affuturum: sed per tabellarium mandata, vt eum præstolarentur, Romam accipere, & simul eorum summam, quæ inter Pontificem & Cardinalem conuenerant.

* Litteræ Borrom. ad Legatos 20. & 21. Octobris, quibus responsū est.

² Plenè illi Pius satisfecerat, vnde litteras beneuolentiam in Pontificem spirantes scripserat in Galliam Lotharingus, commendatà eius optimà voluntate reformandæ disciplina, & improbatà contesta-

1563. testatione; addiditque, eam se presente non habitum iri. Quæ omnia etiam à Suauì narratur. Româ profectus est vigesimo Octobris, & eodem die scripsit Pontifex ad Legatos ^b prolixam epistolam. In ea dicebatur: Sibi satisfactum fuisse à Lotharingo etiam supra suam, quamuis non modicam, opinionem: sed supra quam opinatus fuerat non fuisse, summas laudes ab ipso virtuti ac solertia Legatorum attributas. Iphis commendabat, vt cum eo reduce perinde agerent atque cum collega, eandemque fiduciam æstimationemque ostenderent ex parte etiam erga Madruccium. Lotharingum reuerti animo inflammato ad celetem, vtilem, honestamque Synodi terminationem promouendam. Quò id facilius, & Patribus acquiescentibus conficeretur, varia Pontificis mandata sequebantur.

De matrimoniis clandestinis à se concordiam optari: vbi ea obtineri non posset, pro maioris partis suffragiis res stabiliretur.

Sibi non displicere, si concederetur Episcopis facultas relaxandi & absoluendi in rebus ad matrimonia spectantibus, & in alijs casibus, dummodò occultis, & ad forum contentiosum non deductis.

Vt leges disciplinae statuerentur de Cardinalibus, seruata cum inferioribus Ecclesiasticis proportione, ad optimum exemplum Ecclesiæ; cum ipse consideret, Patres non nisi rationi consentanea decreturos.

Vt fieret sanctio, quâ facultas tolleretur etiam Legatis à latere, impertiendi sacerdotia mensibus Episcoporum vacantia.

Vt *expectatiue*, hoc est, concessionis primi sacerdotij vacaturi in aliqua Diocesi; mandata *providendi*, hoc est, mandata, per quæ iubentur Episcopi concedere sacerdotia, ipsorum mensibus vacatura, certæ cuiusdam personæ; retentiones, quibus Pontifex peculiaria sacerdotia referuat; aliæque huiusmodi consuetudines, aut restringerentur, aut irrita redderentur, ex Synodi arbitratu.

Vt primæ causarum delationes Ordinariis relinquerentur, quibusdam causis grauioribus exceptis, & illustrium capitum, in quibus etiam litteræ, vulgò *Remissorie*, ad examinandos testes ipsis Ordinarijs essent committendæ.

Vt in exitu Concilij cuncta Deereta, se & Iulio & Paulo sedentibus confecta, resumerentur, & suo nomine eorum confirmatio sponderetur.

Vt Legati, ex consilio eiusdem Lotharingi, Præsules Hispanos singulatim certos redderent, ab ipsis satisfactum fuisse Pontifici, vt qui sciebat, omnes optimo religionis studio operam suam nauasse; ac

Extat in
Archiuo
Vaticano, &
inter Com-
mentarios
Burgheforū.

ac propterea si quibusdam ipsorum postea libuisset Romam pergere, se libenter eos amplexaturum, & pro rerum opportunitate beneficij affecturum. 1563.

Vt idem significaretur Episcopo Mutinensi, & alijs Italis, qui verebantur ne parum grati essent Pontifici, propter dissensiones in mansionis Decreto.

Rogarentur Archiepiscopus Hydruntinus & Episcopus Parmensis, vt omni studio conferrent operam ad Synodum absoluendam. Quod fortasse scripsit Pontifex, cum audiret, nimiam ab illis emulationem exerceri cum Patribus Transmontanis. Hæc epistola die vigesimoprimo Octobris missa est cum altera ^e Borromæi, quæ breuiter singula capita interpretabatur, simulque satisfaciebat ^{rom. ad Legat. 21. Octobris 1563.} his quæ libellus à Vicecomite delatus continebat. Hic tamen non nisi duo notatu digna reperio.

4 Alterum est, Lotharingum postulasse, ne Decreta, sancita in conuocationibus Pauli ac Iulij, in Sessione legerentur, sed postea, quod cuius gratiâ fieret, latebat: sed Legati existimarunt, id fuisse postulatum, quoniam si recitarentur simpliciter in Sessione, efficiebatur vt non denuò constituerentur sed potius vt pro certis ponerentur, adeoque vt pro certa pariter poneretur auctoritas illorum Conuentuum, à quibus fuerant constituta, à quorum altero, nimirum celebrato Iulij auctoritate, abfuerant Galli, eidemque contradixerant; atqui si legerentur postea in confesso generali, videbatur nouum de illis examen haberi, & idcirco ibi confirmatam euadere tamquam Decreta præsentis Conuentus, efficaciam illis impertitâ, etiamsi eam antea non habuissent.

Alterum est, eundem Lotharingum fuisse pollicitum, effecturum se, vt omnes Oratores subscriberent: in quo Legati varias difficultates præuiderunt; & vbi aliæ deessent, difficultatem loci superioris. Sed excogitarunt, rem confici posse, si suum quisque nomen signaret pro temporis ordine quo in Synodum peruenerat, sicuti fieri consueuerat in legendis litteris ac mandatis in Sessionibus. Quod obseruatum est postea in enumerandis post Acta edita Oratoribus, qui Synodo interfuerant. ^{d Acta Paleotti in fine Sessionis 24.} 4

5 Interim ne declaratio à Lunensi postulata, esset offensionis lapis, tutius breuiusque consilium Romæ censebatur, prout Lusitanus Orator suadebat, vt Pontifex ipse eam vulgaret. Idcirco variæ formulæ confectæ sunt, quæ omnes tandem in eam priorem recidebant, quam etiam Cæsar excogitarat, vt declararetur, ex vi huiusmodi verborum nihil cuiquam iuris additum aut detractum perendi, di,

1563. di, agendi, aut dicendi (numquam tamen vsurpato verbo *proponendi*) ea, quæ secundum vetera Concilia & Canones erant in ipsius potestate. Hac de re iussit Pontifex 6 sex diplomatum exempla dictari, eaque ad Legatos mitti, quod pro ipsorum arbitratu maxime opportunum seligerent: ipsi verò, vt fieri solet in rebus suspitioni obnoxijis, breuissimum seligerunt 7, & per Oratorem Lusitanum, virum cordatum, & amantem concordia, ad Lunensem tulerunt. Sed is expressum non conspicatus id quod optabat, tamen si forma essent amplissima, se difficilem ostendebat. Contra verò Lusitanus ac Cæsariani facti sunt, diploma sibi probari. Denique post multa conuenere, vt declaratio non à Pontifice, sed ab ipso Concilio fieret, cuius Decreto ea verba fuerant adiecta.

f Litteræ Legat. ad Borrom. 28. Oct. & 11. Nouemb. 1563.

Neque in hoc solum cum Hispano decertandum fuit, sed in 6 capite de primis causarum delationibus, quod ipse postularat. Etenim ita conceptum illud cupiebat, vt quamuis esset excepta auctoritas Pontificia, numquam tamen liceret Pontifici causam vllam primò delatam ex iure ordinario cognoscere, sed solum derogato diserte Synodi Decreto, vbi id vellet; qui agendi modus & minus acceptus est, & non absque vituperatione cum absque aperta necessitate vsurpatur. Quare ex vna parte Patrès ad formandum Decretum selecti, qui omnino erant sexdecim ex varijs nationibus, non assenserunt; & ex altera duo Hispani, hoc est, Episcopi Asturicensis & Ciuitatis, in eo tam firmi perstitere, vt in illo capite, quippe dissentientes appositis exceptionibus, subscribere recusauerint formæ à collegis confectæ, de qua in reliquo argumento ipsi plenè concordarunt. Lunensis verò cum Legatis de eo tam acriter collocutus est, vt denuntiauerit, vbi Decretum illud ex voto suo non procederet, nolle se adesse Sessioni, nec permissurum, vt quisquam ex Patribus Hispano Regi subiectis interesset. Sed æquè acriter illi responsum est, hanc agendi rationem minimè decere Catholici pijsque Regis Oratorem, qui Concilij libertatem amaret; ne sibi in animum induceret, eo pacto Sessionem impedire. Id si accideret, Synodum non prolata, sed abruptam iri, cum Legati potius abituri statim essent, quàm ibi manentes tantam indignitatem violentiamque toleraturi.

Dum Tridenti hæc feruescebant cum Hispanis dissidia, Pontifex in Senatu vigesimâ Octobris, secundum relationem Cardinalis Alexandrini, Inquisitorum principis, postulante Fiscus Procuratore, & ex sententia illic prolata à eunctis Patribus Purpuratis, sententiam tulerat in septem Episcopos, in ius vocatos, & contumaces,

ces, propter hæresis indicia, in Gallia; ac præcipuè in Ioannem Monluccium Episcopum Valentia in Gallia, de quo alibi scriptum est. Sed Suavis semper in numeris infelix, eos tamquam quinque connumerat, & sententiam decimo tertio mensis adscribit.

8 Significandum quoque Legatis curavit Pontifex, se decreuisse in eodem Senatu, ut in ius vocaretur Ioanna Regina Navarra, quæ acriter infectabatur Catholicam Religionem, & ut in eam iudicium ageretur: sed illum Præsides dehortati sunt (scripsit etiam Pontifex, id sibi fuisse dissuasum à Lotharingo) ^h admonentes, posse inde graues motus exciri ⁱ in Regina Britannia, & in Germania Principibus Protestantibus, quibus communis causa ac periculum intercedebat. Cum autem rursus audisset Lotharingus, fuisse à Pio peracta in Senatu ea quæ diximus, & quæ se proficiente ille apud se meditabatur, ad eum scripsit ^k, atque ob oculos illi posuit & detrimentum quod inferri videbatur pactionibus cum Gallia, ex eo quoddam extra Regnum actum fuerit tum in eos Episcopos, tum in Castilioneum Cardinalem, antea priuatum, & perturbationes, quas in Republica Christiana excitaret iudicium in Reginam Navarraam promotum. Ad hæc rescripsit Pontifex eo plane die, quo alteris litteris grates eidem peramanter egit ob celebratam Sessionem, ut videbimus; adeoque perquam honorificis humanisque formis usus, illi exposuit, Romam se rediisse Centumcellis, ut consilium de ipsius litteris haberet, eique maturè responderet. Quod ad Reginam spectabat, iam à se illam fuisse in ius vocatam, sex mensibus illi constitutis, ex quibus singula bimestria spatia perinde se haberent ac vnus ex tribus terminis iudicialibus: factum infectum fieri non posse. Si illa resipisceret, filioque permetteret Sacro interesse, cuncta sedatum iri; sin minus, Deum rebus prospeturum. Ita ad illud caput responsum est; adeoque non declarabat Pontifex, sed integrum sibi retinebat ultra progredi nec ne, pro temporis consilio. De altero dicebat, In damnando Castilioneo Cardinali, & Episcopis memoratis, nihil fuisse derogatum pactionibus Gallia: nam ibidem huiusmodi causæ maiores & graues Sedi Apostolicæ referuantur. Si Castilioneus Romæ se sisteret, cum ipso actum iri, quâ par erat cum tanto viro, vrbanitate & comitate, eumque in ea conditione futurum, in qua erat antequam in ius vocaretur; tum si de illius innocentia constaret, absolutum iri: & quamquam sons deprehenderetur, vbi resipisceret, misericordiam consecuturum. Idem respondebat de septem Episcopis, quorum alios esse notorios hæreticos, alios validissimis hæreseos

1563.
g Littere Borrom. ad Legat. 23. Oct. 1563.

h Apparet ex epistola Ferrerij ad Regina, 5. Nouemb. 1563. Venetis.

i Littere Legat. ad Borrom. 28. Oct. 1563.

k 2. Nouemb. 1563. ut constat ex responso Pontificis 20 Nouemb. 1563.



1563. iudicijs prægrauatos, & cunctos legitimæ monitionis pœnis obnoxios. Se in eos pronuntiasse, *vt in scheda*; & ex beneuolentia in Lotharingum uelle se differre illius subscriptionem vsque ad Cardinalis responsum. Interim secum ille perpenderet, quâ ratione fas esset Pontifici, animarum & Ecclesiæ regimen relinquere penes homines corruptos, adeoque corruptores.

Sed hæ litteræ Lotharingi ac Pontificis post dies aliquot verimque missæ sunt. Interim ille Româ discesserat, animo, sicuti diximus, percipido Synodi absoluendæ; cuius rei gratiâ Pius diploma ad Legatos misit, die decimoquarto Octobris subscriptum, in quo facultatem illis impertiebat Synodi terminandæ, ubi maior Patrum numerus consensisset. Lotharingus Venetijs transijt duplici de causâ¹: prior fuit, vt ostenderet illis Senatoribus, quantum bono Christianæ Reipublicæ conductura essent Concilij finis & vulgatio; in quo multum illi laborandum non fuit, cum Veneti pariter idem sentirent. Altera fuit, vt suaderet Oratoribus Gallis iriditum interuentumque cum reliquis Sessionum celebrationi: sed irritum in eo cessit labor. Studuerat per suas litteras Ferrerius Lotharingum pertrahere ad contestationem comprobandam: cumque hic respondisset, Nolle se illam, quippe iam peractam, improbare; alter tacitâ reprehensione intellectâ rescriptit, Vbi adhuc res integra esset, Regis utilitatem & iussu sibi suafura fuisse, quin & ipsum coactura vt id ageret; multasque ad hoc rationes protulit. Antea verò in litteris, ad Burdesium Cardinalem scriptis, confutabat acribus^m uerbisea quæ dicta fuerant à Pelueo, ipsum eâ contestatione uoluisse Galliæ Regem alterum Britannia Regem reddere. Et, prout mos est lædenti læsum odio profequi, tantoque magis quanto maior is est, & ostendit impensius acceptam à se iniuriam cognosci, omnes quas diximus litteræ, aliæque ab eodem ad Regem scriptæⁿ, liuore ac bili aduersus Concilium aspergebantur. Quapropter etiam postquam Lotharingus Venetijs transierat, alteram ad Regem epistolam addidit^o, artificij plenam, conatus utique illi persuadere, Romæ ac Vicecomitis criminationes, quibus ipse insimulabatur, non à cortice, sed à medulla orationis suæ fuisse profectas, quâ ipse studuerat illæsa Regis iura seruare à detrimentis intentatis.

179. Octob.
1563.

23. Septē-
bris 1563.

5. Nouem-
bris 1563.

Colligitur
ex lit. Ferrerij,
& ueriusque
Oratoris
ad Regem
ac Reginam
5. Nouembr.
1563.

Iam verò in hoc Lotharingi transitu, ab ipso & ab Oratoribus¹⁰ Gallis^o circumspecte ac dissimulanter actum est: etenim noluerunt, alter se parum sollicitum ostendere in regijs priuilegijs tuendis, vituperatâ Ferrerij ad ea custodienda denuntiatione; alteri verò

se nimis auersos à Concilio. Quare se cohibuit Lotharingus, ne 1563.
 damnaret res ab illis gestas: & Oratores, proposito ipsis reditu,
 simpliciter dixerunt, oportere prius à se regia mandata expectari.
 Regi postea exposuere, ipforum reuersione opportunam non esse:
 adhuc rationem persistere, ob quam arbitrabantur se à Rege iustos
 secedere; eam autem esse controuersiam de loco cum Oratore Hi-
 spano, ne in futura Sessione decertandum esset, ubi necesse erat aut
 ipsis functioni interesse, atque ita campo decedere, aut illic iterum
 adesse cum dubitatione prærogatiuæ; unde fuisset euenturum, ut
 eà duplici solempni actione Regis antiquissima possessio turbaretur.
 Vbi tamen occulta aliqua ex causa consentiret Rex, ut Ora-
 tores sui degentes Tridenti functionem non adirent, satius esse no-
 uos mittere, quàm eosdem ipsos qui semper adesse consueuerant,
 quique alioqui defessi erant, nec amplius idonei ad Regi seruien-
 dum; sed tutius sibi videri, nullum mitti: nihil inde detrimenti
 Synodum pati, quemadmodum nec passa fuerat ob diuturnam ab-
 sentiam primi Oratoris Hispanici, qui ad ipforum aduentum dis-
 cesserat: quin antiquissimis Synodis minimè consueuisse Orato-
 res interesse. Ex altera parte, detrimenti non parum inferri posse
 Regiæ Maiestati à præsentibus illic Oratoribus suis, idque ex mul-
 tiplici capite: Vnum erat id quod exposuerant; siquidem se nec
 Tridentum, nec illam Synodum expertos esse bono cælo præditam
 ad sanam integramque conseruandam ipsius prærogatiuam; alte-
 rum, quod audiebatur, in fine Concilij subscribendum illud esse à
 cunctis Oratoribus, quò Principes, eorumque arma compelleren-
 tur hoc pacto ad ipsum exequendum: tum aiebant, per id non
 modò periclitaturam fuisse Galli, respectu Hispani, prærogatiuam,
 cum in eo temperamentum loci extra ordinem reperiri non possit;
 sed Regis potentiam tris ac periculis cum sua sui que regni per-
 turbatione obstructum iri. Præterea, velle Patres in ea terminatio-
 ne declarare, hanc Synodum esse duarum præteritarum conti-
 nuationem, aduersus quàm semper à Rege fuerat postulatum;
 præsertim ne comprobaretur tamquam legitima Iulij Synodus, cui
 Gallia & ipsius parens obstiterant.

His rationibus conati sunt Oratores Gallici Regem à Concilio
 seiungere: nec difficile id accidit, cum administrarent Galliam,
 seu potius in eam dominarentur Consiliarij malè affecti. Præter-
 quam quòd in quauis administratione debili, (cuiusmodi era Reg-
 nis pueri, & Reginæ, exteræ feminæ, administratio) ministrorum
 offensio tamquam inuitabilem effectum secum etiam trahit offen-
 sionem

1563. sionem Principis; cùm Regi, ne se à ministris trahi sinat, mens æqualis potestati opus sit. Lotharingus igitur neque tunc neque postea potuit ad Concilium Oratores reducere.

Tridentum ille peruenit quinto Nouembris ¹², & adhuc con-
 tendentes offendit Præsides cum Oratore Hispano de peculiari-
 bus emendationis articulis. Sed ardentior controuersia futura ti-
 mebatur, alia ab ea quæ id temporis minùs feruescere videbatur,
 videlicet, de Synodi conclusione. Die tertio postquam peruenit

Lotharingus ¹², Legatos adiit Lunensis, delataque ipsis Regis epi-
 stolâ, sibi fidem conciliante, exposuit, à se accepta mandata, vt
 regio nomine responderet super litteris, quas ipsi ad Regem scri-
 pserant vigesimo Iulij. Conquestos eos fuisse, quòd regij ministri
 ad Synodum protrahendam incumberent, quam prolationem aie-
 bant esse noxiam, ob Ecclesiarum damna ex absentia Episcopo-
 rum, & periculosam, spectatis ijs quæ possent accidere inter re-
 rum mortalium vicissitudines, idcirco rogatum ab ipsis Regem
 fuisse, vt suos iuberet exitum Synodi facilem reddere. Quod ad hoc
 spectabat, fateri quidem Regem, se initio Synodi conuocationi ob-
 stitisse, omni studio adhibito ne res conficeretur, vt qui nec arbi-
 trabatur eam suis populis necessariam, nec animaduerneret Chri-
 stianam Rempublicam ita se habentem, vt hac ratione mala publi-
 ca sanari possent: sed postquam Pontificis prudentiæ cesserat con-
 sentiendo, non solum per suos Oratores ac Præsules suam illi ope-
 ram contulisse, verùm etiam nulli pepercisse officio apud Cæsarem
 patrum suum, & apud Reginam Galliæ socrum suam, quò om-
 nes conspirarent ad efficaciam illi æstimationemque concilian-
 dam: neque quidquam à se diligentia prætermisum, quò sanctæ
 fortunataque Synodi fructus colligerentur. Se celeri terminationi
 non aduersari, dummodò consuetis honestisque rationibus id præ-
 staretur, cunctis dogmatibus eâ quâ par est curâ perpenis, admo-
 toque cunctis corruptelis remedio; ad quæ decidenda & corrigen-
 da coactus erat conuentus, quò venerabilis illius æstimatio ac me-
 moria tum apud præsentis homines, tum apud futuros permane-
 ret. Quod dicebatur de incommodo peculiarium Ecclesiarum,
 æstimandum non esse præ commodo vniuersali; pericula verò for-
 tuitorum euentuum cunctis magnis ac diuturnis operibus esse com-
 munia: quamobrem vbi propinqua non discernantur, amouen-
 dam non esse manum ab operibus salutaribus, sed ea Diuinæ pro-
 uidentia commendanda. Se Lunensi demandasse, vt pro ea quæ
 exposita est ratione, operam nauaret neruis omnibus ad sanctum
 illud

¶ Litteræ Le-
 gat. ad Bor-
 rom. & Acta
 Palcotti.

¶ Litteræ Le-
 gat. ad Bor-
 rom. 8. No-
 uemb. 1563.

monii

g. 3333

illud opus celeriter ac fructuosè conficiendum. Conclufit **Lunensis**, Regem omnino cupere, vt in expendendis dogmatibus debita & consueta trutina vsurparetur, ne obloquendi occasio aduersarijs suppeteret: in legibus verò sancendis opportuna animorum attentio adhiberetur; siquidem ab illis quies & vniuersalis reparatio Christianæ Reipublicæ pendebant.

1563.

13 Tum verò Legati: A se litteras illas non nisi firmo fundamento nisis fuisse conscriptas, cum è narrationibus, tum à Nuntio tum Româ delatis, audiretur, dictum à Rege, Synodum esse frenum, quo hæretici coërcebantur, ne auderent peiora; cumque tam crebro difficultates à Regijs ministris, eiusque Præfulibus exciperentur obiectæ, vt viderentur huic planè rhythmo passus suos illi conformare, ostenderentque in hoc ipsum à Rege animum intendi, id à se perniciosissimum putari ob allatas rationes, nec sibi per responsa satisfieri. Quod spectabat ad absentiam Episcoporum ab Ecclesijs, commune bonum peculiari damno anteferendum esse; sed omnium peculiari damnum re ipsa damnum esse commune; præsertim cum hoc damnum non esset ex morbis ordinarijs, sed ex tabificis ac pestilentibus, qui cum peculiari statui noceant, cladem quoque minantur communi. Etenim recentes hæreses, diffusis plus minúsve venenatis vaporibus, vndique facillè poterant quamcumque diocesim contaminare, cui procurandæ non assisteret Præsul. Ingens hoc detrimentum nominis Christiani nequamquam compensari lucro, quod ex Concilij diurnitate sperandum esset.

14 De malo imminente ex alijs rerum vicibus, quæ possent accidere, concedi à se, incertum illud esse; sed tam malum quàm bonum, quamuis incertum, esse id, in quo humana prudentia versatur, quæ tota pariter est incerta, vt dicit Scriptura; & tamen eâ fuisse præditos à Deo mortales, quò per ipsam sibi consulant, nec inconsulto agentes, neque fortuitò: palàm esse, incertum quoque frequenter euenire & inter copiosam possibilium vicissitudinum seriem: contingens quidem esse, parumque verisimile, singulas per se acceptas accidere, sed naturale ac probabile, aliquam ex illis per disiunctionem occurrere; adeoque prudentis esse consilij ea opera celeriter absoluere, quibus extantibus, quicumque ex similibus euentibus contingeret, res publicas præcipites ageret.

15 Quod ad postremum caput spectabat, omnino licere res plus minúsve perpendere pro temporis & conditionum opportunitate; nec reprehendi posse trutinam illam, quamuis breuem, tamquam
vicio-

1563.

vitiosam, quoniam recentes hæreses multis iam abhinc annis studium de noua doctrina in cunctis Prouincijs & in cunctis Academijs excitarant; & affirmarunt, cum ibi collectum esset ex quauis parte Reipublicæ Christianæ quod in Theologis excellerebat, periculum non esse, ne ipsi imparati aut peregrini ad præcipuas quæstiones accederent. Quædam subtiliora, minus certa ac minoris momenti, opus non esse ut definirentur; idemque de morum emendationibus dici. Diuturnitas enim antegressa Concilij, tam multa Principum consilia, postulata quæ ab eorum Oratoribus proponebantur, meditationes, ratiocinationesque Patrum, perpetuum ac minutissimum examen fuerant eorum quibus id temporis indigebat Ecclesia. Non tamen à se negari, humanam mentem, quod res amplius cogitat, eò amplius discernere, & acutiori acie eas intueri, cum ferendæ sententiæ tempus vrget; sed à Deo, qui Synodos regit, suoque lumine ea supplet quæ deficiunt humanæ menti, non postulari diligentiam in Patribus exactiorem eam quam præsentibus rerum conditiones permittunt; has verò ad summam breuitatem cogere. Gallos, & Lotharingum Cardinalem liberè dixisse, vbi Synodus non absolueretur, Episcopos illius Regni paratos, quin & coactos ad profectionem esse; tum quia sufficere sumptibus amplius non poterant, tum quia in ipsorum Ecclesijs indies magis hæresis pullulabat cum irreparabili regni dissidio. Vbi reipsa hi discederent, perpenderet Orator pro sua prudentia, quodnam subiretur discrimen, ne respueretur hæc Synodus tamquam non Oecumenica, imò ne Galli sibi consulerent per propriam suæ nationis Synodum, cuius detrimenta Rex Catholicus supra ceteros prudentiâ suâ præuiderat, suoque religionis studio præpedierat. Flammam Galliæ incendium minitari Belgio, Hispaniæ, & Italiæ, sibi finitimis. Si Philippo Regi licuisset præsentem Concilij statum oculis cernere, ipsum sine dubio non modò consensurum, sed stimulatorum fuisse, ut illud breuè absolueretur. Munus esse Lunensis, tamquam ministri præcipui, non præstolari de singulis diserta mandata, quæ tam serò delata videbantur, ut epistolæ, mense Iulio ab ipsis datæ, responsio mense Nouembri reddita fuerit; sed eam ratione se gerere, quâ Regi de rebus edocto probatum iri sciebat: cumque comperta ipsi essent vniuersalia Regis vota, admouere ea instrumenta, quæ ipse operi præsens ad illud idonea cognouisset.

Lunensis ab ijs quæ Rex significarat, ad se ipsum purgandum progressus est. Et præter iam productam Regis epistolam, dixit, alteram

16
ram

ram recentiorem, decimoquinto Octobris scriptam, habere apud 1563.
 se, in qua certior à Rege fiebat, ipsum accusari, quòd se immoderate gessisset in impediendis cœtibus peculiaribus, & Principum emendatione, de qua ipse dixisset, Vbi ea conficienda esset, velle vt Pontifex præcipue reformaretur. Sed Lunensis, purgatis de more reliquis à se gestis, petiit à Legatis, vt fidem facerent, an vnquam ea verba sibi obiecta protulerit, cum ipse is esset, vt taciturnitate potius quàm loquacitate peccaret. Responderunt, Nec se ad Regem ea scripsisse, nec à Lunensi audiuisse, sed ab aliorum narratione, neque se tantummodò ad Regem scribere: nec linguas, quippe quæ frænari non poterant, in pretio habendas esse. Et placidè finem colloquio imponentes, studuerunt ea negotia procudere, quæ supra incudem versabantur, quò celebrari posset Sessio, cuius dies præscriptus intra triduum imminebat.

17 Reuerà fuerat in Hispaniam scripta ea Lunensis criminatio; sed à maiori calamo, nimirum à Pontifice ad Nuntium: cui Rex de rebus omnibus, quæ tunc agebantur, respondit scripto, decimâ tertiâ Octobris signato, causamque accusati ministri concinnis modis pro suo more defendit: Se nihil à Lunensi accepisse de ijs de quibus Pontifex querebatur, adeoque nihil certi responderi à se posse: certum esse, demandatum à se illi fuisse summum studium obsequendi Pontifici, Sedemque Apostolicam tutandi. Quare cum ipse Lunensem agnosceret virum apprimè moderatum ac modestum, non posse sibi in animum inducere, eas criminationes aliunde profectas esse, quàm ab hominibus cupidis obturbandæ summæ benevolentia, quæ Pontificis & suum animum coniunctos tenebat. De Protestantibus inuitandis, se ad Lunensem iam scribere, vt huiusce rei cura Cæsari relinqueretur. De Synodi diurnitate aliud non imperasse Lunensi, nisi vt consueta seruanda curaret, & difficulter se credere, Oratorem hos fines fuisse prætergressum. De Patribus per Nationes destinandis nihil à se Lunensi commissum; nec par esse, de hoc à se ferri iudicium, donec de re doceretur. Profectò cum Rex longè distaret, fieri non posse, quin interdum ministri aliquod negotium promouerent ex proprio ipsorum consilio, & ex sola norma generalium mandatorum, quantum Deo suoque Principi conducibile id putarent. Quod ad emendationem Principum attinebat, iam se præuertisse, redigendo in mentem Pontificis aliis litteris, quàm esset importunum præsentis rerum statui, res hæc nouas excitari: idque à Rege non dici quòd ad ipsum spectabat; sua enim iura eiusmodi fundamento

Inter monumēta Moroni Cardinalis.

1563.

nitebantur, ut nihil sibi à Synodo timere posset. Quòd Orator obstitisset, ne hoc negotium inceptaretur, nisi priùs acceptis à se sui Principis iussis, laudem illi, non reprehensionem deberi. Quòd autem in eo modum ac verba ille vsurpasset, quæ referebantur, velle se diligenter de his inquirere, & vbi ea vera essent, rebus, ut oportebat, consulere. Denique ad id, quod Pontifex proponebat de celeri Concilij fine, ad euitanda discrimina aut suspensionis aut dissolutionis, alio responso opus non esse, cum Rex iam per suos Oratores Romæ Pontifici exposuisset quæ ipse censebat de ratione absoluendi Concilij; sed nihil Regem formidare de duobus obiectis periculis: nam ipse profectò ex vna parte huiusmodi rebus minimè consensisset: ex altera fieri non poterat ut ea contingerent nisi ex auctoritate Pontificis; qui cum grauissima damna prænosceret, credibile non erat ut vniquam eò se flecteret.

Enimuerò tela sine cuspidè, esse solent minæ vel expressæ vel tacitæ illorum malorum, quæ pariter nocerent minitanti, nisi idem aut mentis leuitate, aut perturbationis grauitate insanire crederetur.

CAPVT VII.

Postremi cœtus de Decretis, in Sessione vndecimo Nouembris firmandis. Variæ discrepantiæ, præsertim de primis causarum delationibus, ac de immunitate Ecclesiasticorum Collegiorum. Cur leuiter agitaretur emendatio Cardinalium: & suspiciones inter Farnesium & Moronum Cardinales. Dissertatio Româ missa, & à Lotharingo comprobata, de celeri Synodi conclusione.

Litteræ Legatorum ad Borrom. 4. Nouembris 1563.

Sensus Principum de Concilio ita se habebant: inter quos Veneti^a & apud Pontificem Romæ, & apud Legatos Tridenti celeritatis studium, promptumque ad opem ferendam animam egregiè præ se tulerunt. Dies tandem imminens Sessionis Præfides ad curas maximè sollicitas stimulat. Assidui cœtus habebantur, ad quos Decreta postremò correctæ referebantur. Ea correctio confecta erat, eiusmodi ordine desumpto, sicuti diximus, è generali Conuentu, ut dirigeretur sententijs scriptis, quas singuli Patres detulissent, non autem adnotationibus multis ac fallacibus eorum qui erant à secretis.

Id

Id verò postmodum argumentum præbuerat tum accusationibus, perinde ac si noua Decreta prolatis sententiis non responderent; quod purgatum est b: tum suspicionibus, perinde quali alios alij ad ea varianda pertraxissent, affectiones animorum magis quam mentes commouendo; quod in ancipiti remanebat, vti consuevit: tum etiam litibus, quasi iudicia, postea scripto mutata, vim non haberent ea reuocandi quæ antea in confesso pronuntiata fuerant; quod cogens argumentum non est habitum, cum semper vsque ad Sessionem fas sit sententiam mutare.

1563.

b Acta Paelotti.

Iam verò quoniam in multis articulis comperiebatur, plures sententias vni parti fauere, sed simul ingentem numerum fauere alteri; selecti Patres, vt id innotesceret cunctis Patribus quibus nouum exemplar exhibebatur ad postremum iudicium * in Conuentu ferendum, in margine adnotabant quot & in quo dissentirent.

c Acta Paelotti, & Arcis Elia tom. vltimo pag. 271. a tergo.

Exemplo sit: Cupiebant complures in primo capite, vt forma eligendorum Episcoporum Pontifici remitteretur.

In secundo, vt auferretur Episcopis obligatio, de qua diximus, obedientiæ Archiepiscopis exhibendæ.

In quarto, quod nunc obtinet quantum locum, vt causæ minores Episcoporum, ob delictum cui abrogatio aut suspensio non debeatur, à Prouinciali Synodo cognoscerentur.

In nono (numerantur hic, vt indicaui, eo ordine quem tunc habebant, non eo in quem postremò redacta sunt, vno addito, quod antea sublatum fuerat) vt in Episcopis facultas inuisendi, non intelligeretur de Ecclesijs, quæ Conuentibus generalibus subduntur.

In decimo septimo, vt qui examen exercebant, non eligerentur à Synodo Prouinciali, sed ab ipso Ordinario, cuius erat sacerdotia conferre.

In decimonono, vt mandata, per bona Ecclesiastica viris pauperibus ac doctis consulendi, in more seruarentur.

Sed in quinto potissimum, quod sextum nunc est, maximoperè litigatum. Etenim aliqui suadebant, vt retinerentur immunitates illorum Collegiorum, quæ Academijs subiacebant, idque Complutensis Academiæ gratiâ, vt vidimus. Præcipuus huius partis fautor erat Andreas de Cuesta, Antistes Legionensis, ad quem accedebat Mendoza, alijque complures. At verò qui Academiæ æmulæ, hoc est Salmanticensi, fauebant, obstiterunt, ac præcipuè Granatensis, qui dixit, Se loqui, ne detrimentum paterentur Archiepiscopi Toletanus

1563. letanus & Hispalensis, vt qui generalia studiorum Gymnasia in suis diœcesibus obtinebant: connumerauitque cuncta incommoda ex huiusmodi immunitatibus. Quod multos peruertit, multoque plures peruertisset, nisi modicus Italicorum amor in Guerrerum vim eius adhortationum apud ipsos non hebetasset; cum documentum illud Rhetorum, vt Orator beneuolentiam sibi conciliet, non tendat ad voluntates solum, sed ad intelligentias alliciendas.

d Acta Pa-
lcotti.

Cum denuò sententias dicere redordirentur, Hydruntinus tamquam æquum proposuit^d, vt insularum Antistites, quippe maris difficultatibus obnoxij, priuilegio fruerentur, quo liceret ipsis Synodos Prouinciales per procuratorem adire. Madruccius non comprobauit exceptiones quæ ponebantur de primis causarum iudicijs Ordinariò referuatis: fateri se quidem, potestatem inesse summo Pontifici eas cognoscendi, sed graui de causa, & parcè: affirmauitque, si Cæsar, qui summus erat inter laicos, uolisset primum alicuius causæ iudicium ad se ab alijs reuocare, forsitan illi haud permissum iri.

e Extat in
narratione
Moroni de
sua legatione
ad Conciliū.

Maiori parti placuerat, quemadmodum notauimus, vt leges ad Cardinales reformandos seorsim sancirentur^e: & quamquam non facultates modò, sed mandata à Pontifice tradita ad id propenderent, tamen visum est Legatis, hoc si tentaretur, Synodum ingressuram nouum vastumque pelagus, cuius notitiam perpauca ex Patribus habebant; adeoque tum ex huius notitiæ penuria, tum ex aliqua æmulatione Præsulum Transalpinorum erga illius Collegij prerogatiuas, absurdissima propositum iri, vnde non modica discordia & prolixitas oriretur. Quapropter conati sunt prudenter, quod ipsis euenit, maiorem partem ab hoc remouere, vt proinde Cardinalium emendatio cum vniuersali consociaretur, & ita minorem temporis consiliorumque portionem sibi deposceret. Ad quod motus etiam fortasse fuit Moronus^f ab epistolis duorum Farnesiorum Cardinalium, qui ex sensu quasi communi Romanæ Aulæ conquesti sunt, quòd ipse sineret Romam & Collegium emendationibus onerari, emendationem verò Principum omitteret, nimum illorum votis indulgendo. Qui sensus Purpuratorum adeò præcellentium, comperti à compluribus Italicorum Patrum, studiosis Farnesiorum, potissimum in causa fuere, vt tam multi conspirantes negarent se de reliquis articulis locuturos, nisi articulus de Principibus reponeretur. Fueratque firma Pauli III. voluntas, vt vtriusque partis correctio æquè procederet, cum existimaret, hac ratione Principes æquiores in aliena, & faciliores in sua futuros. Sed

f Constat ex
epistola Phi-
lippi Geri
Episcopi In-
arimensis ad
Carolium
Gualfreduc-
cium, qui
Farnesio à
secretis erat,
8. Nouem-
bris 1563.
g Vide finem
cap. 2. lib. 3.
& apparet ex
epistola Iulij
III. ad Lega-
tum 16. Ian-
uarij 1552.

postea

postea Iulius, quò calumniam disijceret, quòd Roma hoc excusa-
tionis obtentu reformare se nollet, ad suum Legatum scripsit, se
consentire ut præcipuus reformator primo loco reformaretur, &
de hoc etiam Pius conuenerat.

Iam verò ad nostrum argumentum regrediamur: Moronus, qui,
utpote à Farnesij in Senatum adlectus, plurimà eos obseruantia
prosequatur, epistolam ad Alexandrum rescripsit, in qua statum
Concilij, & necessitatem sic agendi per magnam libertatem expo-
nebat. Et quoniam mutuarum huiusmodi litterarum non modò
notitia, sed etiam exempla transuolarant, suspiciones admodum
graves inter eos Cardinales coortæ sunt; adeò ut Moronus, id tem-
poris animaduertens innumerabiles insimulationes, quibus ipse
obnoxius erat apud Principes, Oratores, Præsules, Pontificem &
Cardinales, eò progressus est, ut diceret, Maiorem calumniarum
copiam contra se Tridenti scaturire, quàm aquarum ex illis mon-
tibus; sed securæ conscientiaæ aggeres efficere, ne totam illam elu-
uionem timeret. Quocirca dissimile vero non est, ipsum, quò mi-
nùs exasperaret Collegium, cuius querimonias accipiebat, sedu-
lò studuisse, ut illius ordinis emendatio euaderet moderata ac tem-
perata. Non tamen illi satis fuisse hæc adhibita studia ad tranquil-
landum Farnesij animum, cum hic ad Moronum responderit^h, effe-
ceritque ut responderetur à Gualfreduccio, qui sibi à secretis erat,
ad Philippum Gerium Episcopum Inarimensem, eidem intimum,
Velle quidem à se factum credi eo pacto quo Legatus pro certo po-
nebat; sed non deesse qui affirmaret, visum à se fuisse in manu Pon-
tificis exemplum litterarum, quas ipse ad Legatum scripserat. Et
mihi quidem in comperto non est, hoc verum esse: solum in arca-
nis litterarum notis, per quas Borromæus rescribitⁱ epistolæ Mo-
roni, datæ Kalend. Septembris, reperio, laudari à Borromæo pro-
positum quod in ea Legatus patefecit; se videlicet ad cuiusuis litte-
ras minimè respecturum, nec ullius habiturum rationem in repa-
randæ disciplinae negotio. Et hæc verba subiicit: *Istis valde dolet
hæc disciplina restitutio; & non modò si ad ipsos spectaretur, numquam ea
fieret, sed omni quâ poterunt ratione illam impedire studebunt. Propterea
nos, qui rationem Deo reddituri sumus etiam de rebus omisis in hac Syno-
do, par est, ut eos nihil moremur, sed ut id quod expedit, nullo habito re-
spectu, semper prosequamur.* Et in alius scribit^k, permolestum acci-
disse Pontifici, rectam ipsius mentem fuisse retardatam ab eo à quo
minimè debuisset; sed quamprimùm conquesturum Pium cum
quibusdam Cardinalibus: quod certè profuisset ad illos in poste-
rum

^h Litteræ
Originariæ
Farnesij ad
Moronum,
& Gualfre-
duccij ad
Gerium, sunt
penes me,
scriptæ 20.
Novembris
1563.
ⁱ Arcanæ no-
tæ Borrom.
ad Moronũ
11. Septem-
bris.

^k 25. Septem-
bris.

1563. rum coërcendos ne similia tentarent, sed liberè progredi sinerent morum coërectionem, eo modo quem Spiritus sanctus optimum ostendisset. Vtcumque res se habuerit, certum est, Farnesium purificationibus Legati respondisse per formulas reuerentis potius hominis quàm acquiescentis: de quo inter reliqua hoc argumentum dedit. Scripserat ad eum Moronus, Sperare se illum deceptum iri in aduersis de Concilio præfagationibus, perinde atque semper falleretur de ipsius voluntate, quoties ille quidquam crederet quod sibi officeret. Et ab homine, qui Farnesio à secretis erat, in responsione repositum fuit, Farnesium pariter ita sperare, & iam expertum esse successus prosperos in priori parte, quoniam habitæ Sessionis Decreta longè diuersa visa fuerant ab infausta expectatione; idque se gratulari Legato, tamquam præcipuo illorum auctori: sed herus, antequam litteras subscriberet, hanc ad calcem vehementem appendiculam addi iussit: *Haud tamen omitam tibi dicere, hic homines rerum peritos affirmare, in ea Sessione quædam contineri, quæ huic misera Anla summum detrimentum inferunt.* Nec fortassis hæ suspitionis umbræ (quas diximus in Farnesio de Morono, tamquam de homine, qui suo munere non coactus, effecerit vt Pontificis gratia erga Farnesium minueretur) minimæ fuerunt inter causas, cur hic postea Moronum, à se purpurâ cohonestatum, ad supremum gradum prouehendum minimè curauerit.

Sed eò vnde digressi sumus redeamus. Granatensis reproba-
uit¹ eam mutationem in Cardinalibus, potius casu quàm datâ operâ, reformandis: dixitque: Si illi meri Consiliarij Pontificis essent, in Pontificis iudicio eorum electionem repositum iri; sed cum etiam essent illius electores, adeoque eorundem auctoritas ad vniuersam Ecclesiam pertineret, vniuersæ pariter Ecclesiæ munus esse, ipsorum ætates, promerita, dotes ac patrias ex professo, non in transitu præscribere.

Bartholomæus de Martyribus Archiepiscopus Bracarensis, paulò⁷ antea reuersus Româ, miris modis commendauit Pontificem, eut-
que summum studium reparandæ disciplinæ, ac præsertim quod spectabat ad Cardinales; nec in eo se falli potuisse, propterea quod Pontificis sensus vel maxime intimos penetrarat. Postea illustri præconio in calum extulit integritatem probitatemque Caroli Cardinalis Borromæi, qui sororis Pij filius erat, adeò vt dixerit: *Obstacula saluari emendationi non à Pontifice, nec ab eius sororis filio, sed à nobis inyci.* Et adiecit; Hinc sibi animum accessisse, quò maiori studio ac feruore suam impenderet operam ad ea cogitanda, & in Concilio

Cuncta que in hoc capite sunt, extant in Actis Paleotri, aut Salmanticensis, aut Arcis Romanæ.

Concilio exponenda, quæ tantum opus promouerent. Id quod in 1563.
dicenda sententia maximè notabile auditum est, acris reprehensio
fuit, quâ inuectus est in *mandata providendi in formâ pauperis*, sicuti
dicebantur. In prouentibus Ecclesiasticis distribuendis spectandam
esse doctrinam & virtutem, non paupertatem; cum oporteat con-
sulere muneribus, non hominibus: egentibus subueniendum esse
per eleëmofynas, non per sacerdotia.

8 Aiala Segouienfis Antistes pro more suo accedere visus est ore
adeo stomachante, vt cibum omnem auerfaretur; & hos animi sen-
sus protulit formulis vel maximè odiosis. Reijci à se totam illam
disciplinæ correctionem, tamquam pluribus in locis vitiosam. Ad-
ductas iam à se fuisse rationes, cum antea verba fecerat; sed in eo
Conuentu numerari sententias, non ponderari. Postquam autem
acerbè varia notauit in pluribus ex articulis propositis, conclusit, se
minimè assentiri Decretis illis, quia Patrum delectus ad ea confi-
cienda, æqualiter ex cunctis Nationibus non fuerat habitus; quia
multum illis additum subtractumque fuerat contra Patrum senten-
tias, & quia suffragia, prout mos est in Synodis, collecta non fuerant,
sed priuatim tradita: quocircà de ipsis rationem habendam non
esse, eademque alia esse, atque ij qui erant à secretis notarant. Pro-
inde si fortè sibi ex morbo laboranti non liceret interesse Sessioni,
iam tunc contestabatur, nullius efficaciam illam esse; & à Concilij
scribis expetebat, vt suam hanc contestationem (^m quam scripto
tradidit) referrent in Acta. Hic hominis sermo visus est vniuersè
non ab eius doctrina, sed ab animi perturbatione profectus. Etenim
etiamsi quæ ille opposuit, vera omnino fuissent, reipsa nihil confi-
ciebant; cum esset liberum Conuentui tum Patres pro suo arbi-
tratu deligere, tum etiam aut postea semper improbare id quod
Patrum delectus legitimè confecisset, aut è contrario comprobare
id quod ab iisdem haud legitimè compactum esset. Acerbitate
Aialæ primus Legatorum commotus, in cœtu subsecuto Patres
commonuit ^a, vt abstinerent à sermonibus obiurgatorijs: etenim
qui secus fecerit, eum à Conuentu depulsam iri.

9 Lotharingus, qui iam inceptâ hac nouâ suffragatione redierat,
ferè omnium postremus dixit, & hoc sermonis initio vsus est: Tria
se à principio optauisse in Concilio, plenam auctoritatem ex parte
Pontificis, summam fidelitatem in Legatis, perfectam charitatem,
pietatem, ac rerum notitiam in Patribus. Duo priora non deesse;
adeoque reliquum fieri, vt Patres pro virili in tertium incumbere-
rent. Hic verò luculentam laudationem habuit de Pio IV. religio-
nis,

m Est in vlti-
mo tom. A-
ctorum Ar-
cis Æliæ pag.
180. & se-
quentibus.

n In Actis
Arcis Æliæ,
5. Nouem-
bris 1563.

3563.

nis, disciplinæ, ac boni publici studiosissimo, eodemque parato se cōferre in Galliam, in Hispaniam, & quocumque salus & utilitas Ecclesiæ ipsum vocasset. Si Pontifex in his virtutibus tantæ fuerat admirationi Archiepiscopo Bracarenfi, qui religionis studio totus ardebat, cogitarent, qualisnam tepori suo visus fuisset. Nullum sibi ex itineribus suis hoc feliciter euenisse. Nihil excusationis Patribus superesse, ne omnibus absolutam numeris emendationem prosequantur, quando Pontifex contestatus fuerat in Senatu, se illam velle, & grauer oblocutus in eos Aulicos, qui propriæ utilitatis causâ illi videbantur obistere. Deo preces esse fundendas pro diuturna Pastoris huiusmodi vita, vnoque animo ad Concilij confectionem submotis contentionibus incumbendum. Italiam à se magnoperè diligi, tum ob reuerentiam Apostolicæ Sedis, tum quia ipse genus trahebat à maioribus Siculis. Magnoperè Hispaniam diligi, quæ Fidei propugnaculum id temporis erat: magnoperè Galliam patriam suam. Quapropter illos hortari, vt sine vlla ad partes adhesionem, aut animorum discordia, opus perficerent, & ad Ecclesias reuerterentur. Plurimum quoque Legatos commendauit. Quàm ipsis cordi esset sancta disciplinæ renouatio, ex capitibus, quæ proposuerant, agnosci. Complura postea fuisse mutata, sed ab alijs, non ab ipsis, & fortasse non in melius. Per Canones, de quibus tunc sententiæ promebantur, potius relaxari veteres, quàm nouis vinculis restringi: eos tamen admittendos esse ob imbecillam temporum conditionem, per quos tamquam per gradus ascenderetur ad primæuam disciplinam, secundum antiquorum Synodorum Decreta.

Sed ad peculiaria progressus, affirmauit, Optari à se auctoritatem Apostolicam non modò solutam, sed summoperè auctam; tamen hic locum non esse apponendi particulam, *saluâ Sedis Apostolicæ auctoritate*: siquidem disciplinæ reformatæ legibus legum relaxationes aduersantur; & occasio Principibus fuisset præbita, Pontificis illarum postulationibus quotidie grauandi. Iterum censuit, proprium de Cardinalibus caput esse constandam: ita Pontificem sentire, qui etiam ipsum obstrinxerat, vt hac de re ponderosum aliquid & conspicuum decernendum curaret.

Vnum ex viginti & vno capitibus ablatum fuerat, sicuti dictum est, in quo agebatur de obligatione concionandi, quâ pastores tenentur; & cuilibet etiam ex Regularibus id agere in Diocesis, Episcopis inuitis, prohibebatur. Ablatum hoc fuerat, quod sufficere censerentur sanctiones habitæ Paulo III. sedente. Sed

Locha-

Lotharingus petijt vt caput illud reponeretur; & cùm multi con- 1563.
sentirent, repositum est.

In quinto, vbi lex habetur de committendis Episcoporum cau-
sis, opinabatur, aut caput illud omnino delendum, aut restrin-
gendum, adiectâ particulâ, *saluis Prouinciarum priuilegijs*: aliter ne-
cesse fore vt Galli repugnarent, cùm Decretum illud opponeretur
priuilegijs Ecclesiæ Gallicanæ. Improbauit etiam mandata proui-
dendi; narrauitque, mentem esse Pontificis vt ea tollerentur.

12 In hanc sententiam iuit Didacus Couarruias Episcopus Ciuita-
tensis; monuitque, huiusmodi mandatorum vsum fuisse inductum,
cùm Episcopi cuncta sacerdotia distribuebant, nec tam multa re-
feruabantur, ex quibus nunc Romanus Pontifex abundè habet vt
per seipsum ea conferat.

13 Salmanticensis, de controuersia, Num apponenda esset in fine
particula, *Saluâ semper Apostolicæ Sedis auctoritate*, perpendit, quam-
quam Summus Pontifex sit Caput & Princeps totius Ecclesiæ vni-
uersalis, nec vllius auctoritati iudiciõe subiectus, adeoque eius
potestas illæsa perstaret in quouis Concilij Decreto; tamen eam
esse temporum nequitiam, vt oporteret id exprimere, & iterum
atque iterum repetere, ad honestum Catholicorum exemplum, &
ad hæreticorum abiectiõnem.

14 Auditis singulorum iudicijs, opus incudi redditum est, dato se-
lectis Patribus negotio, vt omni conatu in eam formam illud re-
digerent, quæ communiter placeret. Ægro erant animo Hispani, ^{o Acta Sal-}
quoniam Decreta reuocandi Collegiorum immunitates, ac resti- ^{manticensis.}
tuendi Episcopis primas causarum delationes, videbantur ipsis mu-
tilata tot exceptionibus, vt alterum litigiorum seminarium eua-
deret, alterum, lucrum spe longè inferius conferret. Quare ad de-
liberandum inter se conuenientes, in tres classes diuisi sunt. Aliqui
vehementiores contestationem suadebant; alij, difficiliõres quàm
ardentes, auctores erant, vt vtrumque Decretum secundum præ-
sentem formam reiiceretur, eorumque sanctio ad futuram Sessio-
nem transferretur, compendia temporis sperantes: alij, tempera-
tiores quàm primi, & cautiores quàm secundi, aduersum hos aie-
bant, satius esse minus sed certum accipere, quàm illud recusare
propter spem amplioris sed incerti; posse quidem favore tempo-
ris aliquid lucrifieri, sed non minùs posse temporis iniquitate ia-
cturam fieri totius. Aduersus id quod cupiebant priores, conside-
rabant, contestationem dissidium, non lucrum parituram; vniuer-
si que Concilij dignitati sine vllõ suorum auctorum commodo no-

Pars III.

B b b b

citu-

1563.

cituram. In hac sententia perstitit Salmanticensis, qui tam vehementi studio efferbuit in turbulentis illorum consilijs reprobandis, vt denunciaret, paratum à se animum geri ad prius contestandum aduersus eos qui contestationem molirentur. Hic vocis tonus nimis elatior visus est Iacobo Giberto de Noguera Episcopo Alifano: quare formulas parum reuerentes in eum iecit. Sed ille, vt qui & causâ & familiâ se validum sentiebat, responsa acerbè mordacia homini reddidit: postea tamen facti pœnitens, quippe qui pietate atque humanitate pollebat, Alifanum inuitauit ad mensam; cuius iucundi liquores sæpè succensas discordias extinguere consuerunt, eumque in gratiam reduxit; ratus, viri cordati, nedum Ecclesiastici, dignitatem post contentiones sitam non esse in honoris prærogatiua sibi seruanda, sed in æqualitate sponte reponenda.

Conclusum tandem est, de primis causarum delationibus recipiendum esse Decretum sicuti digestum fuerat: etenim cum in eo solum ageretur de Aula Romanæ detrimento, Pontifex Legatique vsque aded ibi potuerant indulgere, vt numquam alias Episcoporum auctoritati tantum accesserit. Sed de Capitulorum immunitate, quoniam tertiæ personæ detrimentum inuoluebatur, Hispanis eius reuocationem nonnisi circumspectam ac limitatam obtinere licuerat, & odium contractum ob expulsionem Procuratoris Collegiorum, quidam contra illos procurator euaserat, longè validior quàm alter fuisset. Quamobrem opportunius existimarunt, vt Decretum illud futuræ Sessioni reseruaretur.

Dum hæc agebantur, die nono Nouembris Romanus tabellarius Tridentum peruenit ¹⁶, qui detulit ad Legatos commentarium ad Synodum contrahendam, in quo etiam ratio habebatur, quâ id Patribus persuaderetur: Commentarij, reuerà à Morono profecti, hæc erat summa: Cum hinc necesse esset celeriter finem imponere; hinc verò argumenta iam proposita nec statim concoqui, nec decorè prætermitti possent; id quod vnicè expediebat, esse, vt in Pontifice reponerentur: id autem nec honestè nec utiliter à Legatis proponi posse; adeoque rationem tum facillimam tum honestissimam fore, vt illius auctor fieret Lotharingus; qui vbi consilium probasset, suoapte ingenio ad illud prosequendum pronus fuisset. Vt cum eo Cæsariani sociarentur; ita alteri Gallix, alteri Germaniæ necessitatem ad rem obtinendam exponerent. Id si fieret, verisimile videri Italos consensuros, repugnaturus Hispanos: sed posse animosè despici nationis vnius repugnantiam, quò satisfaceret postulatis votisque aliarum complurium prægrandium, & multo magis

Littere Borrom. ad Legatos 6. Nouemb. & Legatorum ad ipsū 10. Nouemb. 1563. q. Apparet ex Monumentis Moroni.

gis Hispaniã indigentium. Hæc erat rei summa ; ita tamen , vt
semper significat Pontifex Legatis ¹, tum vniuersè in argumen-
tis quæ supererant , tum in vno alteròve Decreto peculiari, curan-
dum esse vt decerneretur in Synodo viã consuetã , ne res in Ponti-
fice nisi ex mera necessitate reponerentur.

17 Legati acceptis litteris confestim negotium aperuerunt Lotha-
ringo ; is verò exemplum suorum consiliorum , quæ Pontifici voce
descripserat, id ipsum agnouit : tamen suavit, vt die postero, qui po-
stremo confessui præscriptus fuerat, nihil ea de re proponeretur,
ne difficultates vnius cum alterius operis difficultatibus coniun-
gerentur, & ita fortasse insuperabiles redderentur : id sanè cum ip-
sis, quod cum hostibus, agendum esse ; vt cuncti superentur, singu-
los aggredi opus est. Idem Legatis visum , inter quos Osio postre-
mum cœtam adire non licuit, quòd febris laborabat, quæ à Sessio-
ne pariter eum longè detinuit, eidemque timorem incussit, sicut
ipse scripsit ad Borromæum, ne per integram illam hiemem ab ea
diuexaretur. Quare alicuius audacis fabulatoris somnium fuit, affir-
matum postea tanquam verum per summam confidentiam à Sua-
ui, morbum ab Osio simulatum fuisse, quòd sibi nefas duceret
assentiri Decreto de matrimonio clandestino, atque id ipsum etiam
verbis ab illo declaratum. Missum faciamus, quòd cum Acta
tum Paleotti tum Salmanticensis magnã libertate scripta fuerint,
in his ne verbum quidem, in illis omninò contrarium habeatur.
Verùm, sicut idem Legatus in Sessione vigesima tertia Decretis de
Sacrificio aliqua ex parte repugnauit, & etiam in hac vigesima
quarta sententiam oppositam postea scripto misit ; perinde po-
tuit idem ipse interesse, vnaque cum alijs compluribus, & cum
Legato Simonetta repugnare ; præsertim cum in scripta sui iudicij
schedula conscientie stimulos non senserit, in ea re Pontificis iu-
dicio remittenda. Sed quid coniecturã opus est ? Morbus ille Osij
Legati tunc adeò manifestus adeoque diuturnus fuit, vt non modò
illum vetuerit per eos dies interesse Conuentui & Sessioni, sed etiam
postea tam imbecillum reddiderit, vt ipsi minimè licuerit ² subi-
re partem laborum, quos eius collegæ assiduè tolerarunt : quod
idem graui doloris sensu apud Pontificem excusauit ; & tantum
adesse potuit functionibus solemnioribus. Proprium est quorum-
dam ingeniorum, res toruè spectantium, hoc solum verum existi-
mare, quod quidquid fit ac dicitur, fictum sit : & è conuerso ipsis
accidit quod luscis illis Platoniani specus accidebat, vt fictum
pro vero ab ipsorum oculis habeatur.

1563.
r Constat ex
litteris ante-
cedentibus &
subsequentibus,
præsertim 8. No-
uemb. 1563.

Litteræ Le-
gat. ad Bor-
rom. ... No-
uemb. 1563.

Generalis congregatio decimo Nouembris. Canones ac Decreta comprobata cum aliqua repugnantia. Quid statutum fuerit de particulâ, saluâ Sedis Apostolicæ auctoritate, ac de verbis, proponentibus Legatis. Turbatio propter controuersiam inter Episcopos & Archiepiscopos. Sessio undecimo Nouembris. Canones & Decreta proposita tum de dogmate tum de abusibus matrimonij. Disceptatur de obseruatione aut transgressione Decreti, legum relaxationes in matrimonijs raro, ex causa, & gratis esse concedendas.

¶ Quidquid hic & sequenti capite narratur, extat in Actis Romanis, Paleotti, & Salmanticensis Epif.

Nono die Nouembris duo cœtus habiti sunt à selectis Patribus², ad componendos ita Canones, vt cunctis partibus, quantum posset, fieret satis. Postridie conuentus vniuersalis coactus est, ad Sessionem die sequenti celebrandam. Ab eo cœtu amplioris libertatis gratiâ ij omnes exclusi sunt, qui nec suffragij ius obtinebant, nec aderant tamquam eorum procuratores quibus suffragari fas erat; cùm ad alios conuentus multi ex primarijs Theologis, sicuti dictum est, admitterentur.

Proposita sunt primo loco Canones & Decreta de Matrimonio. Non placuit Lotharingo, vt anathema poneretur in sexto aduersus negantem, matrimonium non consummatum per professionem religiosam dissolui: nec vt similiter in nono vibraretur anathema in eum, qui affirmat, posse contrahi matrimonium à persona in sacris Ordinibus constituta, aut à Religiosis professis, non obstante seu lege Ecclesiasticâ, seu voto; cùm ipse postularet, vt vice *legis Ecclesiasticæ* scriberetur, *legis*, simpliciter.

Madruccius idem reprobauit. Nec minùs reiecit impedimentum; quod inducebatur, seu potiùs renouabatur inter raptorem & raptam antequam illa libertati fuisset restituta; & efficaciam clandestinis sublatam. In his omnibus sententijs complures illum secuti sunt; ac præcipuè in postrema, de qua quadraginta sex conuenerunt, & septem animi sui declarationem Sessioni referuarunt.

Antequam ad Decreta disciplinæ deueniretur, primus Legatorum dixit, Complures sensisse præponendam illis esse hanc particulam, *saluâ semper Apostolicæ Sedis auctoritate*; alios tamen prudenter cogitasse, opportunius esse post emendationis totius leges eam apponi: cùm enim ætate Pauli III. in principio collocata fuisset,

fuiſſet, videri conſentaneum rationi, vt eadem in fine reſponde-
ret: atqui ſi hinc & illinc ſpargeretur, occaſio calumniarum hæ-
reticis præberetur. Collectis ſuper eo ſententijs, tres ſupra centum
de hoc conſenſere. Poſtea verò in Sefſione denuò rogati ſunt Pa-
tres ſententias, quo decerneretur, memoratam particulam abſque
noua ſuffragatione ſuo tempore ad calcem totius emendationis ad-
dendam eſſe: quod concorditer acceptum eſt. Poſt hæc propoſita
fuere Decreta: & Arrius Cagliagus Episcopus Gironenſis animum
præ ſe tulit conſtandis; ſed Moronus aſpectu ac ſermone grauiffi-
mo illum præueniens, dixit: Quicumque auderet pronuntiare, à
ſe pro vano haberi id quod ab ea ſacroſancta Synodo comproban-
dum erat, eum inde meritò expulſum iri. Hæ voces tonitruum vim
habuere, quod Cagliagum atque alium quempiam, fortalſe pari-
ter affectum, deterruit: & communi plauſu exceptæ ſunt, quippe
libertatem in rebus deliberandis minimè reſtringentes, ſed proter-
uiam in deliberatis retundentes.

5 Cùm itaque ad dicendas ſententias veniretur, proſpero curſu,
paucis contradicentibus, paucisq; mutatis, ſunt conſecta Decre-
ta. Solùm in quinto, vbi agitur de cognoscendis committendisq;
cauſis Episcoporum, ſublata fuerunt in gratiam Lotharingi am-
pliſſimæ derogationes cuiusq; priuilegio iam appoſitæ; idq; ne
apertum detrimentum prærogatiuis Eccleſiæ Gallicanæ in eo
contineretur, quandoquidem ille non impetrauerat, ſicut petie-
rat in antegreſſo examine, vt Prouinciarum priuilegia diſertè illæſa
ſeruarentur: in quò neceſſe habuit vt ^b ardenter ſe gereret, quo-
niam ſuper hoc articulo Venetijs conqueſti fuerant de Synodo Gal-
lici Oratores.

^b Ex litteris
productis O-
ratorum ad
Regem,
5. Nouemb.

Postremò propoſitum eſt Decretum de memoratæ declaratione
particulæ, *proponentibus Legatis*: atque id pariter vno quaſi animo re-
ceptum eſt.

6 Absoluto conſeſſu, cùm videbantur cuncta frui ſecurâ tranquil-
litate, noua perturbatio orta eſt. Legati neque per ſe neque per
ſequeſtros potuerant diſſenſionem, de qua diximus, inter Episco-
pos & Archiepiscopos componere; cùm alteri conquererentur, ac-
citus illos, vſurpatos præcipuè in Regno Neapolitano, ad obedi-
entiam proſtitendam, moremq; pro arbitrato viſitandi, onera qua-
dam eſſe propter meram prærogatiuæ iactationem; alteri verò
contra proferrent pro ſe poſſeſſionem omni memoriâ vetuſtio-
rem, priuilegia, & ordinem Hierarchiæ, poſtulantem, ſicut aie-
bant, vt per gradus ſuperioribus inferiores ſubijcerentur, donec ad

1563.

supremum ascenderetur, videlicet summum Pontificem. Itaque concordia non succedente, lis decisioni commissa est: & Mutius Callinus Archiepiscopus Iadrensis, non ordinis sui, sed aduersariorum causam suscepit, siue simpliciter, quod illa videretur ipsi æquior, siue (vt insimulatus est ab ijs, qui quidquid ab alijs agitur, utilitatis causâ fieri putant) quod intenderet Veneto Patriarchæ se subtrahere. Is itaque censuit, Episcopos compellendos non esse vt ad Metropolitanarum Ecclesias irent, nisi ad Prouincialem Synodum celebrandam; & solùm propter causas in huiusmodi Synodo statutas liceret Episcopis Ecclesias suffraganeorum inuisere: & alia subiecit, Episcopis fauentia, quæ in Sessione recensuimus. Eaquidem complures pro hac sententia disseruerant; adeoque communis erat opinio, etiam Legatorum, illam numero præualuisse: sed reuerà sicut magnitudo par multitudini apparet, ita quorundam prolixitas in dicenda sententia pro hac parte, effecerat vt pauci pro multis haberentur. Quamobrem absoluto conuentu, qui horâ decimâ octauâ inceperat, & octo continentes horas insumplerat, cum postea suffragia reipla connumerata sunt, & non animo solùm dimensa, oppositum compertum est per summam agrinioniam Episcoporum; qui loquentium festinationi id tribuebant, quasi eâ impedimento fuerit, ne ab ijs, qui erant à secretis, multorum sententiæ notari potuissent. Idcirco tamen quarta noctis hora iam flueret, & statim manè functio inchoanda esset, nihil diligentia omiserunt, quod suffragia hîc talia audirentur, qualia & ipsi & alij in congregatione crediderant.

Acta Paleotti, & Actis Æliæ.

Horâ decimâ quintâ acta solemnia cœpta sunt, quæ admirabili diurnitate ultra secundam noctis horam perpetuò producta sunt. Sacrificium Missæ de Spiritu sancto celebravit Georgius Cornelius Episcopus Teruisinus: Latine perorauit Franciscus Richardotus, Episcopus Atrebatensis, super Euangelio postea recitando, quod incipit, *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*: selectum enim est tamquam agitato dogmati accommodatum. Lectæ sunt litteræ Margaritæ Austriacæ, quæ Belgium administrabat, & mandata Oratoribus Florentino & Meliteni tradita, seruatò aduentus ordine.

Dein Canones & Decretum de matrimonio proposita sunt, cum breui proœmio huius sententiæ: *Matrimonij perpetuum indissolubile, nexum primus humani generis parens diuini Spiritus instinctu pronuntiauit, cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna.*

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari & coniungi, Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba, tamquam à Deo prolata, referens dixit: Itaque iam non sunt duo, sed una caro: statimq; eiusdem nexūs firmitatem, ab Adamo tanto antè pronuntiatam, his verbis confirmavit. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, coniugesq; sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor atque perfector, suâ nobis passione promeruit, quod Paulus Apostolus innuit, dicens: Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subiungens: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

Cum igitur Matrimonium in lege Euangelica veteribus connubijs per Christum gratiâ præstet, merito inter nouæ legis Sacramenta annumerandum Sancti Patres nostri, Concilia, & vniuersalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt: aduersus quam impij homines huius seculi insanientes, non solum perperam de hoc venerabili Sacramento senserunt, sed de more suo, prætextu Euangelij, libertatem carnis introducentes, multa ab Ecclesiâ Catholica sensu, & ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena, scripto & verbo asseruerunt, non sine magna Christi fidelium iactura: quorum temeritati sacra & vniuersalis Synodus cupiens occurrere, insigniores prædictorum schismaticorum hereses, & errores, ne plures ad se trahat pernicioſa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos, eorumq; errores decernens anathematisimos.

Sequuntur duodecim Canones huiusmodi.

I. Si quis dixerit, Matrimonium non esse verè & propriè vnum ex septem legis Euangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum; neque gratiam conferre, anathema sit.

II. Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullâ lege Diuinâ esse prohibitum, anathema sit.

III. Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leuitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediunt, & dirimant, anathema sit.

IV. Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonij dirimentia, vel in ijs constituendis errasse, anathema sit.

V. Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à coniuge, dissolui posse matrimonij vinculum, anathema sit.

VI. Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit.

VII. Si

1563.

VII. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit & docet, iuxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonij vinculum non posse dissolui, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge vivente, aliud matrimonium contrahere; mœchariq; cum, qui dimissâ adulterâ, aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero, alij nupserit, anathema sit.

VIII. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter coniuges, quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.

IX. Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumq; validum esse, non obstante lege Ecclesiasticâ, vel voto; & oppositum nil aliud esse, quàm damnare matrimonium, posseq; omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum; anathema sit: cum Deus id rectè petentibus non denegat, nec patiatur nos supra id quod possumus tentari.

X. Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel calibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut calibatu, quàm iungi matrimonio; anathema sit.

XI. Si quis dixerit, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab ethnicorum superstitione profectam; aut benedictiones, & alias ceremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnauerit; anathema sit.

XII. Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices Ecclesiasticos; anathema sit.

Subsequatur Decretum emendationis, in decem capita distinctum.

I. Tamest dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia non irrita fecit; (per hanc loquendi formulam illæsa in se relicta est utraque opinio, an ea irrita fecerit nec ne Euaristus) & proinde irre dammandi sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quiq; falsò affirmant, matrimonia, à filijs familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominus sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit. Verùm cum sancta Synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam iam non prodesse; & gravia peccata perpendat, quæ ex iisdem clandestinis coniugijs ortum habent, præsertim verò eorum qui in statu damnationis permanent, dum, priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palàm contrahant, &

cum

cum ea in perpetuo adulterio viuunt. Cui malo cum ab Ecclesia, qua de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur; idcirco sacri Lateranensis Concilij, sub Innocentio III. celebrati, vestigijs inherendo precipit, ut in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum solemnias publicè denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesie procedatur; ubi Parochus, viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vel alijs utatur verbis, iuxta receptum vniuscuiusque Prouincie ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes; tunc vel vna tantum denuntiatione fiat; vel saltem Parocho, & duobus vel tribus testibus presentibus matrimonium celebretur. deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant; ut, si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, ut predictæ denuntiationes remittantur: quod illius prudentia & iudicio sancta Synodus relinquit. Qui aliter, quam presente Parocho, vel alio sacerdote, de ipsius Parochi seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt; eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos presenti Decreto irritos facit, & annullat. Insuper Parochum, vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero, & testes, qui sine Parocho vel sacerdote huiusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes grauiter arbitrio Ordinarij puniri precipit. Præterea eadem sancta Synodus hortatur, ut coniuges ante benedictionem sacerdotalem, in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent; statuitq; benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario, licentiam ad predictam benedictionem faciendam alij sacerdoti concedi posse; quacumque consuetudine, etiam immemorabili, qua potius corruptela dicenda est, vel priuilegio, non obstante. Quod si quis Parochus, vel alius sacerdos, siue regularis, siue secularis sit, etiamsi id sibi ex priuilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochie sponfos sine illorum Parochi licentia matrimonio coniungere aut benedicere ausus fuerit; ipso iure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario eius Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absoluat. Habeat Parochus librum, in quo coniugum & testium nomina, diemq; & locum contracti matrimonij describat; quem

Pars III.

Ccccc

diligen-

1563. diligenter apud se custodiat. Postremo sancta Synodus coniuges hortatur, ut, antequam contrahant, vel saltem triduo ante Matrimonij consummationem, sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiae Sacramentum pie accedant. Si quae prouinciae alijs, ultra praedictas, laudabilibus consuetudinibus & ceremonijs hac in re utuntur, eas omnino retineri sancta Synodus vehementer optat. Ne vero hac tam salubria praeccepta quemquam lateant, Ordinarijs omnibus praecipit, ut cum primum potuerint, curent hoc Decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum diocesum parochialibus Ecclesijs, idque in primo anno quam sepius fieri solet, deinde vero quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut huiusmodi Decretum in vnaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primae publicationis, in eadem Parochia factae, numerandos.

II. Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multas in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque sancta Synodus huic incommodo prouidere, & a cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit, ut vnus tantum, siue vir, siue mulier, iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum vnus & vna baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatiq; patrem ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab ijs, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant; & eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat, doceatq; eos quam cognationem contraxerint, ne ignorantia vlla excusari valeant. Quod si alij, ultra designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant; constitutionibus, in contrarium facientibus, non obstantibus. Si Parochi culpam vel negligentiam secus factum fuerit, arbitrio Ordinarij puniatur. Ea quoque cognatio, quae ex Confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiusq; patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.

III. Iustitia publice honestatis impedimentum, vbi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, sancta Synodus prorsus tollit; vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in vlterioribus gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispendio obseruari.

IV. Praeterea sancta Synodus, eisdem & alijs grauissimis de causis adducta, impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam induci-

inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu coniunguntur, restringit: in ulterioribus vero gradibus statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere.

V. Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequenda careat; idq; in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subijciatur penis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiat, cuius salubria præcepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit; tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis matrimonijs vel nulla omnino detur dispensatio vel raro: idq; ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.

11 Quod spectat ad hoc postremum Decretum, unde captatur occasio frequentium querelarum de Romanis Pontificibus, quasi in utraque parte sæpius negligatur, libet mihi narrare quod audire mihi contigit ab ore Alexandri VII. Pont. Max. paucis post suam creationem diebus. Is itaque mihi dixit, utpote omnino animatus ad disciplinam reparandam, corruptelasque delendas, se statim fuisse pereontatum viros integerrimos, maximeque peritos Pontificiæ Dataria, quoniam pacto id Romæ perageretur aduersus Tridentinum Decretum: etenim tametsi ab illo Pontifex non obstringatur, & tum in principio tum in fine Concilij eius auctoritas integra referuatur disertis verbis; minus tamen laudabile videbatur, tam frequenter iudicium tam venerabilis Conuentus negligi. Responsum sibi fuisse, iure quidem obseruari, ut relaxationes ad Matrimonium spectantes gratis concedantur, hoc est, sine lucro eas concedentis: nam præter iura superiorum Pontificum, imperantium ut tota pecuniæ solutio pios in usus impenderetur^a, Innocentius X. adiecerat, ne pecunia ex huiusmodi relaxationibus collecta confunderetur cum reliqua pecunia, Quæstoris generalis curæ commissa; sed ut deponeretur in Monte Pietatis, & illinc abstrahi non posset, nisi mandato Pontificis, per quod illa reipsa in pia opera distribuereur. Quare non modò in hac parte decretum impleri, sed laruam omnem contrariæ suspicionis auferri. Quod verò ad alteram partem attinebat, nimirum, nonnisi raro has relaxationes esse concedendas; constare, à Pio V. Pontifice, præclaræ seueræ

^a In Chirographo 8. Nouembris 1644. directo ad Dominicū Cecchinum Datarium, qui fuit postea Cardinalis.

3563.

que prohibitis, & qui obseruabat religiosè Concilium, post cuius exitum ferè illicò ad clauum federat, contrarium actum fuisse, atque ipsius exemplo eadem viâ eius successores incessisse. Causam autem, cur sanctus ille Pontifex ab eo Concilij Decreto recesserat, experimentum facti fuisse. Etenim cum obstacula, quibus irritum reddebatur matrimonium, essent multa, competum erat, sæpè contingere inter personas illorum aliquo præpeditas, immoderate appetentiæ violentiâ duorum animos adeò inflammari, ut nisi lex ipsis relaxaretur, ambo in graue delictum corruerent, aut aliàs inirent nuptias cum animi repugnantia, vitæque infelicitate: & sæpè etiam simularent, & fucò tegerent causas falsas, surripientes hac fraude cõcessiones velut inanimatas ac depictas, ac postea in sacrilegis matrimonijs ad mortem vsque persistentes. Contrà verò alios delicatiorè conscientiâ, quamquam veras magnique ponderis ipsi causas habeant ad relaxamenta obtinenda, tamen animo non quiescere, si ex earum efficacia fiat relaxatio, variis semper religionis aculeis ipsos vexantibus de veritate causarum, quas attulerunt vel in se ipsis, vel in earum conditionibus, adeoque semper vereri, ne coniugium, in quo viuunt, ratum sit; quod in perpetuo cruciatu illos detinet, sine remedio, & cum periculo ne per errorem conscientiæ multa peccent, & tandem incidant in desperationem salutis. Quocirca malle ipsos relaxationem sibi concedi nullâ expositâ causâ, & largiori eleëmofynâ persolutâ, quo animi quietem securitatemque sibi comparent. Et ex altera parte grauis causæ argumentum esse, quin reuera grauem causam ad relaxandum, esse pinguem illam muctam, quæ ab impetrante prompto animo soluitur in pauperum piorumque operum subsidium.

Hæc referre volui, quæ mihi dicta sunt à Pontifice eiusmodi prudentiâ ac religionis studio, cuiusmodi vel fatentibus hæreticis est Alexander VII. quò intelligatur, quantâ cautione opus sit antequam Principum, eorumque Tribunalium consuetudines damnentur, præsertim cum illæ sub optimis curæque solertissimæ Principibus perseuerant.

Quod si quis vulgare illud obijceret, Hac ratione, quâ vtuntur Pontifices, per eam prohibitionem non nisi pauperibus ligamen iniici, cum diuites eius relaxationem vi pecuniæ consequantur; respondetur primo loco, simile quiddam obijci posse Concilio, præcipienti, ut in secundo gradu lex Principibus, & non alijs relaxetur. Secundo, neque hanc peculiarem indulgentiam concedi Optimatibus ac diuitibus in cunctis prohibitionibus; nec omitti debi-

debitam inter diuitem ac pauperem proportionem in imperanda e-
 leëmofyna. Sed de cetero quòd diues multis fruatur fupra pauperem
 prærogatiuis, Naturæ fãctio fuit, quò excitarentur homines ad
 induftriã ac frugalitatem, ijdemq; ab ignauiã bonorumq; dif-
 fipatione remouerentur. Atque in hoc fita eft iniuria, quam inferunt
 ij qui furantur, in alijs fcilicet præpediendis, ne per pecuniam fuam
 ea fibi bona comparent quæ honeftè poffent: quemadmodum è cõ-
 trario in hoc fitum eft meritum voluntariæ paupertatis, nimirum,
 in remouendis à fe commodis, quæ ex vfu bonorum proueniunt.
 Atque ita videmus, in quacumque publicarum rerum adminiftra-
 tione multas prærogatiuas rependi fubfidijs, quæ Reipublica con-
 fert voluntaria pecuniæ collatio ciuium locupletum, quod repræ-
 henfionem nec accipit nec meretur, dummodò id fiat moderatè;
 idq; fupra ingentes diuitias ingentem virtutem æftimari, ac præ-
 mjs affici: in quo fi quando Romæ peccaretur, noxa hominibus,
 non institutionibus, nec Principatui tribuenda.

14 Iam verò Decretorum narrationem pofequamur.

VI. Decernit fãctã Synodus, inter raptorem & raptam, quamdiu ipfa
 in poteftate raptoris manserit, nullum poffe confiftere matrimonium. Quod
 fi rapta à raptoe feparata, & in loco tuto & libero conftituta, illum in vi-
 rum habere confenferit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus rap-
 tor ipfe, ac omnes illi confilium, auxilium & fauorem præbentes, fint ipfo
 iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumq; dignitatum incapä-
 ces; & fi Clerici fuerint, de proprio gradu decident. Teneatur præterea rap-
 tor mulierem raptam, fiue eam in uxorem duxerit, fiue non duxerit, de-
 center arbitrio iudicis dotare.

VII. Multi funt qui vagantur, & incertas habent fedes, & vt impro-
 bi funt ingenij, primã uxore relictã, aliam, & plerumque plures, illã vi-
 uente, diuerfis in locis ducunt. Cui morbo cupiens fãctã Synodus occurrere,
 omnes, ad quos fpectat, paternè monet, ne hoc genus hominum vagantium
 ad matrimonium facile recipiant: Magiftratus etiam fæculares hortatur, vt
 eos feuerè coërceant: Parochis autem præcipit, ne illorum matrimonys in-
 terfint, nifi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium
 delatã, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.

VIII. Graue peccatum eft, homines folutos concubinas habere; grauiſi-
 mum verò, & in huius magni Sacramenti fingularem contemptum admis-
 ſum, vxoratos quoque in hoc damnationis ftatu viuere, ac audere eas quan-
 doque domi etiam cum vxoribus alere & retinere. Quare, vt huic tanto
 malo fãctã Synodus opportunis remedys prouideat; ftatuit huiusmodi con-
 cubinarios, tam folutos quàm vxoratos, cuiuscumque ftatus, dignitatis &

1563. conditionis existant, si, postquam ab Ordinario, etiam ex officio, ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint, seque ab earum consuetudine non seiuuerint, excommunicatione feriendos esse; à qua non absoluantur, donec re ipsa admonitioni facta paruerint. Quòd si in concubinato per annum, censuris neglectis, permanserint, contra eos ab Ordinario seuerè pro qualitate criminis procedatur. Mulieres, siue coniugatae, siue solutae, quae cum adulteris seu concubinarijs publicè viuunt, si ter admonitae non paruerint; ab Ordinarijs locorum, nullo etiam requirente, ex officio grauiter pro modo culpae puniantur; & extra oppidum, vel diocesim, si id eisdem Ordinarijs videbitur, inuocato, si opus fuerit, brachio seculari, eiciantur: alijs penis contra adulteros & concubinarios inflictis, in suo robore permanentibus.

IX. Ita plerumque temporalium dominorum ac magistratum mentis oculos terreni affectus, atque cupiditates excacant, ut viros & mulieres, sub eorum iurisdictione degentes, maxime diuites, vel spem magnae hereditatis habentes, minis & penis adigant cum ijs matrimonium inuitos contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis praescripserint. Quare cum maxime nefarium sit matrimonij libertatem violare, & ab eis iniurias nasci, à quibus iura expectantur; praecipit sancta Synodus omnibus, cuiuscumque gradus, dignitatis & conditionis existant, sub anathematis pena, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quò minus liberè matrimonia contrahant.

X. Ab aduentu Domini nostri Iesu Christi vsque in diem Epiphaniae, & à feria quarta Cinerum vsque in Octauam Paschatis inclusiue, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obseruari sancta Synodus praecipit; in alijs verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittit: quas Episcopi, ut eà quae decet modestià & honestate fiant, curabunt: sancta enim res est matrimonium, & sanctè tractandum.

Sicut in homine, tametsi pars exterior brutum quiddam sit, interior forma caelestis est; ita quòd ipsius natura seruetur, quamuis exteriora opera sint brutum quiddam, principium interius oportet ut caeleste quiddam sit.

Contraria sententia de allatis Decretis, ac præsertim de matrimonio clandestino. Errata Suavis; & , quæ ille obiicit, expensa.

MAior pars his Decretis assensa est: sed varia & grauiæ fuerunt illis obiecta. Moronus dixit, in Canone duodecimo, vbi definitum erat, causas ad Matrimonium spectantes ad Ecclesiasticum iudicem pertinere, sibi non probari anathema: in quo nonnullos asseclas habuit. De clandestino schedulam huiusmodi tradidit: *Quod spectat ad irrita efficienda matrimonia clandestina, sequar id quod approbauerit aut improbauerit Sanctissimus Dominus noster; cum de hoc sententias contrarias doctissimorum virorum audierim, & simul nouerim, dictum fuisse sancto Petro eiusq; successoribus: Ego rogam prote Petre, vt non deficiat fides tua.*

1. Osius Legatus militi posttridie ad Synodi scribas huiusmodi scriptum: *De matrimonijs clandestinis sentire se id quod hætenus Ecclesia senserat, à qua illicita, non irrita existimata sunt. Eam igitur nouitatem sibi non placere, aduersantem doctrine quam ad id vsque temporis acceperat ab Ecclesia; nec nouam causam conspici. Si aliter visum fuisset Pontifici, cui petebat vt ea causa committeretur, suum à se iudicium subyci Pontifici iudicio, & quæ par erat obedientiæ, reuerentiæ, ac submissione. Præterea nonum Canonem à se comprobari, modo intelligeretur secundum Synodi mentem, quæ non fuerat vt desiniretur, legem celibatus esse legem Ecclesiasticam, de quo ne disputatum quidam fuerat, sed solum vt damnaretur error Lutheri cum isdem ipsius verbis, quæ erant: Non obstantibus lege Ecclesiasticâ, & voto.*

3. Simonetta dixit, à se cuncta comprobari, excepto Decreto de irritis reddendis matrimonijs clandestinis, cui ex sua conscientia non poterat acquiescere, nisi aliter videretur Pontifici, cui se remittebat.

Nauagerus omnia approbavit.

Lotharingo displicuit anathema sexti Canonis, vbi dicitur, per solemnem professionem solui matrimonium non consummatum. Similiter in nono eidem displicuerunt illa verba, *Lege Ecclesiasticâ*; ea tamen comprobavit, vbi maiori parti probarentur, sed secundum veram Concilij mentem. Et hic idem planè adiecit quod diximus de Osio; atque in hoc utroque capite complures eius sententiam complexi sunt.

Madruccius Canoni quarto ac sexto dissensit. De nono conuenit cum Lotharingo. Noluit vt irrita fierent clandestina; nec minus Decretum raptus improbavit.

Hiero-

1563.

Hierosolymitanus Patriarcha impugnavit acriter quòd irrita redderentur matrimonia clandestina, affirmavitque, propter aliquorum Legatorum & complurium Patrum repugnantiam, & propter oppositas scripturas, & propter rationum evidentiam se credere, id definiri non posse; ac velle ut ea omnia referrentur in Acta: se tamen Sedis Apostolicæ iudicio remittere.

Quantæ foret, ut opinor, molestiæ prolixus catalogus omnium repugnantium, tantæ fortasse voluptati erit, descriptos videre magis conspicuos, quorum tantummodò sententiæ homines & æstimatores sunt & curiosi. Hi verò, præter eos quos attulimus, fuerunt Venetus Patriarcha, Hydruntinus Archiepiscopus, Verallus, Castanea, Sigismundus Sarracenus Archiepiscopus Materanus, Philippus Mocenigus Archiepiscopus Nicosiensis, & Primas Cypri, qui simul, nequa posset esse dubitatio de recta fide suorum Græcorum, produxit authenticam Fidei professionem (quæ ut referretur in Acta Concilij petijt) habitam tum ab Episcopis illius regni, tum etiam ab Armenis, & à Maronitis, in quadam Synodo Provinciali in Cypro, celebrata sub Elia Patriarcha anno millesimo ducentesimo quadragesimo, Benedicto XII. Pontifice Maximo, ac postea confirmata in aliis eorum Synodis, etiam eo tempore quo ipse præerat, in qua recipiebant integrè doctrinam Ecclesiæ Romanæ, tum in dogmatibus Sacramentorum, tum in reliquis, & Romani Pontificis auctoritatem amplissimis verbis fatebantur. Ceteri clariores in cohorte contradicentium fuere Gaspar à Fossò Archiepiscopus Rhegiensis, Octavius Præconius Franciscanus Panormitanus Archiepiscopus, ita tamen ut Pontifici se remisit; sicut etiam Sanfelicius, & Caselius, Ioannes Zuares Augustinianus Episcopus Conimbricensis, Carolus Grassius Episcopus Montis Falisci, qui multas rationes in quadam scheda congescit, Constantinus Bonellus Episcopus Tifernatium, qui similiter in longa scheda varia produxit argumenta, Herbutus Orator Poloniæ, & Episcopus Primisiliensis, Vanzius Vrbeuetanus, Sighicellus Faentinus, & Lainius Societatis Iesu Generalis moderator, cui, & alijs compluribus, similiter Decretum de raptoribus minimè placuit. Boncompagnus, Sfortia, & non pauci cum ipsis, dixerunt, Approbari à se partem illam quæ comprobaretur à Pontifice.

Collectis suffragijs, Princeps Legatorum elatà voce pronuntiavit: *Doctrina & Canones de Sacramento Matrimonij comprobati sunt ab omnibus: sed quidam optarent ut aliquid adderetur aut demeretur. Decretum de clandestinis placuit maiori parti Patrum, displicuit plusquam quinquaginta Patribus,*

Patribus, inter quos Illustrissimus Cardinalis Simonetta, Sedis Apostolica Legatus, Decretum non approbat, se tamen remittens sanctissimo Domino nostro. Ego etiam Sedis Apostolica Legatus Decretum approbo, si à sanctissimo Domino nostro comprobabitur. De Osio non est facta mentio, propterea quòd cum æger decumberet, non nisi die postero suam sententiam misit, sicuti dictum est. Præterea de hoc Decreto non dixit simpliciter, illud esse comprobatum, sicuti de alijs dici consueuerat, cum à maiori numero accipiebantur. Etenim credebatur, non licere stabili in Sessione id cui repugnabat sententia duorum ex quatuor Legatis, quippe qui personam gerebant, exercebantque auctoritatem Pontificis. Quapropter Moronus, nullâ de iure declaratione habitâ, merè factum narrauit. Sed subsecuta comprobatio Romani Pontificis, cui omnes Legati, & complures ex Patribus aduersantibus se remiserant, dubitationem omnem sustulit.

6 Antequam progrediamur, & dum adhuc memoria recens est, expendamus id quòd Suauis in hoc negotio dicit.

In narratione bis grauiter lapsus, palàm facit, se in tenebris ambulare. Primò refert, *anathemata matrimonij fuisse à cunctis admissa*. Quòd nimium sanè falsum est: nam duodecimo repugnarunt Moronus & alij, sexto Lotharingus cum alijs pluribus; & sparsim fuerunt varij qui dissenserunt. Deinde narrat, quinquaginta sex, præter Legatos, dixisse absolutè, sibi non placere Decretum de matrimonijs clandestinis; à reliquis verò illud comprobatum. Et hoc pariter longè abest à vero: siquidem nec ij qui reprobarunt, numerum quinquagesimum sextum atigerunt præter Legatos; neque classes duæ solùm fuere, scilicet improbantium & comprobantium: sed præterea fuit eorum classis, qui simpliciter se Pontifici remiserunt; adèd vt ex his, & ex improbantibus, Legatis etiam comprehensis, numerus quinquaginta sex Patrum conflatus fuerit: postmodum verò adiecta est Osij Legati sententia, quicum quinquaginta septem euasere.

7 Dein ad oppugnationes accedit, quæ à nobis distinctè afferentur & perpendentur; qui enim sibi sociam veritatem habet, claritatem quærit; hæc verò sociâ distinctionis esse consuevit.

Affirmat in primis, mirum compluribus accidisse, quòd tamquam articulus Fidei poneretur, matrimonium non consummatum dissolui solemnibus professionis causâ, quæ solemnitas est ex lege Ecclesiastica secundum Bonifacium Octauum. Iam verò qui mediocrem obtinet peritiam in doctrinis Theologicis, non ignorat, tripartito hac de re sententias diuidi. Vna est,

Pars III.

D d d d

voti

a Litteræ Legat. ad Borrom. 1. r. Nouemb. & constat ex Actis Paleotti, & Arcis Æliæ.

1563. voti solemnitate[m] esse quidem ex iure Ecclesiastico, quod spectat ad ritus, cum liceat Ecclesiæ has illasve ceremonias statuere, ut actionis efficacia habeatur, sed non quod attinet ad effectum ^b, qui sit, reddere hominem ita Deo consecratum ut mutari non possit; quo effectuposito non possit postea solemnne votum ab Ecclesia relaxari; atque ita sunt opinati sanctus Thomas, alijque grauissimi Theologi: ex qua sententia obiectum à Suauis (ita nomino quæcumque ille alijs apponit) euanescit. Alia sententia, hodie communior, vult, effectus etiam præcipuos huiusmodi solemnitate[m], quatenus distinguuntur à voti simplicis effectibus, esse iuris Ecclesiastici; adeoque summum Pontificem posse votum etiam solemnne relaxare: atque inter propugnatores huiusce sententiæ complures pariter sunt ^c, qui voto adscribunt vniuersalem virtutem soluendi matrimonij non consummati, ex sanctione non Ecclesiæ, sed Christi, qui tradiderit Ecclesiæ facultatem instituendi hæc vota solemnne, & ipsis votis, vbi essent ab Ecclesia instituta, vim ad soluenda huiusmodi matrimonia nondum consummata; in quibus disunctio durior accideret alteri coniugum, cum existiment hi Doctores, Ecclesiæ per seipsam non licuisse sancire legem vniuersalem soluendi matrimonij vinculum, quamuis censeant, licere ipsi illud soluere in his illisve peculiaribus conditionibus. Porro nec minus secundum hanc opinionem corruit argumentum Suauis. Alij denique putant ^d, hunc etiam effectum soluendi vinculum matrimonij non consummati spectare ad votum solemnne, ex mera Ecclesiæ lege: & qui hoc verum censet, censet similiter, posse quoque solui ab Ecclesia per vniuersales Constitutiones vinculum matrimonij. Friuolum profectò est quod aduersus hæc obiectat Suauis, matrimonium, antequam consummetur, esse Sacramentum. Quid hoc refert? essentia Sacramenti sufficit ut sit signum gratiæ; adeoque matrimonium potest esse Sacramentum, etiamsi nondum secuta fuerit ea coniunctio omnino indissolubilis: & tale est matrimonium nondum consummatum, cum ipsi desit significatio huiusmodi prorsus indissolubilis coniunctionis, sicuti habetur in sententijs quas alibi recitauimus, & in scholis notissimum est. Verum tamen quælibet ex allatis sententijs inter limites incerti persistat, est tamen per disunctionem certum, aut ex hoc aut ex illo capite à solemnne professione dissolui matrimonium non consummatum, prout docet Ecclesiæ traditio, cum id definerint Eusebius ^e Pontifex, Gregorius Magnus, Alexander III. Innocentius III. & Ioannes XXII. præter ea quæ habentur

^b Vide Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 15. præf. num. 16.

^c Sanchez l. 2. disp. 19. cum alijs multis, quos affert in fine.

^d Vide allatos à Sanchez dictâ disput. num. 2.

^e Vide Sanchez de Matrim. l. 2. disput. 18.

bentur ex sanctis Patribus, & ex historia Ecclesiastica. Et planè innumerabiles casus sunt, in quibus de rebus siue ad fidem, siue ad specularicem facultatem, siue ad deliberationem spectantibus, quædam veritas per disunctionem indubitata est, quamquam disunctionis partes valde dubiæ remaneant; quemadmodum sine meorum exemplorum ope per se quilibet lector mediocris intelligentiæ pernoſcet.

8 Contra septimum Canonem, vbi agitur de adulterio, commisso post coniugium consummatum, quod attinet ad dissolutionem, narrat Suauis, captiosæ locutionis damnatum fuisse. Sed in hoc contumeliam infert Reipublicæ Venetæ, quæ hoc pacto Canonem postulauit. Quòd autem captiosus non fuerit, sed ponderatus ac circumſpectus, suo loco demonstrauiſus. Celebratur verſus, quòd dixerat Poggius, se nec malum ciuem esse, & bonum historicum; sed de Suauis affirmare licet, nec bonum esse ciuem, nec bonum historicum.

9 Refert de nono, multa fuisse iactata in id quòd ibi affirmatur, *Non negari à Deo donum castitatis illud rectè petenti*; cum doceamur ab Euangelio, à Deo cunctis non concedi: & sanctus Paulus cohortetur quosdam, qui eo carebant, non ad ipsum petendum (quod facilius fuisset, si rectam petitionem impetratio procul dubio subsequeretur) sed ad sibi consulendum per coniugium.

10 Quicumque hoc pacto diserebat, aut sophisticam exercebat, aut ignorantia laborabat. Synodus ibi non loquitur de dono quòd conceditur in effectu, & per gratiam efficacem, quam Deus ex doctrina tum Euangelij tum Apostoli cunctis non elargitur; sed de dono quòd conceditur in potentia proxima, hoc est in gratia, quæ proximè satis est ad votum custodiendum. Etenim Concilium de ijs agit, qui tamen eiusmodi voto adstringerentur, tamen ex opinione Lutheri excusabantur, quòd in se tale donum non sentiebant. Id autem non poterat à Lutero intelligi de ijs qui hoc dono carebant, eò quòd ipsum nollent, quamuis obtinerent potentiam illius habendi, quoniam in his aperte vana fuisset excusatio: sed hoc ille de ijs intelligebat, quibus deessent vires sufficientes ad donum consequendum, adeoque ad votum explendum, perinde quasi hic virium defectus ex actus defectu argui posset, cum ipsi experirentur, à se reipsa castitatem non haberi. Idcirco dicit Concilium, vt eas vires homines à Deo rectè petant, & ita illas impetraturos. Hanc verò esse Concilij mentem, perspicuum est ex ratione quam adducit: *Quoniam Deus non sinet nos tentari supra id*

1563. *quod possumus*; quod tum ex illo verbo *possumus*, quod potentiam sonat, non item actum, tum ex innumerabilium hominum experimento, quos tentatio superat, patet fuisse intellectum de gratia, quam moraliter sufficientem vocant, non de efficaci, nec de victoria cunctarum tentationum. Et hæc Synodi ratiocinatio similis est ijs, quæ Sessione sextâ pronuntiarat: *Deus non iubet impossibilia, sed iubendo monet & facere id quod possis, & petere quod non possis*. Sed quoniam gratia, proximè ac moraliter sufficiens concessa, non semper re ipsa efficax est, non omnes re ipsa donum habent, sicuti dicitur in Euangelio: illi verò, qui experitur se hoc dono carere, & imperum contrarium sentiens aut ex temperamento, aut ex prava consuetudine, præuidet novos lapsus, nec se voto ligauit, Apostolus consilium dat, vt ad remedium à lege naturæ institutum confugiat.

In duodecimo narrat, absurdum fuisse visum Politicis, constitutioni articulum Fidei, causas ad matrimonia spectantes pertinere ad iudicem Ecclesiasticum, cum hæc definitio appareat contraria ijs quæ leguntur in codice tum Iustiniani tum Theodosij, & in alijs antiquitatis monumentis; vbi patet; à Principibus laicis præscribi coniugiorum impedimenta, & ab ijsdem arbitrato suo relaxari; & cum Ecclesiastici accefferint ad huiusmodi causas iudicandas quæ ex commissione, quæ ex negligentia Principum ac Magistratum.

Cur potius istis absurdum non videbatur, dum illic Principes & Principum Oratores tam vigilanter studebant procul arcere quodcumque creditum ab ipsis detrimentum suæ iurisdictionis, nihil eosdem huic Canoni repugnasse, quin potius primum Legatum repugnasse vt ibi apponeretur *anathema*? Quod si velimus vtique tamquam debitum laicis Principibus adiudicare quidquid habetur in Codicibus, & cui in Ecclesiæ infantia ob minus malum oportebat interdum vt Pontifices palpebras submitterent, eisdem etiam arrogare fas erit auctoritatem ad ipsos summos Pontifices confirmandos. Neque hæc necesse nobis est quæstionem agitare, an legitima potestas ponendi impedimenta matrimonio, adeoque ea relaxandi, ablata fuerit Principibus ab Euangelij lege, dum contractum illum extulit ad conditionem Sacramenti, naturæ limites excedentem, an postea ab Ecclesiæ lege. Ad id quod agimus, nobis sufficit, rem ipsam ita se habere, & à quacumque lege prouenerit, rectè se habere. Proculdubio, si à suo quisque animo æmulationem aut inuidiam erga Ecclesiasticos amouerit; intelliget, quantæ sit utilitatis, vt contractus, cuius libertas &

lxxxv

lxxxvi

& certa efficacitas ad eò necessariæ sunt ad salutem & quietem animarum, pendeat in omnibus Christi fidelibus ab Ecclesiæ Constitutionibus, vniformibus, & à charitate profectis, quæ tendunt ad sempiternam subditorum salutem; non autem à discrepantibus, & sæpè minus tolerabilibus Principum laicorum, qui temporarium bonum intendunt. Quòd si hæc Ecclesiæ iurisdicção bona ac legitima non esset, sed arrogata & surrepta, quo pacto eam Suauis describit, affirmare oporteret, sicut alias in ipsum argumentatus sum, orbem terrarum ante nos diu plenum cæcorum fuisse, dum per immensum temporis spatium Principes & Magistratus in cunctis Christiani orbis partibus tanti ponderis potestatem Ecclesiæ reliquerunt; quod neque ex concessione, neque ex negligentia contigisse videtur in rebus merè ciuilibus. Sed hæc omnia dicta sint ad confutationem eorum, quæ Suauis assumit & obijcit, non ad necessariam huius Tridentini Canonis defensionem, quæ his non indigebat, cum in illo non de constituendis impedimentis agatur, sed de cognoscendis causis ad Matrimonium spectantibus. Enim uerò statim ac matrimonio adiungatur dignitas Sacramenti, euidenter conficitur, ad Ecclesiam pertinere potestatem eius efficaciam iudicandi, adeoque potestatem decernendi quidnam necessarium sit ad ipsius efficaciam iudicandam, sicuti conspicitur in reliquis omnibus Sacramentis.

13 De matrimonijs clandestinis scribit, complures non sapere quænam definiatur, ea fuisse vera Sacramenta, & tamen Ecclesiam eadem semper fuisse detestatam, cum fieri non possit, ut Ecclesia Sacramenta detestetur. Omitto, numquam declarasse Concilium, ea fuisse Sacramenta, adeò ut graues quidam Theologi ^f id negent. Sed concedatur: quales obiectantur ineptiæ? Matrimonium contractum ab homine, qui siue simplici voto castitatis, siue legitimis cum altera sponsalibus obstringitur, nonne verum Sacramentum est? Ita profectò. Nonne illud pariter peccatum est, Ecclesiæ detestabile, quæ cuncta peccata detestatur? ita profectò. Innumera huiusce rei exempla suppetunt: ueluti si quis sacros Ordines conferret manifesto irregulari, aut baptismo lustraret peccatorem nondum pœnitentem, aut Eucharistiam consecraret extra altare, & sine ritibus ab Ecclesia præscriptis; in quibus conditionibus conficeretur verum Sacramentum, & tamen facinus detestabile patreretur. Non potest quidem Sacramentum ullum esse naturâ suâ detestabile, sed ex illicitis conditionibus, quæ tamen ipsius naturam illi non auferunt.

f Sanchez l. 2
de Matrim.
disp. 6. &
Vasquez di-
sputat. 3. de
Matrim. quæ
eos afferuat.

D d d d 3

Obijcit

1563.

Obijcit postea notissimas difficultates: Matrimonij contractum non distingui à Sacramento; & fuisse Sacramentum ante Euangelium, licuti fuit in terrestri Paradiso; & idcirco si Ecclesiæ facultas non est mutandi Sacramenti, neque pariter facultas erit mutandi contractus, aut certe eam mutationem spectaturam ad Principem laicum, cui subijcitur contractus quatenus contractus.

¶ Vide Bellarminum l. 1. de Matrimonio cap. 5. & Sanchez l. 2. disp. 7. b De Matrim. disp. 2. c. 3. & sequentibus.

In hoc argumento ille in primis, siue ex ignorantia, siue ex temeritate, tamquam certum ponit id quod à Scriptoribus minus receptum est; quin à Vasquez^b notatur tamquam Fidei contrarium, matrimonium, inquam, ante Christi legem fuisse Sacramentum. Sed hoc, qualecumque illud sit, aberrat à re proposita. Certum sanè est, contractum coniugalem naturà suà, & sine institutione Diuinà Sacramentum non esse, adeoque quòd illud Sacramentum sit, & quòd sit contractus, esse duas naturas distinctas, quarum posterior sine priori persistere poterat; quamvis nunc ex diuino Decreto separari non possit (saltem extra casum fortuitum) inter homines, suscepto baptismo. Quemadmodum igitur quia species consecratae separari quidem nequeunt à corpore Christi, sed sunt ab ipso distinctæ, naturalis potentia, quamquam mutare non possit Christi corpus, potest tamen species mutare, & hoc pacto efficere potest, ne Christi corpus ibi permaneat: ita pari ratione potestas Ecclesiastica potest contractum mutare, tametsi nequeat mutare Sacramentum; & hac viâ licet ipsi impedire, ne certa quædam contrahendi forma Sacramentum remaneat, sicut erat prius. Quod si rem sinceris purgatisque oculis inspiciamus, deprehendemus, id vñ venire in cunctis impedimentis, matrimonio ab Ecclesia iniectis: nec propterea bene inferri, spectare ad Principem laicum, leges de huiusmodi contractibus sancire, tum propter rationes à nobis suprâ recensitas, tum quia cum is contractus iam fuerit destinatus à Deo pro materia proxima huic Sacramento, à quo seiungi nequeat, plusquam sanctum Chrisma Confirmationi, eius cura vniuersè spectat ad eam potestatem, cui demandata fuit à Deo cura Sacramentorum.

Affirmat, derisas fuisse voces illas Parocho præscriptas, *Ego vos coniungo, &c.* eas verò non aliò tendere, nisi ut breuè dogma Fidei conficiatur, eas esse formam Sacramenti. Verba Sacerdotis, siue quæ allata sunt, siue alia sint, formam esse Sacramenti, non quatenus est contractus, sed quatenus Sacramentum, recens opinio non est, nec originem traxit ab interpretatione huius Decreti, cum antea illam tradiderit Guilielmus insignis Episcopus Parisiensis, quem se-
curus

curus est in Concilio, sicuti narrauimus, vnus ex primarijs Sorbonæ Doctoribus, & recens Synodus Prouincialis Colonienſis, ac tandem paulò ante annum, quo Decretum illud confectum est, Melchior Canus Episcopus Cananiensis in suis locis Theologicis³, vbi à se probari putat, eam à multis grauibusque Scriptoribus defendi, quamquam contrarium accurato examine pro more suo Gabriel Vasquez^k ostendat de reliquis omnibus, exceptis illis, quos nominauimus. Verùm Ecclesia non eò tendit, vt id tamquam Fidei articulus declaretur secundùm opinionem quam refert Suauis, quando plures ac præstantiores ex Doctoribus in oppositã partem concurrunt: & illa sententia ægrè toleratur, & à compluribus castigatione censoriã reprehenditur, præsertim post hoc Tridentinum Decretum, ex quo nouas oppugnationes in ipsam Theologi deducunt. Et sanè quo pacto hi, de quibus loquitur Suauis, existimabant Synodum eò spectare, dum simul censebant, id quod ille arbitrabatur, definitum ibi fuisse, clandestina, quæ certe formam huiusmodi non habebant, fuisse Sacramenta, cum tamen omnino sit in comperto, Ecclesiam sibi non tribuere potestatem mutandi formas Sacramentorum? Quin quò euidentius id pateat, obseruetur, quo pacto Synodus non præcipiat Parochis, vt allatis vtantur vocibus, sed aut illis, aut alijs, pro ritu cuiuscumque Prouinciae; quod ipsi fas non fuisset, si formam Sacramenti eas putasset: atque idcirco Synodus Florentina in materia & in forma cunctis nationibus æquabilitatem præscripsit, at verò in ritibus Sacramentum non constituentibus suos cuique permisit. Quod si Parochus dicit, *Ego vos coniungo*, benè colligitur ex conditionibus quas considerauimus, & ex omnibus reliquis, tempus illud præfens, *coniungo*, esse quoddam præfens morale, prout scholæ loquuntur, periinde ac si Parochus diceret: *In hac tota actione, quæ nunc auctoritate meâ peracta est, ego vos coniunxi*. Verùm ijs etiam, qui rationes huiusmodi minimè percipiebant, satis erat, ne Concilij Decreta deriderent (hoc enim verbum Suauis vsurpat) oculos vertere ad id quod Nicolaus de Ponte Orator Venetus in exactissima narratione sua notauit, fuisse hîc maiorem frequentiam doctorum hominum, quàm forsitan in quauis alia Synodo, etiam in prima Nicæna.

- 16 Dicit, ex ratione à Concilio allata ad minuenda coniugalia impedimenta, concludi, maiorem eorum numerum esse tollendum. Primo loco sciatur oportet, id per Pontificem non stetit quasi perauidum illius prouentus ac prærogatiuæ, quæ ipsi ex relaxationibus

i Lib. 8. cap. 5
in solut. ad
Tertium.

k De Matrim.
disp. 3. dub. 3
& sequenti-
bus.

l Vide Sanchez lib. 2. de
Matrimonio
disp. 5. & 6.
& Vasquez
vbi supra.

1563. tionibus redundant; quin illum, quod ad se spectabat, permisit ut auferretur impedimentum quarti gradus, quod ut ad plures extenditur, perinde frequentiori relaxatione indigere solet: Patres tamen aliter iudicarunt. Profectò qui benè perciperet cuiusvis articuli rationes, sæpè commendaret plurimum leges illas, quas ex incertitia damnat. Sit mihi exemplum vnicum loco multorum. Disserebatur de impedimento *cognationis spiritualis* omnino tollendo ^m. Obstitit Donaldus Mogonail Episcopus Rathbogensis in Hibernia, & ob oculos posuit, nodum in eo regno aptiorem non esse ad reconciliandas inimicitias, qui tanta illic in veneratione habebatur, ut quicumque cognatum spiritualem percuteret, anathemate puniretur, nec nisi in articulo mortis absolutionem obtineret.

Acta Palæocotti 20. Augusti.

Iam verò de maligna quæstione, quam idem excitatam refert, 17 Maiusne lucrum an damnum fecerit Romanus Pontificatus, assumptis sibi cunctis relaxationibus ad matrimonium spectantibus, habità hinc ratione utilitatis atque auctoritatis, hinc verò deperditæ Britannia, negari non potest, in huiusmodi ratiocinatione plurimum incertitiæ patefieri. Britannia iactura non ex eo contigit, quòd Pontifex relaxationes sibi reseruarat, sed quòd auocauerit ad se causam coniugij inter Henricum & Catharinam: quas causas certum est non fuisse vniuersè reuocatas ad Romanos Pontifices, cum sæpissimè de his Episcopi iudicium ferant. Sed in ea causa, propter excelsitatem duarum partium, maluit Pontifex odium atque iniurias illius Principis, sui alioquin amantissimi, subire, quam eo pondere exoneratus Reginam innocentem deserere, iniustitiæ priuati ac deterriti Præsulis expositam. Equidem responsum hinc repetam aliàs redditam Suauianis huiuscemodi incusationibus, in Apostolicam Sedem coniectis, ob regnum illud deperditum; licere cuius homini cordato perspicere, cuinam maior obuenerit iactura, etiam temporalis, an Romæ, an Britannia. Cur autem Summi Pontifices sibi postea reseruarint has quas diximus relaxationes, explicari sinam à docto iudicio, quod Synodus amplexata est, Marci Antonij Bobbæ ⁿ Augustensis Episcopi, qui Ducis Sabaudia Orator erat. Is, cum illic proponeretur, ut saltem potestas relaxandæ legis in quarto gradu, fieret etiam communis cum Episcopis, perpendit, id valde aduersari voto proposito, ut rarior esset relaxationis vsus. Etenim si singulæ à singulis Episcopis concederentur, longè frequentiores illæ fuissent quam quotquot quilibet profusus Pontifex esset elargiturus: præterquam quòd habito etiam respectu inter eos, qui possunt vnus vni relaxamenta indulge-

17. Augusti 1563. ut in Actis Palæocotti.

dulgere, quò poma altiori arboris ramo adhærent, eò minùs de- 1563.
 cerpuntur.

Narrat denique, improbatum à Gallis fuisse Decretum in raptores, quippe quòd occupatio quædam esset laicæ potestatis: nec minùs etiam Decretum in concubinarios & adulteros; quandoquidem non licet Ecclesiæ ultra anathemata pœnas irrogare. Atqui si Galli ita fenserunt, quare ferè omnes simul his Decretis assenserunt?

Quòd si non licet Ecclesiæ in delicta, quæ offensionem ac detrimentum inferunt publico animarum bono; pœnas ultra Sacrorum ademptionem constituere; cur Ecclesiastici Inquisitores tot in regnis, laicæ iurisdictionis studiosissimis, fontes puniunt & vinculis, & exilijs, & infamiâ, & trinemibus, & proscriptionibus, nec in eo impediuntur? Inter homines probatio nulla magis legitima suppetit probatione factorum, quæ idioma quoddam est, ab omni suspitione ac mendacio immune.

C A P V T X

Sex priora Decreta in Sessione vigesimaquarta confirmata. Quatuor ibi mutationes ab ijs quæ forma proposita continebat; tum de subiectione, quâ Episcopi Archiepiscopis subduntur; tum de iurisdictione ad Metropolitanarum Ecclesias, præterquam ad Synodos celebrandas; tum de visitatione, quâ inuisuntur ab illis præterquam ex causis à Provinciali Synodo comprobatis; tum de minoribus ipsorum causis cognoscendis, & de concedenda Episcopis facultate absoluendi delicta heresis in foro conscientie, etiam ubi S. Inquisitionis Tribunal est. Multa Suis errata in facto expenduntur; & quæ idem obijcit obmonita Concilij in Pontificem, & ob causas maiores Episcoporum, ipsi reseruatæ.

Absolutis peculiaribus Decretis Matrimonij, ventum est ad sanctiones generalis emendationis: quibus quiddam aliud præter morem in ea Sessione contigit, quòd videlicet ex Patrum sententia multa fuerint mutata in ijs quæ à cœtibus stabilita fuerant, & ab Episcopo celebrante clarâ voce proposita. Ingens excitus est rumor, sicut indicauimus, tum vesperi præcedenti, tum

a Acta Paccotti, & Arcis Romanæ, & litteræ Legatorum ad Borrom. 21. Nouemb. postea 1563,

Pars III.

Eeeee

1563. postea eodem ipso mane; siquidem Episcopi, ubi intellexerunt, ipsorum postulato suffragia quantum satis erat non fauisse, perinde ac in cœtu creditum fuerat, omnem adhibuerunt industriam (ardore minus fortasse temperato quam ratio decori postulasset) ad obtinendum in Sessione id quod optabant. Et sanè colligo ex verbis sententiarum, quas ibi pronuntiarunt ij, qui post habitum conuentum seu verbo seu scripto declararant sensum propitium ipsorum parti, eius numerum augentes, à Legatis & Patrum delectu fuisse aliquid variatum in Decretis Conuentui lectis, & ab ipso comprobatis, adiecto generatim mandato, ut quædam ex plurimum voto componerentur. Verùm mutationes illæ, sicut vsuuenit in consilijs medijs, non exultæ prius tractatione, neque concordia maturata, saporis parum grati fuerunt. Quocirca magnum exitit in Sessione certamen. Et quoniam primum suffragium, Episcopis propitium, illic prodijt ab Archiepiscopo Iadrensi, eidem bona pars Episcoporum per simplices voces adhæsit. Vnde postea contigit, ut Legati, cum ad vesperam Sessionis de eius exitu Roman scriberent^b, facti fuerint, & crediderint, sufficientem asseclarum numerum à Iadrensi fuisse pertractum in cunctis articulis controuersia, hoc est, non modò quatenus postulauit ut Episcopi suffraganei soluerentur obligatione adeundi Metropolitanarum sedes, exceptâ Synodi conuocatione, quod euietum est; sed quatenus intendebat, Episcopos insulanos & transalpinos non adstringi ad Synodos Prouinciales adeundas per se ipsos, quandoquidem in hoc non nisi viginti quinque illi fauerunt.

^b Litteræ Legatorum ad Borrom. 11 Nouembris. 1563.

^c Acta Pa-leotti 12. Nouembris. 1563.

^d Acta Pa-leotti.

At verò centum viginti duo cum eo consenserunt^c de appendice² ab ipso quaesita in capite tertio; videlicet, ne Ecclesiæ, in quibus resident suffraganei, nec ipsorum dioceses, à Metropolitanis visiterentur, nisi cognita causâ, & à Synodo Prouinciali comprobata: in quo dignum fuit animaduersione, quòd Iadrensis, cum^d in dicenda sententia solos Metropolitans nominaret, oblitus omnes superiores Primates exprimere, nihil sibi ipsi profuit. Cum enim reliqui dixissent, sibi illius sententiam probari, confectum est Decretum de solis Archiepiscopis, non item de Patriarchis.

In quinto capite nouemdecim vnâ cum eo voluere, ut causæ³ criminosa minores Episcoporum solùm cognoscerentur ac iudicarentur in Synodo prouinciali, aut per iudices ab illa destinatos.

In sexto, ubi nunc conceditur Episcopis facultas absoluendi subiectos ipsis à quavis occulta noxa, etiam hæreseos, in foro interiori, id prius secundum formam propositam coarctabatur duobus modis

dis: alter erat, ut id agere ipsis liceret tantummodò in propria diocesi; & hanc limitationem pariter crediderunt, scripseruntque eo vesperi Legati fuisse sublatam secundùm eiusdem Iadrensis sententiam, quod manè postmodum, collatis inter se suffragijs, haud verum compertum est: altera restrictio, quæ Oratoribus Hispano & Lusitano petentibus apposita fuerat, dicebat, *Exceptis ijs regnis, ubi sunt Inquisitiones*: & hæc Iadrensis, cum decem & octo suffragijs supra centum, effecit ut tolleretur. In quo Suavis multum fallitur, narrans, hanc exceptionem haberi in quinto capite, ubi agitur, à quonam causæ criminosa Episcoporum sint cognoscendæ. Et similiter in alijs mutationibus, quamuis aded publicæ ac celebres essent, ignorantiam prodit: non refert innumeratas difficultates, quæ à Patribus obiectæ sunt: errat etiam in numero Decretorum, quæ typis vulgata fuerunt, cum tantummodò nouemdecim super morum emendationem connumeret, & vigesimum, ad declarandam particulam, *proponentibus Legatis*; & tamen qui legere didicit, comperit, priora esse viginti. Neque hic error calami transcurfui potest tribui, *nouemdecim* loco *viginti* scribentis: cum enim singulatim ea Decreta recenset in summa, prætermittit decimumnonum, quod fortassis vnum est ex præcipuis, & ex præualidis ad ostendendam Pontificis mentem pronam ad vtilitatem disciplinæ, & ad reparationem auctoritatis Episcoporum, etiam cum palmari detrimento Aulæ Romanæ, sicuti palàm fiet. Sed is qui volens in plurimis falsum enuntiat, nihil laborat ne in reliquis ex allucinatione illud proferat.

Nos afferemus ea Decreta, non secundùm formam propositam, sed secundùm constitutam in Sessione; & simul expendemus quæ obiectat aduersarius, quò viuidior sit memoria rerum quæ oppugnantur.

I. Si in quibuscumque Ecclesia gradibus prouidenter scienterq; curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilq; præposterum; multò magis elaborandum est, ut in electione eius qui supra omnes gradus constituitur, non erretur. Nam totius familie domini status & ordo mutabit, si, quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. Vnde, etsi alias sancta Synodus de promouendis ad cathedrales & superiores Ecclesias nonnulla vtiliter decreuit; hoc tamen munus huiusmodi esse censet, ut, si pro rei magnitudine expendatur, numquam satis cautum de eo videri possit. Itaque statuit, ut, cum primùm Ecclesia vacauerit, supplicationes ac preces publicè priuatimq; habeantur, atque à Capitulo per ciuitatem & diocesim indicantur; quibus Clerus populusq; bonum à Deo pastorem valeat im-

1563. petrare. Omnes verò, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque ius quacumque ratione à Sede Apostolica habent, aut aliquin operam suam præstant, nihil in ijs pro præsentis temporum ratione innovando, hortatur & monet, ut in primis meminerint, nihil se ad Dei gloriam, & populorum salutem utilius posse facere, quàm si bonos Pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoueri studeant; eosq; alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicauerint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curauerint; & quos ex legitimo matrimonio natos, & vitæ, atate, doctrinæ, atque alijs omnibus qualitatibus præditos sciant, quæ iuxta sacros Canones, & Tridentinæ huius Synodi Decreta requiruntur. Quoniam verò in sumendo de prædictis omnibus qualitatibus graui, idoneoq; honorum & doctorum virorum testimonio, non vniformis ratio vbiq; ex nationum, populorum ac morum varietate potest adhiberi, mandat sancta Synodus, ut in prouinciali Synodo, per Metropolitanum habenda, præscribatur quibusque locis & prouincijs propria examinis, seu inquisitionis aut instructionis faciendæ forma, Sanctissimi Romani Pontificis arbitrio approbanda, quæ magis eisdem locis utilis atque opportuna esse videbitur; ita tamen, ut, cum deinde hoc examen, seu inquisitio de persona promouenda perfecta fuerit, ea in instrumentum publicum redacta, cum toto testimonio ac professione fidei ab eo facta, quamprimum ad Sanctissimum Romanum Pontificem omnino transmittatur: ut ipse summus Pontifex plenâ totius negotij, ac personarum notitiâ habitâ, pro gregis Domini commodo de illis, si idonei per examen seu per inquisitionem factam reperti fuerint, Ecclesijs possit utilius prouidere. Omnes verò inquisitiones, informationes, testimonia ac probationes, quæcumque de promouendi qualitatibus, & Ecclesiæ statu, à quibuscumque, etiam in Romana Curia, habitæ, per Cardinalem, qui relationem facturum erit in Consistorio, & alios tres Cardinales diligenter examinentur; ac relatio ipsa Cardinalis relatoris, & trium Cardinalium subscriptione roboretur: in qua ipsi singuli quatuor Cardinales affirmant, se, adhibitiâ accuratâ diligentia, inuenisse promouendos qualitatibus à iure, & ab hac sancta Synodo requisitis, præditos; ac certò existimare sub periculo salutis æternæ idoneos esse, qui Ecclesijs præficiantur: ita ut relatione in vno Consistorio factâ, quò maturius interea de ipsa inquisitione cognosci possit, in aliud Consistorium iudicium differatur, nisi aliud Beatissimo Pontifici videbitur expedire. Ea verò omnia & singula, quæ de Episcoporum præficiendorum vitæ, atate, doctrinæ, & ceteris qualitatibus alias in eadem Synodo constituta sunt, decernit eadem, etiam in creatione sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, etiamsi Diaconi sint, exigenda; quos Sanctissimus Romanus

Romanus Pontifex ex omnibus Christianitatis nationibus, quantum commode fieri poterit, prout idoneos repererit, assumet. Postremò eadem sancta Synodus, tot grauissimis Ecclesie incommodis commota, non potest non commemorare, nihil magis Ecclesie Dei esse necessarium quàm ut Beatissimus Romanus Pontifex, quam sollicitudinem vniuersa Ecclesie ex muneris sui officio debet, eam hic potissimum impendat, ut lectissimos tantum sibi Cardinales asciscat; & bonos maxime atque idoneos Pastores singulis Ecclesiis præficiat; idq; eo magis, quod ouium Christi sanguinem, quæ ex malo negligentium & sui officij immemorum Pastorum regimine peribunt, Dominus noster Iesus Christus de manibus eius sit requisiturus.

6 Hoc Decretum, scribit Suauis, reprehensum fuisse aut tamquam deficiens, si pertinet ad Synodum Romano Pontifici leges præscribere, cum in negotiis tanti momenti vsa fuerit formulis solum narrantibus & obliquis; aut tamquam temerarium, si Pontifici Synodus subijcitur, cum acrius, quamuis tacite, castigauerit actiones tum præsentium superiorum Pontificum. Mira sanè oppositio, & præter expectationem, ut opinor, cuiusuis intelligentis! Certum est, Synodum agere cum Romano Pontifice tamquam cum superiore, non tamquam cum subiecto; num idcirco temeraria fuit? Nullus igitur supremus Princeps admonendus est ac reprehendendus, & impudentiæ arguemus S. Bernardum, qui Romanos Pontifices scriptis suis longè liberiùs reprehendit, & tamen ille simplex Abbas erat, & non Synodus Oecumenica? Sed quid multa, si Romæ, quod alibi monuimus, ipsi Pontifices destinant ac sustentant religiosum hominem, qui singulis annis per plures vices vtatur hac, quam Suauis appellat temeritatem, in sacelli Pontificij concionibus, quæ vel typis vulgatæ passim leguntur?

II. Dicebatur in secundo. Prouincialia Concilia, sicubi omissa sunt, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controuersis componendis, alijsq; ex sacris Canonibus permixtis renouentur. Quare Metropolitanus per se ipsos, seu illis legitime impeditis, Coepiscopus antiquior intra annum ad minus à fine præsentis Concilij, & deinde quolibet saltem triennio post Octauam Paschæ Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, seu alio commodiori tempore pro more prouinciæ, non prætermittat Synodum in prouincia sua cogere: quò Episcopi omnes, & alij, qui de iure vel consuetudine interesse debent, exceptis ijs, quibus cum imminente periculo transfretandum esset, conuenire omnino teneantur. Nec Episcopi comprouinciales prætextu cuiuslibet consuetudinis ad Metropolitanam Ecclesiam in posterum accedere inuiti compellantur. Itidem Episcopi, qui nulli Archiepiscopo subijciuntur, aliquem vicinum Metropolitanum semel eligant, in cuius Synodo prouin-

1563.

ciali cum alijs interesse debeant, & quæ ibi ordinata fuerint, obseruent, ac obseruari faciant. In reliquis omnibus eorum exemptio, & priuilegia salua atque integra maneant. Synodi quoque diocesana quotannis celebrentur: ad quas exempti etiam omnes, qui alias, cessante exemptione, interesse deberent, nec Capitulis generalibus subduntur, accedere teneantur; ratione tamen parochialium, aut aliarum secularium Ecclesiarum, etiam annexarum, debeant ij, qui illarum curam gerunt, quicumque illi sint, Synodo interesse. Quod si in his tam Metropolitanis quàm Episcopi, & alij scripti negligentes fuerint; pœnas, sacris Canonibus sancitas, incurrant.

III. Patriarchæ, Primates, Metropolitanæ, & Episcopi propriam diocesim per se ipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium, aut Visitatorem, si quotannis totam, propter eius latitudinem, visitare non poterunt, saltem maiorem eius partem; ita tamen, ut tota biennio per se vel Visitatores suos compleatur, visitare non prætermittant. A Metropolitanis verò, etiam post plenè visitatam propriam diocesim, non visitentur Cathedralis Ecclesiæ, neque diœceses suorum Comprovincialium, nisi causâ cognitâ & probatâ in Concilio provinciali: Archidiaconi autem, Decani, & alij inferiores in ijs Ecclesiis, ubi hætenus visitationem exercere legitime consueuerunt, debeant quidem, assumpto notario, de consensu Episcopi deinceps per se ipsos tantum ibidem visitare. Visitatores etiam à Capitulo deputandi, ubi Capitulum ius visitandi habet, prius ab Episcopo approbentur; sed non ideo Episcopus, vel, eo impedito, eius Visitator easdem Ecclesiâs seorsum ab his visitare prohibeatur; cui ipsi Archidiaconi, vel alij inferiores, visitationis factæ infra mensem rationem reddere, & depositiones testium, ac integra acta ei exhibere teneantur: non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, atque exemptionibus & priuilegijs quibuscumque. Visitationum autem omnium istarum præcipuus sit scopus, sanam orthodoxamq; doctrinam, expulsis hæresibus, inducere; bonos mores tueri, prauos corrigere; populum cohortationibus & admonitionibus ad religionem, pacem innocentiamq; accendere, cetera, prout locus, tempus & occasio feret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere. Quæ ut facilius feliciusq; succedant, monentur prædicti omnes & singuli, ad quos visitatio spectat, ut paternâ charitate Christianorû, zelo omnes amplectantur; ideoq; modesto contenti equitatu famulaturû, studeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absoluere. Interimq; caueant, ne inutilibus sumptibus cuiquam graues onerosive sint; nève ipsi, aut quisquam suorum quidquam procuratoris causâ pro visitatione, etiam testamentorum ad pios vsus, præter id quod ex relictis pijs iure debetur, aut alio quouis modo, nec pecuniam, nec mu-

1563.
 nus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant; non ob-
 stante quacumque consuetudine, etiam inmemorabili: exceptis tamen vi-
 ctualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderateq; pro temporis tantum ne-
 cessitate, & non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum
 qui visitantur, si malint solvere id quod erat ab ipsis antea solui, certa pecu-
 nia taxata, consuetum; an verò prædicta victualia subministrare: saluo
 nem iure conventionum antiquarum cum monasterijs, alijsve pijs locis, aut
 Ecclesijs non parochialibus inito, quod illasum permaneat. In ijs verò locis
 seu prouincijs, vbi consuetudo est, vt nec victualia, nec pecunia, nec quid-
 quam aliud à Visitoribus accipiat, sed omnia gratis fiant, ibi id obser-
 uetur. Quod si quisquam, quod absit, aliquid amplius in supradictis om-
 nibus casibus accipere præsumperit; is, præter dupli restitutionem, intra
 mensem faciendam, alijs etiam pænis iuxta Constitutionem Concilij gene-
 ralis Lugdunensis, quæ incipit, Exigit; nec non & alijs pænis in Synodo
 prouinciali arbitrio Synodi, absque vlla spe veniæ, multetur. Patroni verò
 in ijs quæ ad Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præ-
 sumant ingerere, neque visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum
 stabilium, seu fabricarum prouentibus immisceant; nisi quatenus id eis ex
 institutione ac fundatione competat: sed Episcopi ipsi hæc faciant, & fa-
 bricarum redditus in vsus Ecclesiæ necessarios & viles, prout sibi expedire
 magis visum fuerit, expendi curent.

IV. Prædicationis munus, quod Episcoporum præcipuum est, cupiens
 sancta Synodus, quo frequentius possit ad fidelium salutem exerceri, Ca-
 nones alias super hoc editos, sub fel. rec. Paulo III. aptius presentium tem-
 porum vsui accommodando, mandat, vt in Ecclesia sua ipsi per se, aut, si
 legitime impediti fuerint, per eos quos ad prædicationis munus assument,
 in alijs autem Ecclesijs per Parochos, siue, ijs impeditis, per alios ab Episco-
 po impensis eorum, qui eas præstare vel tenentur, vel solent, deputandos in
 ciuitate, aut in quacumque parte diocesis, censebunt expedire, saltem om-
 nibus Dominicis & solemnibus diebus festis; tempore autem Teuniorum,
 Quadragesimæ & Auentus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdo-
 mada diebus, si ita oportere duxerint, sacras Scripturas diuinamq; legem
 annuntient; & alias, quotiescumque id opportunè fieri posse iudicauerint.
 Moneatq; Episcopus populum diligenter, teneri vnumquemque parochiæ
 suæ interesse, vbi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.
 Nullus autem secularis, siue regularis, etiam in Ecclesijs suorum Ordinum,
 contradicente Episcopo, prædicare præsumat. Iidem etiam saltem Domi-
 nicis & alijs festiuis diebus pueros in singulis parochijs fidei rudimenta, &
 obedientiam erga Deum & parentes diligenter ab ijs, ad quos spectabit, doce-
 ri curabunt, & si opus sit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellent:
 non

1563. non obstantibus privilegijs & consuetudinibus. In reliquis, ea, quæ de prædicationis munere sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum robur obtineant.

V. Cause criminales grauiores contra Episcopos, etiam heresis, quod absit, quæ depositione aut priuatione digne sunt; ab ipso tantum Summo Romano Pontifice cognoscantur, & terminentur. Quod si eiusmodi sit causa, quæ necessariò extra Romanam Curiam sit committenda, nemini prorsus ea committatur, nisi Metropolitanis, aut Episcopis, à Beatissimo Papa eligendis. Hæc verò commissio & specialis sit, & manu ipsius Sanctissimi Pontificis signata, nec unquam plus his tribuat, quàm ut solam facti instructionem sumant, processumq; conficiant: quem statim ad Romanum Pontificem transmittant, reseruatà eidem Sanctissimo sententiæ definitiua. Cetera aliàs sub felicitis rec. Iulio III. super his decreta, nec non & constitutio sub Innocentio III. in Concilio generali, quæ incipit, Qualiter & quando; quam sancta Synodus in præsentem innouat; ab omnibus obseruetur. Minores verò criminales causæ Episcoporum in Concilio tantum prouinciali cognoscantur, & terminentur, vel à deputandis per Concilium prouinciale.

De hoc Decreto ita narrat Suauis: *Ecclésiastica Historia periti aiebant: Quòd Romam aduocarentur omnes Episcoporum cause, nouam esse politicam calliditatem, ad Aulam semper augendam; nam omnia vetusti temporis exempla, & Canones veterum Conciliorum palam faciunt, causas Episcoporum, etiam ad eos deponendos, in singulorum regionibus agitari. Sed quæ fieri potest, ut in eo vlla Romana calliditas politica locum habuerit, si ipsi Episcopi hoc Decretum concorditer voluerunt, & si parum illud iurisdictionis, quod relictum fuerat Archiepiscopis ad causas minores suffraganeorum cognoscendas, necesse fuit ut suffragiorum vi tolleretur? Nemo inficiatur, antiquitus Episcoporum causas in prouincijs cognosci, sed præterquam quòd alios alia sæcula mores postulant, magnæ dementiæ est, arbitrari cuncta vetustiora præstare recentibus; siquidem vetustiora excogitabantur ac fiebant ab humano genere adhuc recente; & è contrario, recentiora pro se obtinent iudicium humani generis quod iam vetus euasit. Quicumque sine animi perturbatione rem dispicit, satis intelligit, exerceri vniuersè iudicia non posse neruose ac sincerè, nisi ubi celsitudo superioris ita statum inferioris excedat, ut in illum nec timor nec æmulatio cadere possint.*

VI. Sanciebatur: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto prouenientibus, exceptà eà quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum, dispen-*

dispensare; & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolica re-
 feruatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in diœcesi sua per seipsos,
 aut Vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientie gratis ab-
 soluere, impositâ penitentiâ salutari. Idem & in heresis crimine in eo-
 dem foro conscientie eis tantum, non eorum Vicarijs, sit permissum.

Vlcerum maximè putrescentium curatio, quantò inferioris ma-
 nus labor est cum in corporibus fit, tantò superioris est, cum in
 animis exercetur.

C A P V T X I.

Vndecim alia emendationis Decreta vsque ad decimum septimum.

Oppugnationes Suauis reiecta de Pensionibus, & de pluribus
 Sacerdotijs uni collatis.

VII. **V**T fidelis populus ad suscipienda Sacramenta maiori cum reue-
 rentia atque animi deuotione accedat, præcipit sancta Synodus
 Episcopis omnibus, vt non solum, cum hæc per seipsos erunt
 populo administranda, prius illorum vim & usum pro suscipientium captu
 explicant, sed etiam idem à singulis Parochis piè prudenter, etiam linguâ
 vernaculâ, si opus sit, & commodè fieri poterit, seruari studeant, iuxta
 formam à sancta Synodo in Cathedesi singulis Sacramentis præscribendam,
 quam Episcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque à Parochis om-
 nibus populo exponi curabunt: nec non vt inter Missarum solemnias, aut
 diuinorum celebrationem, sacra eloquia, & salutis monita, eadem ver-
 naculâ linguâ singulis diebus festis vel solemnibus explanent; eademq; in
 omnium cordibus, postpositis inutilibus questionibus, inserere, atque eos in
 lege Domini erudire studeant.

VIII. Apostolus monet, publicè peccantes palam esse corripiendos.
 Quando igitur ab aliquo publicè, & in multorum conspectu crimen com-
 missum fuerit, vnde alios scandalo offensos commotosq; fuisse non sit dubi-
 tandum; huic condignam pro modo culpa penitentiam publicè iniungi
 oportet; vt quos exemplo suo ad malos mores prouocauit, suæ emendatio-
 nis testimonio ad rectam reuocet vitam. Episcopus tamen publica hoc pen-
 itentie genus in aliud secretum poterit commutare, quando ita magis in-
 dicauerit expedire. In omnibus etiam Cathedralibus Ecclesijs, vbi id com-
 mode fieri poterit, Penitentarius aliquis cum vnione præbende, proximè
 vacaturæ, ab Episcopo instituatur, qui Magister sit, vel Doctor, aut
 Licentiatus in Theologia vel Iure Canonico, & annorum quadraginta, seu
 alias qui aptior loci qualitate reperiat; qui dum confessiones in Ec-
 clesia audiet, interim præsens in Choro censeatur.

Pars III.

FFFFF

IX. Quæ

1563.

IX. Quæ aliâ sub fel. rec. Paulo III. & nuper sub Beatissimo Domino nostro Pio IV. in hoc eodem Concilio de adhibenda ab Ordinarijs diligentia in beneficiorum, etiam exemptorum, visitatione constituta sunt; eadem etiam in ijs Ecclesijs secularibus obseruentur, quæ in nullius Diocesi esse dicuntur; ut ab Episcopo, cuius Cathedralis Ecclesia est proximior, si id constet, alioquin ab eo qui semel in Concilio Prouinciali à Prelato loci illius electus fuerit, tamquam Sedis Apostolicæ delegato, visitentur: non obstantibus priuilegijs & consuetudinibus quibuscumque, etiam immemorabilibus.

X. Episcopi, ut aptius, quem regunt, populum possint in officio atque obedientia continere, in omnibus ijs quæ ad visitationem, ac morum correctionem subditorum suorum spectant, ius & potestatem habeant, etiam tamquam Apostolicæ Sedis delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, iuxta Canonum Sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac diocesis suæ utilitate necessaria videbuntur. Nec in his, ubi de visitatione aut morum correctione agitur, exemptio, aut vlla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam, interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta aut iudicata fuerint, quoquo modo impediât, aut suspendat.

XI. Quoniam priuilegia & exemptiones, quæ varijs titulis plerisque conceduntur, hodie perturbationem in Episcoporum iurisdictione excitare, & exemptis occasionem laxioris vitæ præbere dignoscuntur; decernit sancta Synodus, ut, si quando iustis, grauibus, & ferè necessarijs suadentibus causis aliquos honorarijs titulis Prototonariatus, Acolythatus, Comitatus Palatii, Capellani Regij, aut alijs huiusmodi in Romana Curia, vel extra, insignibus decorandos esse placuerit; nec non alios, cuiuscumque monasterio oblatos, vel quomodocumque addictos, aut sub nomine seruentium militijs, seu monasterijs, hospitibus, collegijs, aut quocumque alio titulo assumi, nihil ex ijs priuilegijs detractum esse Ordinarijs intelligatur, quò minus ijs, quibus etiam concessa sunt vel in posterum concedi contigerit, ipsis Ordinarijs tamquam Apostolicæ Sedis delegatis, plene in omnibus, & quo ad Capellanos Regios, iuxta Constitutionem Innocentij III. quæ incipit: Cum Capella, subiecti existant: exceptis tamen ijs, qui prædictis locis aut militijs actu seruiunt, & intra eorum septa ac domos resident, subq. eorum obedientia viuunt, siue ijs, qui legitime & secundum regulam earundem militiarum professionem fecerint, de qua Ordinario constare debeat: non obstantibus priuilegijs quibuscumque, etiam Religionis sancti Ioannis Ierosolymitani, & aliarum militiarum. Quæ verò priuilegia residentibus in Curia Romana vigore Eugenianæ Constitutionis, aut familiaritatis Cardinalium competere solent; ea in ijs qui beneficia Ecclesiastica obtinent, ratione prædictorum benefi-

beneficiorum minimè intelligantur; sed Ordinary iurisdictioni subiecti permaneant: non obstantibus quibuscumque inhibitionibus.

XII. Cum dignitates in Ecclesiis, præsertim Cathedralibus, ad conseruandam augendamq; Ecclesiasticam disciplinam fuerint institutæ, vt, qui eas obtinerent, pietate præcellerent, alijsq; exemplo essent, atque Episcopus operâ & officio iuuarent: meritò, qui ad eas vocantur, tales esse debent, qui suo muneri respondere possint. Nemo igitur deinceps ad dignitates quascumque, quibus animarum cura subest, promoueatur, nisi qui saltem xxv. sue ætatis annum attigerit; & in Clericali ordine versatus, doctrinâ ad suum munus exequendum necessariâ, ac morum integritate commendetur, iuxta Constitutionem Alexandri III. in Concilio Lateranensi promulgatam, que incipit, Cum in cunctis. Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, vbi fieri poterit, Magistri in Theologia, seu Doctores aut Licentiati in Iure Canonico. Ad ceteras autem dignitates, vel personatus, quibus animarum cura nulla subest, Clerici alioquin idonei, & xxii. annis non minores, adsciscantur. Prouisi etiam de beneficijs quibuscumque curam animarum habentibus, teneantur à die ademptæ possessionis, ad minus intra duos menses in manibus ipsius Episcopi, vel, eo impedito, coram generali eius Vicario, seu Officiali, orthodoxe sue fidei publicam facere professionem, & in Romane Ecclesiæ obedientia se permansuros spondeant ac iurent. Prouisi autem de canonicatibus & dignitatibus, in Ecclesiis Cathedralibus, non solum coram Episcopo seu eius Officiali, sed etiam in Capitulo idem facere teneantur; alioquin prædicti omnes prouisi, vt supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. Neminem etiam deinceps ad dignitatem, canonicatum aut portionem recipiant, nisi qui eo ordine sacro aut sit initiatus, quem illa dignitas, præbenda aut portio requirit; aut in tali ætate, vt infra tempus à iure, & ab hac sancta Synodo statutum, initiari valeat. In omnibus verò Ecclesiis cathedralibus omnes canonicatus ac portiones habeant annexum ordinem Presbyterij, Diaconatus vel Subdiaconatus. Episcopus autem cum consilio Capituli designet, ac distribuatur, prout viderit expedire, quibus quisque Ordo ex sacris annexus in posterum esse debeat; ita tamen, vt dimidia saltem pars Presbyteri sint, ceteri verò Diaconi, aut Subdiaconi: vbi verò consuetudo laudabilior habet, vt plures vel omnes sint Presbyteri, omnino obseruetur. Hortatur etiam sancta Synodus, vt in prouincijs, vbi id commodè fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars canonicatum, in Cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insignibus, conferantur tantum Magistris, vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia, vel Iure canonico. Præterea obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut Collegiatis dignitates, canonicatus, præbendas, aut portiones, non liceat vigo-

1563.

re cuiuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses, ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: saluis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius seruitij tempus requirunt; alioquin primo anno priuatur vnusquisque dimidiâ parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ ac residentiæ fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, priuatur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Crescente vero contumaciâ, contra eos, iuxta sacrorum Canonum constitutiones procedatur. Distributiones verò; qui statis horis interfuerint, recipiant: reliqui, quauis collusione aut remissione exclusâ, his careant, iuxta Bonifacij VIII. Decretum, quod incipit, Consuetudinem: quod sancta Synodus in vsum reuocat: non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus. Omnes verò diuina per se, & non per substitutos, compellantur obire officia; & Episcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti, adfistere, & inseruire, atque in choro, ad psallendum instituto, hymnis & canticis Dei nomen reuerenter, distinctè, deuotèq; laudare. Vestitu insuper decenti tam in Ecclesia quam extra assidue vtantur; ab illicitisq; venationibus, aucupijs, choreis, tabernis, lusibusq; abstineant; atque eâ morum integritate polleant, vt meritum Ecclesiæ Senatus dici possit. Cætera, quæ ad debitum in Diuinis officijs regimen spectant, deq; congrua in his canendi seu modulandi ratione, de certa lege in choro conueniendi, & permanendi, simulq; de omnibus Ecclesiæ ministris, quæ necessaria erunt, & si qua huiusmodi; Synodus prouincialis, pro cuiusque prouinciæ utilitate & moribus certam cuique formulam præscribet. Interea verò Episcopus non minus quam cum duobus Canonicis, quorum vnus ab Episcopo, alter à Capitulo eligatur, in ijs, quæ expedire videbuntur, poterit prouidere.

XIII. Quoniam pleræque Cathedrales Ecclesiæ tam tenuis redditus sunt & angustæ, vt Episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque Ecclesiarum necessitati sufficiant, examinet Concilium prouinciale, vocatis ijs quorum interest, & diligenter expendat, quas propter angustias tenuitatemq; vicinis vnire, vel nouis prouentibus augere expediat; consecutâq; de præmissis instrumenta ad summum Romanum Pontificem mittat; quibus instructus summus Pontifex, ex prudentia sua, prout expedire iudicauerit, aut tenues inuicem vniat, aut aliquâ accessione ex fructibus augeat. Interim verò donec prædicta effectum sortiantur, huiusmodi Episcopis, qui fructuum subuentione pro diocesis suæ tenuitate indigent, poterit de beneficij aliquibus, dum tamen curata non sint, nec dignitates, seu canonicatus, & præbendæ, nec monasteria, in quibus viget regularis obseruantia, vel quæ Capitulis generalibus, & certis Visitatoribus subduntur, à summo Romano Pontifice prouideri. In Parochialibus etiam Ecclesiis, quarum fructus æquè adeò exigui sunt, vt debitis nequeant oneribus

ribus satisfacere, curabit Episcopus, si per beneficiorum unionem, non tamen regularium, id fieri non possit, ut primitiarum, vel decimarum assignatione, aut per parochianorum symbola ac collectas, aut quâ commodiori et videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro Rectoris aut Parochie necessitate decenter sufficiat. In unionibus vero quibuslibet, seu ex supra dictis, seu alijs causis faciendis, Ecclesie parochiales monasterijs quibuscumque, aut Abbatys, seu dignitatibus, siue præbendis Ecclesie Cathedralis, vel Collegiate, siue alijs beneficijs simplicibus, aut hospitalibus, militisve non uniantur; & que unite sunt, reuideantur ab Ordinarijs, iuxta alias Decretum in eadem Synodo sub sel. rec. Paulo III. quod etiam in unitis ab eo tempore citrà, eque obseruetur: non obstantibus in ijs quibuscumque verborum formis, quæ hic pro sufficienter expressis habeantur. Ad hæc in posterum, omnes hæc Cathedrales Ecclesie, quarum redditus summam ducatorum mille, & parochiales, quæ summam ducatorum centum, secundum verum annum valorem, non excedunt, nullis pensionibus, aut reservationibus fructuum grauentur. In ijs quoque ciuitatibus, ac locis, ubi parochiales Ecclesie certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum, quem regant, sed promiscuè petentibus Sacramenta administrant; mandat sancta Synodus Episcopis, pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut, distincto populo in certas propriasq; parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremq; Parochum assignent, qui eas cognoscere valeat, & à quo solo licitè Sacramenta suscipiant; aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. Idemq; in ijs ciuitatibus, ac locis, ubi nulla sunt Parochiales, quamprimum fieri curent: non obstantibus quibuscumque priuilegijs & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

2. Opponit huic Decreto Suauis: Longè maius expectatum fuisse remedium deterrimo pensionum abusu. Consistamus. Aut loquimur de illarum distributione, quæ nunc vsurpatur; aut de institutione in vniuersum. Quod ad priorem spectat, remedium expectari non poterat ex Concilio, nec ex vlla humanarum legum: semper enim distributio præmiorum, eorumque bonorum omnium, quæ non ex hereditate, sed ex electione obtinentur, hominibus committatur oportet; qui possunt eam perperam exercere, aut intelligentiæ aut voluntatis vitio. Si verò loquamur de institutione præmiorum in genere; in primis non erat in potestate Episcoporum Romanæ Pontificis, eam auferre sine graui offensione Principum, qui præcipuè pensionibus, quæ imponuntur sacerdotijs, ipsorum nominatione conferendis, magnam partem hominum de se benemerentium remunerantur. Præterea, sine pensionum subsidio sustentari Cardinales non possent, non rependi præmia tot ministris, qui per

1563.

inestimabilem laborem vniuersali Ecclesiae seruiunt; non consulti hominibus litteratis, qui eidem Ecclesiae & semper ornamento sunt, & ubi opus est, praesidio. Hac de re complures peculiarium Ecclesiarum possessores, aegro animo aliquid e suis prouentibus Romae pendentes, plurima blaterant, rationesque populares ac speciosas congerunt: sed opus esset ut saepius in memoriam reuocarent celebrem apologum Menenij Agrippae: reuoluant historias, obseruentque, an quo tempore Ecclesia Romana minus abundabat auctoritate ac prouentibus, Ecclesiastici alij in locis tantum abundarent, quantum in praesentia, etiam detractis ijs quae Romae conferunt.

XIV. Pergebant Decreta Synodi: In pluribus Ecclesiis, tam Cathedralibus quam Collegiatis & Parochialibus, ex earum constitutionibus, aut ex praua consuetudine observari intelligitur, ut in electione, praesentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia prouisione, siue admissione ad possessionem alicuius Cathedralis Ecclesiae, vel beneficii, canonicatum, aut praebendarum, vel partem prouentuum, seu ad distributiones quotidianas, certa conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitae, aut etiam quae in aliquibus Ecclesiis dicuntur Turnorum lucra, interponantur: haec cum sancta Synodus detestetur, mandat Episcopis, ut, quaecumque huiusmodi in usus pios non conuertuntur, atque ingressus eos, qui simoniacae labis aut sordida auaritia suspicionem habent, fieri non permittant: ipsiq; diligenter de eorum constitutionibus siue consuetudinibus super praedictis cognoscant, & illis tantum, quas ut laudabiles probauerint, exceptis, reliquas, ut prauas ac scandalosas, rejiciant, & aboleant. Eos vero, qui aduersus haec, in praesenti Decreto comprehensa, quauis ratione commiserint, penis contra simoniacos editis, sacris Canonibus, & varijs summorum Pontificum Constitutionibus, quas omnes innouat, teneri decernit: non obstantibus quibuscumque statutis, constitutionibus, consuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam Apostolica auctoritate confirmatis: de quarum surreptione, obreptione, & intentionis defectu Episcopus, tamquam Apostolicae Sedis delegatus, cognoscere possit.

Super hoc Canone fingit Suauis per subdolam fictionem, homines in spem venisse, sublatum iri solutiones annuorum fructuum, quas dicunt Annatas, & sumptus ad obtinenda diplomata; sed eam spem, ait ille, postea ab effectis fuisse delusam. Spes huiusmodi concipi non poterat ab ijs, qui sciebant, semper in eo firmum stetit Concilium, ne Pontifici sua iura tolleret, & ibi praeter ceteris Lotharingum. Quod si quis ex Episcopis illa attigit, creditus est loqui

loqui aut ex affectu vindictæ, aut ex defectu peritiæ. Sed hac de re alibi tam multa dicta sunt, vt superuacaneum sit quidquam addere. Parcatur Suauis, si sæpius eadem repetit; id enim animi perturbati proprium est. Atque hinc fit, vt Poëtæ, perturbatorum hominum personas agentes, id præstent cum imitationis laude, quod alibi morositatis vitio ipsis verteretur.

XV. Statuebatur deinde: *In Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, ubi frequentes, adeoq; tennes sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonorum gradui pro loci & personarum qualitate non sufficiant; liceat Episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia beneficia, non tamen regularia, ijs vnire, vel, si hac ratione prouideri non possit, aliquibus ex ijs suppressis, cum patronorum consensu, si de iure patronatus laicorum sint, quarum fructus & proventus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorum numerum reducere; ita tamen, vt tot supersint, que diuino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesiæ commode valeant respondere: non obstantibus quibuscumque constitutionibus & priuilegijs, aut quacumque reservatione generali, vel speciali, aut affectione: neque prædictæ vniones aut suppressiones tolli seu impediri possint ex quibuscumque prouisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusuis alijs derogationibus vel suspensionibus.*

XVI. Capitulum, Sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum vnum, vel plures fideles ac diligentes decernat, qui rerum ecclesiasticarum & proventuum curam gerant, quorum rationem ei, ad quem pertinebit, sint reddituri. Item Officialem, seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur, qui saltem in Iure Canonico sit Doctus, vel Licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus: si secus factum fuerit, ad Metropolitanam deputatio huiusmodi deuoluatur. Et si Ecclesia ipsa Metropolitana fuerit, aut exempta, Capitulumq; vt præfertur, negligens fuerit; tunc antiquior Episcopus ex suffraganeis in Metropolitana, & propinquior Episcopus in exempta Oeconomum & Vicarium idoneos possit constituere. Episcopus vero ad eandem Ecclesiam vacantem promotus, ex ijs qua ad eum spectant, ab eisdem Oeconomo, Vicario, & alijs quibuscumque officialibus, & administratoribus, qui, Sede vacante, fuerunt à Capitulo, vel ab alijs in eius locum constituti, etiamsi fuerint ex eodem Capitulo, rationem exigat officiorum, iurisdictionis, administrationis, aut cuiuscumque eorum muneris, possitq; eos punire, qui in eorum officio seu administratione deliquerint: etiamsi prædicti officiales, redditus rationibus, à Capitulo, vel à deputatis ab eodem, absolutionem aut liberationem obtinuerint. Eidem quoque Episcopo

repeatur

1563. teneatur Capitulum de scripturis ad Ecclesiam pertinentibus, si quæ ad Capitulum peruenerunt, rationem reddere.

XVII. Cùm Ecclesiasticus ordo peruertatur, quando vnus plurium officia occupat Clericorum; sancte sacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verùm quoniam multi improbe cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea quæ bene constituta sunt, varijs artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt; sancta Synodus debitam regendis Ecclesijs disciplinam restituere cupiens, presenti Decreto, quod in quibuscumque personis, quocumque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat obseruari; statuit vt in posterum vnum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur: quod quidem si ad vitam eius, cui conferitur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo vtrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæc non modò ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam secularia quam regularia, quæcumque, etiam commendata, pertineant, cuiuscumque tituli ac qualitatis existant. Illi vero qui in presenti plures parochiales Ecclesias, aut vnã Cathedralẽ, & aliam parochialem obtinent, cogantur omninò, quibuscumque dispensationibus ac vnionibus ad vitam non obstantibus, vnã tantum Parochiali, vel solã Cathedrali retentã, alias Parochiales infra spatium sex mensum dimittere: alioquin tam Parochiales, quàm beneficia omnia, quæ obtinent, ipso iure vacare censeantur, ac tamquam vacantia liberè alijs idoneis conferantur; nec ipsi antea illa obtinentes, tutã conscientia, fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta Synodus, vt resignantium necessitatibus commodã aliquã ratione, prout summo Pontifici videbitur, prouideatur.

De hoc Decreto Suauis dicit, prudentes homines præfagite, nulum inde futurum effectum, adiointes, hoc sæculum eo dignum non esse. Equidem fateor, à me putari, iniquius me gerere cum hoc homine, capaci atque erudito negotijs ciuilibus, si crederem illum ex animo hæc locutum, & non potius ad seruiendum prudenter causæ, arrepto contra suos aduersarios loco specioso, quamuis falso, prout oratoribus & causarum patronis mos est. Tam imbecillæ mentis ille non erat, quin cognosceret id quod iam tum cognouere quidam peritiores, quòdque postmodum ab experientia omnes edocti sunt. Relegatur sententia, paulò antè à nobis allata, Archiepiscopi Hydruntini, qui paucis ob oculos posuit absurda, quæ vniuersalis illius Decreti obseruatio intulisset. Nec propterea reprehendendi sunt Patres Tridentini: etenim eorum mens non erat, vt per Decretum ligarentur manus illæ supremæ, quas Concilium tum in principio tum in fine suarum legum declarauit à se liberarè relin-

relinqui. Quare hoc Decretum persistit in suo robore apud eos quibus præscriptum est, nimirum, apud inferiores Præfules, quorum iudicio, & quorum voluntati fortasse non oportebat libertatem vniuersè permitti accumulandi in vno solo capite plura sacerdotia, quæ possunt vtilius distribui, ad complures eorum clericos indigentes sustentandos. Sed ponamus, Synodum optasse, vt Decretum illud etiam ab Apostolica Sede seruarietur: nullus vniquam exiit in orbe terrarum Senatus, siue ecclesiasticus siue profanus, cuius leges aliqua ex parte se corrigi ab experientia non senserint; quemadmodum nullus Viruuius exempla sua tam accuratè formauit, vt semper egregiè in opus deuenerint. Nonnumquam prudentiæ est, vel cum dubitatione successus tentare id, quod, si succederet, communitati placeret, saltem quò palàm fiat, si illud non fit, in causa esse non voluntatis sed virium defectum. Eapropter vltra modum necessaria est Pontificis auctoritas, à multis adeò impugnata, relaxandi Concilij sanctiones, eisquæ derogandi. Væ principatui vasto, & ex varijs nationibus conflato, si quamplurimas leges ederet, dein verò, antequam ab vsu tamquam bonæ comprobarentur, adempta fuisset potestas illas mitigandi omni magistratui, vno excepto, qui perdifficiliter & pererrò conuocaretur. Dei, non hominum prouidentia constitutiones edere potest, quæ tutæ sint à detrimento, antequam ab experimento confirmatæ. Ceterum si quis mihi dixerit, superfluos redditus ecclesiasticos in vno eodemque capite vituperandos esse, in hoc nihil ego contendam; quàmquam etiam in hac parte, vbi fiat distributio pro meritis ac virtute, non pro animorum affectionibus, comperiatur, ex opibus ecclesiasticis, in vno possessore congestis, ortum trahere plurima bona & in egestatis leuamine, & in virtutum incitamento, & in structura ingentium priorum operum, quibus abundat Christiana Respublica, quorum pleraque ab huiusmodi opulentiâ constructa sunt. Sed quia sæpè animi propensio causa est, ne amplæ diuitiæ ecclesiasticæ tradantur religiosissimis distributoribus, nolo hîc inire controuersiam, an satius foret vniuersè obseruare, ne tam multæ in vno coniungerentur. Duo fidenter dicam.

7 Primum est: Hanc emendationem difficilius præstituros Principes laicos, quàm summum Pontificem. Quare optimè respondit Episcopus ille Gallorum querimonijs, ipsos id temporis in Gallia auctores esse præcipuarum corruptelarum, de quibus conquerebantur. Quamuis autem postea Regum pietas variis malis medellam admouerit; tamen nec ibi, nec in Hispania aut Germania,

Pars III.

G g g g g

vniquam

1563. vniquam obtineretur, ne redditus ecclesiastici vlli darentur nisi ad congruentem ipsius sustentationem. Quare iniuriã huiusmodi odio Roma oneratur.

Alterum, quod euidens est: Etiam si utilis esset inuolabilis obseruatio, ne redditus ecclesiastici in vno eodemque possessore congererentur, præter quosdam limites moderatos; nec fieri posse, neque par esse, vt hæc lex custodiretur ne in eodem homine duo ac plura sacerdotia coniungerentur. Huiusmodi lex in sacerdotijs, ad mansionem cogentibus, fuit præstantissima; nec Suavis affirmare ausus est, obseruationem in ea desiderari. Sed in sacerdotijs simplicibus parum refert, si vnus è Clericis plura possideat, dummodò inter omnes prouentibus non excellat; & ex altera parte sacerdotia simplicia tot sunt numero, & eorum pleraque tam leui pondere, vt rarissimè possit per vnum aut alterum satis prospici possessori ad honestam sustentationem; præsertim cum in manu Pontificis non sit, efficere vt ea vacent, quæ congruentes huic aut illi homini prouentus afferrent. Hic autem argumentum resumens, quo antea vsus fui, percontor, An Principibus laicis suppetat ratio huius legis obseruandæ, tametsi ex sacerdotijs, quæ ipsis nominantibus conceduntur, plura sint pingua; ex ijs verò quorum concessio libera est Romano Pontifici, plura sint exilia.

In locis Rhetorum nullus est acceptior, adeoque ad persuadendum aptior quàm aduersum diuites, cum illi ferè singuli faueant, hoc est ij omnes, qui diuites aut non sunt, aut non esse censentur, rem siquidem metiuntur alij ex merito quod in se credunt, alij ex luxu quem in se vellent, alij ex appetentia quam in se sentiunt: & tamen quilibet hominum miserior foret quàm quilibet pauperum nunc non est, nisi essent innumeri pauperes: nemo siquidem esset qui exerceret artes magis laboriosas ac fœdas, quarum, ex doctrina Philosophi, humana vita maximè indiget.



Quatuor alia Decreta. Vnum potissimum omissum à Suauī in eorum compendio : alia ab eodem calumnijs perstricta, tum de sacerdotiorum animas procurantium collatione, tum de primis causarum iudicijs, tum de declaratione particulae, proponentibus Legatis. Patrum sententiæ de his omnibus Decretis. Futuræ Sessionis denuntiatio.

XVIII. **E**Xpedit maximè animarum saluti, à dignis atque idoneis Parochijs gubernari. Id vt diligentius ac rectius perficiatur, statuit sancta Synodus, vt, cum parochialis Ecclesia vacatio, etiamsi cura Ecclesie vel Episcopo incumbere dicatur, & per vnum vel plures administratur, etiam in Ecclesijs patrimonialibus, seu receptiuis nuncupatis, in quibus consuevit Episcopus vni vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infrascriptum examen teneri mandat, per obitum, vel resignationem, etiam in Curia, seu aliter quomodocumq; contigerit, etiamsi ipsa parochialis Ecclesia reseruata vel affecta fuerit generaliter vel specialiter, etiam vigore indulti, seu priuilegij in fauorem sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalium, seu Abbatum, vel Capitulorum: debeat Episcopus statim, habitâ notitiâ vacationis Ecclesie, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium, cum congrua, eius arbitrio, fructuum portionis assignatione, constituere, qui onera ipsius Ecclesie sustineat, donec ei de Rectore prouideatur. Porro Episcopus, & qui ius patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab Episcopo prescribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Ecclesiam coram deputandis examinadoribus nominet. Liberum sit tamen etiam alijs, qui aliquos ad id aptos nouerint, eorum nomina deferre, vt possit postea de cuiuslibet etate, moribus & sufficientia fieri diligens inquisitio. Et si Episcopo aut Synodo prouinciali pro regionis more videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari. Transacto constituto tempore, omnes, qui descripti fuerint, examinentur ab Episcopo, siue, eo impedito, ab eius Vicario generali, atque ab alijs examinadoribus, non paucioribus quàm tribus; quorum votis, si pares aut singulares fuerint, accedere possit Episcopus vel Vicarius, quibus magis videbitur. Examinadores autem singulis annis in diocesana Synodo ab Episcopo, vel eius Vicario, ad minus sex proponantur; qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur. Aduententq; vacatione cuiuslibet Ecclesie, tres ex illis eligat Episcopus, qui cum eo examen perficiant; indeq; succedente aliâ vacatione, aut eisdem aut alios tres, quos maluerit, ex predictis illis sex eligat.

Ggggg 2

1563.

eligat. Sint verò hi examinatores Magistri, seu Doctores, aut Licentiatii in Theologia, aut Iure Canonico, vel alij Clerici, seu Regulares etiam ex Ordine mendicantium, aut etiam seculares, qui ad id videbuntur magis idonei; iurentq; omnes ad sancta Dei Euangelia, se, quacumque humana affectione postposita, fideliter munus executuros. Cauentq; ne quidquam prorsus occasione huius examinis, nec ante nec post accipiant: alioquin simoniae vitium tam ipsi, quam alij dantes incurrant; à qua absolui nequeant, nisi dimissis beneficijs, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant; & ad alia in posterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non solum coram Deo, sed etiam in Synodo prouinciali, si opus fuerit, rationem reddere teneantur; à qua, si quid contra officium eos fecisse compertum fuerit, grauius eius arbitrio puniri possint. Peracto deinde examine renuntientur, quotcumque ab his idonei iudicati fuerint etate, moribus, doctrinâ, prudentiâ, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis. Ex hisq; Episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum iudicauerit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si verò iuris patronatus ecclesiastici erit; ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat, is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatore iudicabit, Episcopo presentare teneatur, ut ab eo instituat. Cùm verò institutio ab alio quàm ab Episcopo erit faciendâ, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei presentet, ad quem institutio spectat. Quod si ius patronatus laicorum fuerit; debeat qui à patrono presentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non, nisi idoneus repertus fuerit, admitti. In omnibusq; supradictis casibus non cuiquam alteri, quàm uni ex predictis examinatis, & ab examinatore approbatis, iuxta supradictam regulam, de Ecclesia prouideatur; nec predictorum examinatorum relationem, quò minus executionem habeat, vlla deuolutio, aut appellatio, etiam ad Sedem Apostolicam, siue eiusdem Sedis Legatos, aut Vicelegatos, aut Nuntios, seu Episcopos, aut Metropolitanos, Primate, vel Patriarchas interposita, impediatur aut suspendatur; alioquin Vicarius, quem Ecclesiæ vacanti antea Episcopus arbitrio suo ad tempus deputauit, vel forsitan postea deputabit, ab eius Ecclesiæ custodia & administratione non amoueat, donec aut eidem, aut alteri, qui probatus & electus fuerit, ut supra, sit prouisum: alias prouisiones omnes, seu institutiones, præter supradictam formam factæ, surreptitiæ esse censeantur: non obstantibus huic decreto exemptionibus, indultis, priuilegijs, præuentionibus, affectionibus, nouis prouisionibus, indultis concessis quibuscumque Vniuersitatibus, etiam ad certam summam, & alijs impedimentis quibuscumque. Si tamen adeò exigui redditus dictæ parochiales fuerint, ut totius huius examinationis operam non ferant; aut nemo sit, qui se examini querat subijcere; aut ob

apertas

apertas factiones, seu dissidia, quæ in aliquibus locis reperiuntur, facile grauiores rixæ ac tumultus possint excitari: poterit Ordinarius, si pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, hac formâ omisâ, priuatum aliud examen, ceteris tamen, vt supra, seruatis, adhibere. Licebit etiam Synodo prouinciali, si qua in supradictis circa examinationis formam addenda remittendâve esse censuerit, prouidere.

2 Suauiana expositio huius Decreti sic se habet: Illud maiori ex parte deletum fuisse sinistra Romæ interpretatione, nimirum, concursui locum dandum non esse in vacationibus ex resignatione occurrentibus, & idcirco solum obseruari in ijs quæ fortuito contingunt. Perspiciamus, vtra ex his, an Suauis expositio, an Romæ consuetudo, magis repugnet Decreto Tridentino ac rationi.

Indubitatum est, si non prohibetur ne interdum admittatur resignatio pro certa persona, Decretum ad huiusmodi generis vacationes extendi non posse. Quod autem Synodus hoc non prohibeat, perspicuum est, cum verbum de eo nullum faciat: at verò quod spectat ad consecutionem, quæ Suauis voce concrepat, Decretum videlicet non nisi in vacationibus fortuitis ad opus deduci, obseruetur, quæso, in singulis diocæsis, num maior Paræciarum numerus obtineatur ab ijs qui ex renuntiatione illas consecuti fuerint, an potius ex obitu decessorum. Et sanè magis fortuitum est prius quam posterius. Etenim cum oporteat, tum vt Parochus ante resignationem tres annos Paræciæ seruiat, tum vt tunc nominet non quemcumque sibi acceptum, sed eum, qui si non tamquam summè dignus, certè tamquam dignus approbandus est, tum etiam vt se spoliè sacerdotio; longè frequentius, adeoque minùs fortuitum est vacare Paræcias causâ mortis, quæ cunctis accidit, hominumque voluntatem non præstolatur. In reliquum satis conspicio, ætate præsentis Pontificis Alexandri VII. præter examina publica, quæ in quauis electione docet experientia vtilia esse, non sufficientia, clam inquiri de conditionibus clerici, cui sacerdotium renuntiat, & vbi huic exquisitori probationi metallum est impar, rejci. Enimverò cum resignatio tantummodò moderatè, & productis antea causis, permittitur, varia confert commoda. Complures iuuenes in litterarum ac virtutum studijs educantur, propter spem obtinendi huiusmodi resignationes ab aliquo sacerdote sene eiusdem familiæ. Ij qui possident sacerdotia, maiori feruntur studio ad reparandam & exornandam Ecclesiam, bonaque stabilia conferuanda, confidentes, gratiosum sibi hominem se subrogaturos. Ex eadem causa complures, vel ex senio vel ex morbo parum idonei, facilius inducunt

1563. inducunt animum ad deponendam non benè administratam animarum curam : & tandem id quasi præmium tribuitur laboribus, ab antiquo possessore toleratis. Porro qui à rebus sacrosanctis amouere vellet quidquid terrenum est, speret hoc in cælo, non in terris perfectum iri ; & reminiscatur, ipsa Sacramenta, quæ diuinæ gratiæ fontes sunt, à Christo in materia, quæ sub sensum cadit, instituta fuisse.

XIX. Decernit sancta Synodus, mandata de prouidendo, & gratias, quæ Expectatiuæ dicuntur, nemini amplius, etiam Collegijs, Vniuersitatibus, Senatibus, & alijs singularibus personis, etiam sub nomine indulti, aut ad certam summam, vel alio quouis colore concedi, nec hætenus concessis cuiquam vti licere. Sed nec reseruationes mentales, nec aliæ quæcumque gratiæ ad vacatura, nec indulta ad alienas Ecclesias, vel monasteria alicui, etiam ex sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, concedantur, & hætenus concessa, abrogata esse censeantur.

De hoc capite maximè vtili disciplinæ, maximeque noxio temporariæ vtilitati Aulæ Romanæ, nullam facit mentionem Suauis in catalogo, & in summa quam affert horum Decretorum ; & idcirco ea tamquam viginti numerat, cum fuerint vnum supra viginti. Si negligentia non fuit affectata, supina certè dicenda est.

XX. Causæ omnes, ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiæ sint, in prima instantia coram Ordinarijs locorum dumtaxat cognoscantur, atque omnino, saltem infra biennium à die motæ litis, terminentur : alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum, iudices superiores, aliàs tamen competentes, adire ; qui causam in eo statu, quo fuerit, assumant, & quamprimum terminari curent ; nec antea alijs committantur, nec auocentur : neque appellationes ab eisdem interpositæ, per superiores quoscumque recipiantur ; eorumve commissio aut inhibitiō fiat nisi à definitiua, vel à definitiua vim habente, & cuius grauius men per appellationem à definitiua reparari nequeat. Ab his excipiantur causæ, quæ iuxta canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractanda ; vel quas ex vrgenti rationabiliq. causa iudicauerit summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum Signaturæ Sanctitatis suæ, manu propria subscribendum, committere, aut auocare. Ad hæc, causæ matrimoniales & criminales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum iudicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini & iurisdictiōni relinquuntur ; etiamsi in præfenti inter Episcopum & Decanum, seu Archidiaconum, aut alios inferiores super causarum istarum cognitione lis aliqua in quacumque instantia pendeat : coram quo, si pars verè paupertatem probauerit, non cogatur extra prouinciam nec in secunda nec in tertia instan-

instantia in eadem causa matrimoniali litigare; nisi pars altera & alimenta & expensas litis velit subministrare. Legati quoque, etiam de latere, Nuntij, Gubernatores Ecclesiastici, aut alij, quarumcumque facultatum vigore, non solum Episcopos in predictis causis impedire, aut aliquo modo eorum iurisdictionem ijs præripere aut turbare non præsumant; sed nec etiam contra Clericos, aliãve personas Ecclesiasticas, nisi Episcopo prius requisiti, eorũ negligente, procedant: aliã eorum processus ordinationẽve nullius momenti sint: atque ad damni satisfactionem, partibus illati, teneantur. Præterea, si quis in casibus à iure permisis appellauerit, aut de aliquo grauamine conquestus fuerit; seu aliã ob lapsum biennij, de quo supra, ad alium iudicem recurrerit; teneantur acta omnia, coram Episcopo gesta, ad iudicem appellationis expensis suis transferre, eodem tamen Episcopo prius admonito, ut, si quid ei pro causæ instructione videbitur, possit iudici appellationis significare. Quod si appellatus compareat; cogatur tunc is quoque actorum, que translata sunt, expensis pro portione sua, si illis uti voluerit, subire; nisi aliter ex loci consuetudine seruetur, ut scilicet ad appellantem integrum hoc onus pertineat. Porro ipsam actorum copiam teneatur notarius, congruã mercede acceptã, appellanti quanto citius, & ad minus intra mensem, exhibere. Qui notarius si in differenda exhibitione fraudem fecerit, ab officij administratione arbitrio Ordinarij suspendatur; & ad dupli penam, quanti ea lis fuerit, inter appellantem & pauperes loci distribuendam, compellatur. Iudex verò, si & ipse impedimenti huius conscius participẽve fuerit, aliterve obstiterit, ne appellanti integrẽ acta intra tempus traderentur; ad eandem dupli penam, prout supra, teneatur: non obstantibus, quo ad omnia superscripta, priuilegijs, indultis, concordijs, quæ suos tantum teneant auctores, & alijs quibuscumque consuetudinibus.

4 Affirmat Suauis, Decretum ab ipsa acceptione fuisse omnino destructum. Etenim prius quoque causæ legitimis iudicibus non adimebantur, nisi, ait ille, Pontifice eas committente. & adijcit, Nunc, seruata morbi causã, symptomati dumtaxat remedium admoueri. Quapropter nec plures, nec pauciores causas, quàm vellet Pontifex, Episcopis ademptum iri.

5 Ut initium ducamus ab hoc postremo illius corollario. Nemo vnquam in Synodo hac de re dubitauit: nã etiam si nulla peculiaris restrictio fuisset adiecta Decreto, satis erat vniuersalis exceptio, vnanimi ferẽ consensu ad initium & ad finem emendationum apposita, Saluã semper Apostolicæ Sedis auctoritate; quo per expressam Synodi mentem liceret Pontifici, nullius habitã ratione Decreti, in hoc & in reliquis pro arbitrato suo agere. Id autem quod à Synodo

1563. do intendebatur, erat, ne in posterum Romanis Pontificibus bonum videretur id agere, nisi raro, & graui de causa: quod subsequutum nec ne sit, statim videbimus. Præterea falsum est, antea quoque non ademptas fuisse causas in prima ipsarum delatione legitimis iudicibus, hoc est Ordinarijs, de quibus agimus, nisi ex mandato Pontificio in cunctis euentibus. Etenim regulæ vniuersales erant de auocandis Romam causis sacerdotiorum, & Curialium, & virorum illustrium, & aliæ multiformes, quas supra recensuimus in sententijs Patrum, eas excipere cupientium. Et præterea *Signatura*, vt vocant, Iustitiæ, quæ aliunde Romam causas trahit, easque committit, quamquam nomine Pontificis; eo tamen neque conscio neque subscribente, facultatem obtinebat illas committendi, atque auocandi ab ordinarijs Tribunalibus. At verò hæc omnia ex ea noua sanctione cessarunt. Sed hæc argumenta parum referunt: effectum expendamus, eumque ferè digitis pertractemus. Digitis planè numeretur (quando quod rarum est, facillè numerari potest) quot huius generis mandatis singulis annis subscribat Pontifex per vniuersum Christianum Orbem: si ter aut quater id accidat, abundans annus haberi potest.

XXI. *Cupiens sancta Synodus, vt ex Decretis ab ea editis nulla vquam futuris temporibus dubitandi occasio oriatur, verba illa, posita in Decreto publicato Sessione primâ, sub Beatissimo Domino nostro Pio Quarto, videlicet: Quæ proponentibus Legatis ac Præsidentibus, ad horum temporum leuandas calamitates, sedandas de religione controuersias, coercendas linguas dolosas, deprauatorum morum abusus corrigendos, Ecclesiam veram & Christianam pacem conciliandam, apta & idonea ipsi sanctæ Synodo videbuntur: explicando declarat, mentis suæ non fuisse, vt ex prædictis verbis solita ratio tractandi negotia in generalibus Concilijs vlla ex parte immutaretur; neque noui quidquam, præter id quod à sacris Canonibus, vel generalium Synodorum formâ, hæctenus statutum est, cuiquam adderetur, vel detraheretur.*

Hic in summa Suauis opponit: Quod spectabat ad præsentem Synodum, cum illi iam instaret finis, Decretum nihil amplius ipsi conducere; Synodis verò futuris illud documento fore ad omnes initio violentias exercendas; postea verò simili declaratione illas excusandas, ac tamquam legitimas sustinendas. Egregia sanè ratiocinatio! Si res ita se habebat, oportet modicâ fuisse intelligentiâ tot Oratores Principum, & Cæsarem cum illis, dum se tam cupidos illius inanis, imò noxiæ declarationis, eaque contentos sese ostenderunt. Sed rem perstringamus; ac primò quidem repeti-

repetamus quæ sparsim pluribus in locis de ea diximus. Cuiusmodi violentia poterat appellari id, quod Patres consultò atque concorditer, duobus tantummodò repugnantibus, & in Conuentu & in Sessione statuerant? An fortè nouum est, facultatem inesse Reipublicæ destinandi, & ab ea re ipsa destinari quosdam præstantioris notæ ac prudentiæ, qui res propositas seligant ad euitandam confusionem, fastidium, ac tumultum; quæ certè afferret hæc libera facultas, vniuersè concessa cuilibet homini imprudenti, aut immoderato, aut seditioso? Post hæc videamus, an re ipsa libertati debitæ id offecerit. Cuius rei propositio fuit optata, quæ ex illius Decreti vi censeretur exclusa? Oratores nõnne quæ velent, plenè proposuerunt? Patres dogmaticam quæstionem non induxerunt de mansione & institutione Episcoporum, tametsi Legatis id non placeret? Quòd si maior numerus illi parti adhæsisset quam Legati cauebant, definitio fuisset subsecuta. Iam verò ad inutilitatem pergamus huius nouæ declarationis, quam de futuris Synodis affirmat Suauis. Nõnne tunc aderat Synodo facultas proponendi & constituendi quæcumque vellet? quin reuerà non id præstitit? Numerentur ac ponderentur sanctiones illic postea confectæ, quæ sanè bonam partem exæquant eorum, quæ ad eam usque diem post vltimam conuocationem firmata fuerant. Quod spectabat ad futura Concilia, maiòrne inde vtilitas haberi poterat, quàm non modò subtrahi illis vocibus vim omnem ad inferendum detrimentum Patrum Oratorumque libertati; sed (quod reuocatio non præstitisset) efficere, vt, etiamsi illæ denuò Synodis fuissent appositæ, non propterea vlli sublatum intelligeretur ius, quod alioquin ipsi deberetur?

8 Iam verò harum accusationum confutatione expeditus, Patrum sententias referam. Lotharingus duplicem in hoc rationem habuit, & in idem vtraque redigebatur: ne Regis sensibus aduersaretur, adeoque nec se plenè contentum ostenderet illis emendationibus, quibus non omninò Rex acquiescere videbatur; nec ea comprobaret, quæ suspicionem vllam detrimenti regijs priuilegijs afferrent. Idcirco dixit, à se suo omniumque Gallicorum Episcoporum nomine renouari contestationem, quam ante biduum habuerat in Conuentu: nimirum, accipi à se emendationem illam non tamquam integram, & quæ sufficeret, sed tamquam principium, & quæ viam sterneret ad aliam perfectam; eamque siue à nouis Synodis, siue alio modo sperari Pontificum operâ, & maximè Pij IV. postquam harum leuiorum sanctionum auxilio Respublica Chri-

1563.

ftiana, nimis tunc infirma & corrupta, redderetur idonea ad sustinendas grauiores purgationes, antiquis Canonibus renouatis, præsertim primarum quatuor Synodorum. Addidit, caput quintum de criminosis Episcoporum causis placere sibi, si Patribus placuisset; eoque magis, quod pridie in cœtu ipsis visum fuerat, Principum priuilegijs per illud derogandum non esse. Vigésimum quoque, de primis causarum delationibus, probari sibi pro ijs prouincijs, quæ iam totum illud non possidebant iuribus amplioribus, sicuti Gallia. Huius contestationis, à se, & à cunctis Gallicis Episcopis habitæ, petere se à publicis Concilij scribis, vt legitimum testimonium in Acta referrent ad perpetuam rei memoriam; idemque à se dici in duobus illis Decretis, ne quid detrimenti paterentur sacri Imperij & Germaniæ iura. Postremò reiecit exceptionem, in sexto capite appositam, Episcoporum facultati absoluedi ab hæresi occulta per eas prouincias, vbi erat Inquisitionis Tribunal.

Madruccius in quinto, in vigésimo, & in exceptione modò dicta, ad Lotharingum accessit. Tum subsequente sunt reliquorum sententiæ, cum plurima schedularum inter se dissidentium varietate, præcipuè in articulis suprâ allatis, & in Iadrensis sententia contentis. In vniuersum, vbi in alijs Sessionibus mirum videbatur^a, siqui pauci non omnino assentirentur tenori propositionum, quæ iam stabilitæ fuerant, in hac perpauca reperti sunt qui aliquid non contradixerint. Magis conspicua notabimus.

Erant qui vellent vt retinerentur mandata prospiciendi clericis pauperibus: alij, vt Decretum de primis causarum delationibus ampliaretur; alij verò, vt restringeretur varijs modis. Fuit qui nomen Pensionum respuerit, ne vniuersè nominarentur. Fuit qui noluit, vt auctoritas absoluedi in Episcopis, ad casus occultos restringeretur: nec desuerunt, qui censèrent, prohibitionem ne duæ Paræciæ ab eodem haberentur, ad præteritum extendendam non esse, aut qui non probaret, in vno alteròve Decreto Cardinales nominari.

Postquam omnes verba fecère, cùm instaret secunda noctis hora, & cuncti languerent præ lassitudine, adeoque non posset eo vesperi fieri proluxa & laboriosa collatio cuiusuis articuli sententiarum, primus Legatorum elatâ voce hæc protulit: *Decreta omnia ferè ab omnibus comprobantur; complures tamen in varijs Decretis appendices quasdam declarationesq; addidere, quæ rem ipsam non mutant. In secundo, in tertio, in quinto & in sexto quadam adnotata sunt, quæ pro maioris*

^a Acta Paleotti.

maioris numeri voluntate componentur, & aequè habebuntur, ac si fuissent in presenti Sessione composita. 1563.

12 Denique ab Episcopo Sacris operato recitatum est Decretum de celebranda futura Sessione nono Decembris, cum potestate contrahendi temporis; in qua ageretur de sexto Decreto retardato de Ecclesiasticorum Collegiorum immunitate; ac de his omnes convenere. Ex hoc successu cum Synodus ad id usque temporis non nisi mare, cælum & scopulos aspexisset, visa tunc est portum conspicari aurâ propitiâ; sed non sine metu, ne ab impetu Austri insurgentis abriperetur.

